

บ้านเมืองของเราลงแดง : แง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลาคม*

เขียนโดย เบเนดิก แอนเดอร์สัน

แปลโดย เกษียร เตชะพีระ

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

คราที่นั่นฝูงสัตว์ทั้งหลาย
จะเกิดความอันตรายเป็นแม่นมั่น
ด้วยพระมหากษัตริย์ได้ทรงทศพิธราชธรรม
จึงเกิดเจ็ญเป็นมหัศจรรย์สืบหกลประการ
คือเดือนดาวดินฟ้าจะอาเพศ
อุบัติเหตุเกิดทั่วทุกที่สาน
มหาเมฆจะลุกเป็นเพลิงกาล
เกิดนิมิตพิศดานทุกบ้านเมือง
พระคงคาจะแดงเดือดดั่งเลือดนก
ออกแผ่นดินเป็นบ้าฟ้าจะเหลือง
ผีป่าก็จะวิ่งเข้าสิงเมือง
ผีเมืองนั้นจะออกไปอยู่ไพร...

* แปลจาก “Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup,” Bulletin of Concerned Asian Scholars, 9:3 (July – September 1977), 13 – 30

Ben Anderson หรืออาจารย์เป็น เคยบรรยายภูมิหลังตัวเองว่าเป็นคน “หลากหลายเพศหลายใจกั๊ก” กล่าวคือ “เกิดเมืองจีน โตในสามประเทศ (จีน ,อเมริกา ,อังกฤษ) พูดสำเนียงอังกฤษพื้นสมัย ถือนั่งล้อเดินทางไอร์ช อาศัยอยู่ในอเมริกา และอุทิศตัวให้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” อาจารย์รักเมืองไทยเหมือนบ้านแห่งที่สองรองจากอินโดนีเซีย อาจารย์ได้ติดตามศึกษาการเมืองและประวัติศาสตร์กลุ่มประเทศภูมิภาคนี้มานานร่วมสี่ทศวรรษ และติดตามศึกษาสยามอย่างเข้มข้นจริงจังนับแต่หลังเหตุการณ์มหาปีติ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมามีลูกศิษย์ลูกหาเกลื่อนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเมืองไทย

โดยการทำงานอาชีพอาจารย์เป็นศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์และเอเชียศึกษา ณ มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ผลงานที่เด่น ๆ ของอาจารย์ก็เช่น Java in a Time of Revolution (2515) , Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism(2526) , Language and Power: Exploring Political Cultures in Indonesia(2533) , และล่าสุด The Spectre of Comparisons (2541)

อาจารย์บอกว่าความหวังยิ่งใหญ่ของอาจารย์ในปัจจุบันคือได้กลับเข้าอินโดนีเซียในจังหวัดชวาตะวันออกซึ่งสั่งห้ามอาจารย์เข้าประเทศมาหลายสิบปีถึงกาลล่มสลาย แล้วเลยไปร่วมฉลองการประกาศเอกราชที่ติมอร์ตะวันออก

กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย
น้ำเต้าอันลอยนั้นจะถอยจม

เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา

บทนำ

อันว่ารัฐประหารโดยทหารนั้นในตัวเองไม่ใช่ของใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่
(หรือสมัยโบราณก็ตามที) แต่อย่างไร

เคยมีรัฐประหารสำเร็จอย่างน้อยแปดครั้งและที่ไม่สำเร็จอีกมากกว่านั้นนับแต่รัฐประหารโค่นระบอบสมบูรณาญาสิทธิเมื่อปี 2475 เป็นต้นมา¹

จะนั้นจึงไม่น่าแปลกที่หนังสือพิมพ์และนักวิชาการตะวันตกบางคนบรรยายเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ว่าเป็น
“แบบฉบับ” ของการเมืองไทย และกระทั่งเป็น “การกลับคืนสู่ภาวะปกติ”

หลังใจแตกหลังระเหิงไปกับประชาธิปไตยเสียสามปี² อย่างไรก็ตามเอาเข้าจริง 6 ตุลาฯ

นับเป็นห้วงเหวห้วงต่อชัดเจนในประวัติศาสตร์ไทยด้วยเหตุต่างกันยิ่งสองประการ ประการแรก

ผู้นำตัวเอ้ส่วนใหญ่ของฝ่ายค้านปีกซ้ายถูกกฎหมายในช่วงปี 2516 – 2519

พากันเข้าป่าไปร่วมขบวนการต่อต้านซึ่งกำลังฮึกเหิมหาญและมีชัยยิ่งขึ้นทุกทีแทนที่จะทนทรมานติดคุกติดตะรางหรือถูกเนรเทศเหมือนคนรุ่นก่อนในประวัติศาสตร์ ประการที่สอง

รัฐประหารครั้งนี้มิใช่ปฏิบัติการจู่โจมเฉียบพลันเฉพาะกิจในหมู่ชนชั้นนำด้วยตนเอง

หากเป็นจุดสุดยอดของขบวนการรณรงค์ข่มขู่คุกคาม ทำร้าย

และลอบสังหารอย่างเปิดเผยโจ่งแจ้งต่อสาธารณะยาวนานต่อกันสองปีโดยพวกฝ่ายขวา

ซึ่งสัญลักษณ์ที่สุดของมันก็คือการประสานกันก่อมือบสร้างเสริมความรุนแรงเมื่อ 6 ตุลาฯ นั้นเอง³

มาตรการทางการเมืองด้วยน้ำมือกลุ่มปกครองเป็นบุคลิกปกติของการเมืองไทย

ไม่ว่าจะสมัยอยู่ภายใต้เผด็จการจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปลายพุทธทศวรรษ 2470 ต่อดันพุทธทศวรรษ

2480, สมัยอยู่ภายใต้อำนาจการเมืองสามเส้าของ ป. พิบูลสงคราม – เผ่า ศรียานนท์ – สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ในพุทธทศวรรษ 2490,⁴ หรือสมัยระบอบสฤษดิ์ ธนะรัชต์ – ถนอม กิตติขจร – ประภาส จารุเสถียร

ในพุทธทศวรรษที่ 2500 ถึงกลางพุทธทศวรรษที่ 2510⁵

แต่มาตรการเหล่านี้ซึ่งบางทีก็มีการทรมานควบด้วยนั้น มีลักษณะแบบฉบับเป็นมาตรการ “เชิงบริหาร”

ดำเนินการโดยเครื่องไม้เครื่องมือทางการของรัฐ และบ่อยครั้งแอบทำกันลับ ๆ

สาธารณชนไม่ค่อยรู้เรื่องราวว่าเกิดอะไรขึ้น และที่แน่ ๆ ก็คือไม่ได้มีส่วนร่วมฆ่าด้วยอย่างมีนัยสำคัญใด ๆ

สิ่งที่น่าแปลกตาตื่นใจเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายในช่วงปี 2517 – 2519 ก็คือ

ลักษณะที่ไม่ได้เป็นไปในเชิงบริหาร เปิดเผยต่อหน้าธารกำนัล และกระทั่งมีมือบเข้าร่วมด้วยของมัน

ในเดือนสิงหาคม 2518 ชาวกรุงเทพฯ

ได้ชมมหรสพที่ไม่นึกไม่ฝันว่าจะเป็นไปได้มาก่อนในคราวบ้านรโหฐานของฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ถูกฝูงตำรวจขี่เมานุกปล้นทุกทำลาย⁶ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2519 ดร.บุญสนอง

บุญโยทยาน เลขานุการพรรคสังคมนิยมฯ ก็ถูกดักรุมสังหารโดยมือปืนอาชีพบริเวณบ้านย่านชานเมือง⁷

พวกอันธพาลรับจ้างยิ่งสำแดงความรุนแรงด้วยลีลาที่ “ผิดจารีตธรรมเนียม” มากขึ้นทุกที อาทิ

เที่ยวปาระเบิดในที่สาธารณะไม่เลือกหน้า⁸

ซึ่งแตกต่างอย่างหน้ามือเป็นหลังมือจากฆาตกรรมที่ทำกันอย่างสุ่มแม้นยำในยุคก่อน

มีผู้บริสุทธิ์ไม่รู้โอโหนอเฒ่าตายไป 10

คนเมื่อระเบิดมือถูกปาเข้าใส่ที่ชุมนุมหาเสียงเลือกตั้งของพรรคพลังใหม่ที่จังหวัดชัยนาทเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2519⁹ และการรุมฆ่าจับแขวนคออย่างสยดสยองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคมนั้น ก็เกิดขึ้น ณ

สถานที่เปิดเผยโจ่งแจ้งต่อหน้าธารกำนัลที่สุดในสยามประเทศ นั่นคือ

สนามหลวงอันเป็นมหาสุรสีจกลางพระนครเบื้องหน้าพระบรมมหาราชวัง

สิ่งที่ผมใคร่นำเสนอในบทความนี้ก็เพื่อสำรวจกันว่าสาเหตุที่มาของความรุนแรงในระดับและลีลาใหม่นี้

เพราะผมเชื่อมั่นเป็นอาการบ่งบอกวิกฤตทางสังคม, วัฒนธรรมและการเมืองปัจจุบันในสยาม

ข้อถกเถียงของผมจะคลี่คลายไปในสองแนวที่เกี่ยวข้องกัน

แนวหนึ่งว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้นและอีกแนวหนึ่งว่าด้วยความพลิกผันปั่นป่วนทางอุดมการณ์

โครงสร้างทางชนชั้นของสังคมไทยได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วนับแต่ต้นพุทธทศวรรษที่ 2500 มา เหนืออื่นใด

ชั้นชนกระฎุมพีใหม่ๆ ได้ปรากฏตัวขึ้น แน่ละว่าพวกเขายังค่อนข้างเล็กและเปราะบางอยู่ แต่ในแง่มุมต่าง ๆ

ที่สำคัญพวกเขาก็อยู่นอกชนชั้นสูงศักดินา-ข้าราชการเก่า และเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกนั้นบ้างบางส่วน

ชนชั้นใหม่เหล่านี้ซึ่งหมายรวมทั้งคนชั้นกลางและนายทุนน้อยด้วยนั้นถูกฟุ่่มฟักขึ้นมาจากเศรษฐกิจบูมครั้งใหญ่

ยุคสงครามเวียดนามในพุทธทศวรรษ 2500 ต่อต้นพุทธทศวรรษ 2510

เมื่อชาวอเมริกันกับทุนอเมริกันทะลักหลังไหลเข้าประเทศในระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

(โดยมีญี่ปุ่นตามหลังมาอย่างรวดเร็ว)

ชนชั้นเหล่านี้แหละที่เป็นฐานทางสังคมให้แก่ขบวนการฝ่ายขวากึ่งมหาชนซึ่งแตกต่างจากฝ่ายขวาจำพวกขุนนาง

และข้าราชการยุคก่อนอย่างชัดเจน นี่มิได้เป็นการเสนอแนะว่ากลุ่มปกครองเก่าจำพวกนายพล นายธนาคาร

ข้าราชการและเจ้านายไม่ได้กุมมฤตยูอำนาจการเมืองที่แท้จริงไว้ในมืออีกต่อไปแล้ว

หากมุ่งเสนอว่ากลุ่มปกครองเหล่านี้ได้พบพันธมิตรใหม่ “ในหมู่มหาชน”

ซึ่งอาจกลายเป็นภัยคุกคามพวกเขาได้ในภายภาคหน้า¹⁰

ความพลิกผันปั่นป่วนทางอุดมการณ์ก็สืบเนื่องมาจากผลกระทบของการที่มทะเลงเข้ามาของอเมริกันเป็นอันมา

กด้วยเหมือนกัน และด้านหลักแล้วก็แสดงออกในการปฏิวัติทางปัญญาซึ่งระเบิดขึ้นใน “ยุคประชาธิปไตย”

ระหว่าง 2516-2519

หนุ่มสาวชาวไทยจำนวนมากได้แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสภาพโสมพะพิณทางปัญญาและการฉวยใช้สัญลักษณ์ตามคติ

นิยมประเพณีอย่างหยาบช้ำโดยเผด็จการสฤทธิ- ถนอม – ประภาส

ด้วยการตั้งคำถามเอาอย่างเปิดเผยต่อแกนกลางของวัฒนธรรมเก่าที่กุมอำนาจนำอยู่ ในทางกลับกัน

ก็มีการตอบโต้ด้วยการโฆษณาชวนเชื่อและอบรมลัทธิอุดมการณ์หัวรุนแรงเรื่องชาติ-ศาสนา-กษัตริย์

เพิ่มทวีขึ้นมหาศาลอย่างสำนึกงใจ ซึ่งนับว่าแตกต่างตรงข้ามกับ “คตินิยมประเพณี”

แบบหัวโบราณที่เป็นหลักมาแต่ก่อน “ชาติ-ศาสนา-กษัตริย์”

กลับกลายเป็นสโลมรทางอุดมการณ์ของกลุ่มสังคมที่เฉพาะเจาะจงเปิดเผยโจ่งแจ้งยิ่งขึ้นทุกที

มากกว่าจะถูกมองว่าเป็น “ไทยโดยธรรมชาติ” โดยคนทั่วไปดังก่อน

เห็นชัดว่าปฏิบัติการทางอุดมการณ์อย่างสำนึกงใจของฝ่ายขวาดังกล่าวนี้นุ่งต่อผู้ชมผู้ฟังที่เป็นชั้นชนกระฎุมพี

หมทั้งหลาย ส่วนผู้ปฏิบัติการโฆษณาชวนเชื่อก็มีทั้งพวกคลังอุดมการณ์ในชั้นชนต่าง ๆ
นี้เองและพวกกลุ่มปกครองที่ฉลาดใช้คนอื่นเป็นเครื่องมือ

ความทุกข์ร้อนของชนชั้นใหม่

ในต้นพุทธทศวรรษ 2490 ถึงต้นพุทธทศวรรษ 2510

นักสังคมศาสตร์ตะวันตกส่วนใหญ่มองว่าสยามปกครองกันใน “ระบบการเมืองแบบราชการ” กล่าวคือ
เป็นระบบการเมืองที่ถูกครอบงำอย่างสมบูรณ์โดยระบบราชการซึ่งหวงอำนาจไว้เองอย่างถาวรเป็นส่วนใหญ่และ
ดำเนินการ “สร้างความทันสมัย” ขึ้นมา¹¹

ได้ระบบราชการนี้ลงไปก็มีแต่ชนชั้นพ่อค้าจีนซึ่งถูกตั้งแง่เคียดชังและชาวนาที่ไม่มีการแตกตัวภายในเป็นชั้น
ชนต่าง ๆ โดยที่ทั้งคู่อ้างว่ามีสำนึกการเมืองต่ำและถูกกีดกันออกไปจนแทบไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง

เป็นที่เข้าใจกันว่าความสัมพันธ์ระหว่างระบบราชการกับชาวนาเป็นไปอย่างกลมเกลียวและไม่เอารัดเอาเปรียบกั
นโดยทั่วไป¹² เป็นแต่แลกเปลี่ยนภาษีอากร แรงงานและความเคารพยำเกรง กับ ความมั่นคง รุ่งโรจน์

และเอกลักษณ์ทางศาสนาตามธรรมเนียมดั้งเดิมเท่านั้น

ด้วยพระปรีชาสามารถและสายพระเนตรเล็งการณ์ไกลของพระมหากษัตริย์ราชเจ้าแห่งราชจักรีวงศ์

ในศตวรรษก่อนสยามเป็นประเทศเดียวในบรรดารัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหลายที่ไม่เสียเมืองแก่จักรวรรดิ
ยมยุโรปหรืออเมริกา และฉะนั้นจึงหลีกเลี่ยงภัยร้ายของการรีดไถค่าเช่าที่ดินสูงลิบ

ระบบเจ้าที่ดินแบบปล่อยเช่าแล้วตัวเองไปอยู่ที่อื่น ชาวนาติดหนี้สินยึดเชื้รุงรัง

และการเกิดชนชั้นกรรมาชีพไร้ทรัพย์สินที่ดินขึ้นมาในชนบทอันเป็นสภาพแบบฉบับของเขตที่ตกเป็นเมืองขึ้นไ
ปได้ เศรษฐกิจสยามซึ่งกระทั่งถึงพุทธศตวรรษ 2510 ก็หาได้พัฒนาไปไกลแต่อย่างใดไม่

โดยเนื้อแท้แล้วก็อยู่ในกำมือของจีนอพยพผู้ไม่มีวันแสดงบทบาทการเมืองที่แข็งขันทรงพลังโดยอิสระได้

เนื่องจากสถานะคนต่างด้าวชาวนอกนาของคน¹³ ทว่าภาพสยามประเทศอันสงบสันติ

เข้มแข็งมั่นคงและเป็นอิสระข้างต้นนี้นับว่าจอมปลอมในหลายแง่ที่สำคัญทีเดียว ทุนตะวันตก “ที่ปรึกษา”

ชาวตะวันตก และหมสอนศาสนากับวัฒนธรรมชาวตะวันตกทรงอิทธิพลชี้ขาดต่อประวัติศาสตร์สยาม

หลังต้นพุทธทศวรรษ 2490 ต่อต้นพุทธทศวรรษ 2500¹⁴ แต่ในอีกแง่หนึ่ง

เมื่อเปรียบกับความเปลี่ยนแปลงที่นำมาโดยการบุกทะลวงเข้ามาของอเมริกันกับญี่ปุ่นในยุคสงครามเวียตนามแล้

ว ช่วงปีก่อนต้นพุทธทศวรรษ 2500 ถึงต้นพุทธทศวรรษ 2510 กลับดูประหนึ่งค่อนข้างเป็น “ยุคทอง”

ไปเลยทีเดียว แม้จนกระทั่งปี พ.ศ. 2503 เราก็ยังพอจะบรรยายกรุงเทพฯ ได้ว่าเป็น “เวนิสตะวันออก”

คือเป็นเมืองท่าราชธานีแบบเก่าที่ชวนหลับใหล ดารดาษไปด้วยकुคลอง วัดวาอารามและปราสาทราชวัง แต่

15 ปีให้หลัง ปรากฏว่าकुคลองหลายสายถูกถมทำถนนและวัดวาหลายแห่งก็ทรุดโทรมลง

ศูนย์กลางทั้งหมดของเมืองหลวงแห่งนี้ได้เคลื่อนย้ายไปทางทิศตะวันออกห่างเขตพระราชฐานและย่านคนจีนริม
แม่น้ำเจ้าพระยา

ออกไปยังเขตใหม่ที่มีลักษณะสากลซึ่งถูกครอบงำแลเคลื่อนกลาไปด้วยบรรดาอาคารสำนักงานโอโดง ธนาคาร
โรงแรมและศูนย์การค้า เมืองทั้งเมืองขยายตัวลุกลามเร็วราวโรคมะเร็ง เขมือบกลืนพื้นที่ชนบทรายรอบ

และเปลี่ยนทุ่งนาไปเป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยเก็งกำไรย่านชานเมืองสำเร็จรูปและสลัมใหม่ขนาดยักษ์¹⁵

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวซึ่งเกิดขึ้นกับหัวเมืองต่างจังหวัดบางแห่งเช่นกันแต่ในระดับน้อยกว่านี้

เกิดขึ้นจากพลังภายนอกสังคมสยาม

อาจช่วยให้เข้าใจเรื่องนี้ได้ดีขึ้นหากบรรยายพลังเหล่านี้ว่าได้แก่เหตุปัจจัยต่าง ๆ สามประการที่เกี่ยวข้องกัน
ไม่ต้องสงสัยเลยว่าปัจจัยแรกที่สำคัญที่สุดย่อมได้แก่การที่อเมริกาเสียโอกาสไปส่งบรรดามหาอำนาจอาณานิคมยุโรป
ออกไปจากฐานะครองความเป็นเจ้าทางเศรษฐกิจ การเมือง

และการทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนสงครามอย่างไม่ว่าหลังปี 2488¹⁶

ปัจจัยที่สองคือการที่ทางการวอชิงตันตัดสินใจใช้สยามเป็นแกนกลางดำเนินลัทธิขยายอำนาจไปทั่วภูมิภาคของต

น
กรุงเทพฯไม่เพียงแต่กลายเป็นกองบัญชาการขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโ
โต้เท่านั้น หากยังรวมถึงแผนปฏิบัติการของอเมริกันทั้งเปิดเผยและปิดลับหลากหลายมากมายในลาว กัมพูชา
พม่า และเวียดนาม อันเป็นประเทศเพื่อนบ้านด้วย¹⁷

ปัจจัยที่สามซึ่งมีความสำคัญในลักษณะที่ต่างออกไปข้างนั้นก็คือ

การปฏิวัติทางเทคโนโลยีที่ทำให้การท่องเที่ยวมวลชนกลายเป็นอุตสาหกรรมหลักอย่างหนึ่งในภูมิภาคตะวันออกเฉียง
ไทหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ก่อนหน้านั้นการท่องเที่ยวในเขตนี้เป็นกิจกรรมหรูหราฟุ่มเฟือยของคนชั้นสูง)
กรุงเทพฯย่อมเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงโดยธรรมชาติสำหรับอุตสาหกรรมดังกล่าว ทั้งนี้

เพราะนอกจากจะตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคนี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว

กรุงเทพฯยังปลอดภัยไว้ถ่วงดุลอยู่ภายใต้การคุ้มครองของอาวุธอเมริกันและเผด็จการท้องถิ่น เหนืออื่นใด

กรุงเทพฯมีให้ทั้งความหรูหราทันสมัย (โรงแรมนานาชาติ, พาหนะเดินทางติดแอร์สะดวกสบาย,

ภาพยนตร์เรื่องล่าสุด ฯลฯ) และโบราณวัตถุแปลกตาตื้นใจ¹⁸ ส่วนที่อื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บรรดามหาอำนาจอาณานิคมมักจะสร้างเมืองหลวงประเภทด้อยวัฒนธรรมหากมุ่งแต่การค้าไว้ตามบริเวณชายฝั่ง
ห่างไกลจากราชาธิปไตยของชาวพื้นเมือง

(นักท่องเที่ยวก็เลยต้องเปลืองเวลาจาริกรอนแรมจากจาการ์ตาไปสุราการ์ตา จากย่างกุ้งไปมันทะเลย์-อังวะ
จากไซ่ง่อนไปเว้ และจากพนมเปญไปนครวัด)

หากจะว่าการที่อเมริกันบุกทะลวงเข้าสยามเป็นลักษณะโดยทั่วไปของยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว
กระนั้นระดับและจังหวะก้าวของมันก็แตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัดหลังปี 2502

เมื่อระบอบเผด็จการสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อตั้งขึ้น อันว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ผู้ครองอำนาจมาก่อนสฤษดิ์นั้นเป็นผลผลิตที่ผ่านการอบรมขัดเกลามาค่อนข้างดีจากวิทยาลัยทหารแซงซีร์
และโลกภายใต้การครอบงำของยุโรปก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

ส่วนสฤษดิ์เป็นคณาภิรตและผลผลิตของโรงเรียนนายร้อยทหารบก

เป็นคนที่ขึ้นสู่อำนาจในยุคอเมริกาเป็นเจ้าโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ตัวเขาเองที่ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบให้กองทัพไทยเปลี่ยนแปลงเป็นแบบอเมริกัน (ในแง่รูปการจัดตั้ง
หลักความเชื่อมูลฐาน การฝึกอบรม อาวุธยุทโธปกรณ์และอื่น ๆ) หลังจากไปเยือนวอชิงตันครั้งแรกเมื่อปี
2493¹⁹ ความที่ผูกพันใกล้ชิดกับเพนตากอนมาเกือบทศวรรษก่อนยึดอำนาจ หมายความว่าหลังปี 2502

การเชื่อมโยงสยามเข้ากับสหรัฐฯ

อย่างแนบชิดสนิทแน่นชนิดไม่เคยปรากฏมาก่อนย่อมเป็นเรื่องง่ายดายและเป็นธรรมดาสำหรับเขา²⁰

นอกจากนี้สฤษดิ์ยังเป็นจอมเผด็จการสมบูรณแบบตามทฤษฎีของวอชิงตันในแง่อื่นอีกด้วย

เขาทั้งเต็มใจและกระตือรือร้นที่จะเอา “การพัฒนา” มาเป็นส่วนหนึ่งในการแสวงหาความชอบธรรมของตน
และยอมรับฟังคำแนะนำของบรรดาเทคโนโลยีแครตที่จบจากสหรัฐฯ

ในการยกร่างและปฏิบัติตามโครงการพัฒนาทั้งหลาย²¹ ในฐานะ “ผู้ยิ่งใหญ่” ไร่เทียมทาน
เขามีอำนาจดำเนินการอย่างเฉียบขาดจับไวกว่าผู้ครองอำนาจคนก่อนเป็นอันมาก²² ที่สำคัญเหนืออื่นใดก็คือ
สฤทธทำทุกอย่างที่อยู่ในวิสัยจะทำได้เพื่อดึงดูดทุนต่างชาติ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนอเมริกัน)
เข้าสยามด้วยเชื่อมั่นเป็นปัจจัยแก่นแท้ในการเสริมสร้างความมั่นคงแก่การปกครองของเขาและบรรดาผู้สืบทอด
อำนาจ บรรดาสาขาของบรรษัทต่างชาติไม่เพียงแต่ได้รับอนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้นใหญ่ได้ต่อไปเท่านั้น
แต่ยังสามารถซื้อที่ดินในสยาม ได้ยกเว้นภาษีส่วนใหญ่
และกระทั่งยินยอมให้สาขาบรรษัทเหล่านี้นำช่างเทคนิคเข้าประเทศได้เสรีโดยข้ามหัวกฎหมายตรวจคนเข้าเมือง
ที่ใช้อยู่ด้วย²³
การบริหารค่าเงินบาททำตามหลักเศรษฐศาสตร์แบบจารีตนิยมที่สุดและเป็นฐานอันมั่นคงของเศรษฐกิจสืบมา
กระทั่งต้นพุทธทศวรรษ 2510

หลังจากครองอำนาจได้ 5 ปี สฤทธก็ป่วยเป็นโรคตับแข็งตาย
แต่ถนัดกับประภาสผู้เป็นทายาทสืบทอดอำนาจยังคงดำเนินนโยบายตามแนวของเขาต่อไป
ทั้งสองขึ้นครองอำนาจเกือบพอดีกับจังหวะที่ลินคอน จอห์นสัน
ยกระดับสงครามเวียดนามให้รุนแรงขึ้นและพวกเขาก็เข้าฉายโอกาสที่ปรากฏขึ้นด้วยเหตุนี้อย่างฉับไว
วอชิงตันถูกยุ้งให้ถือสยามเสมือนหนึ่งเรือบรรทุกเครื่องบินขนาดยักษ์ที่จอดนิ่งอยู่กับที่ ดังปรากฏว่าใน 2511
อันเป็นปีสุดท้ายของนั้น มีทหารสหรัฐเกือบ 50,000 คนอยู่บนผืนแผ่นดินไทย
และอเมริกาได้รับอนุญาตให้สร้างและใช้งานฐานทัพใหญ่ 8 แห่ง รวมทั้งที่ตั้งทางทหารย่อยอีกหลายสิบ²⁴
ไม่เพียงแต่ผู้ปกครองไทยจะได้บำเหน็จรางวัลในรูปความช่วยเหลือทางทหารเท่านั้น
แต่การที่อเมริกันแห่กันเข้ามาอยู่ในเมืองไทยขนานใหญ่เช่นนี้ยังส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคก่อสร้างและบริการ²⁵
ภาวะเศรษฐกิจบูมขนานใหญ่ซึ่งเชื่อมโยงกับสงครามจึงพัฒนาขึ้นมาโดยอิงฐานความเจริญรุ่งเรือง
“ก่อนสงคราม” ในช่วงต้นยุคสฤทธที่วุ่นวายไปไกลกว่านั้นมาก ระบอบถนอม-ประภาส
นี้แหละที่ดูแลรับผิดชอบบ้านเมืองอยู่ในยุคที่โรงแรม ภัตตาคาร โรงภาพยนตร์ ซูเปอร์มาร์เก็ต ในทึกลับ
และโรงอาบอบนวดผุดขึ้นแพร่หลายราวดอกเห็ด
อันเนื่องจากกระแสธุรกิจทหารและนักท่องเที่ยวชาวผิวขาวทะลักป่าไหลเข้ามา

ถ้าจะว่าตัวเศรษฐกิจบูมเองถูกขับเคลื่อนด้วยการลงทุนและใช้จ่ายของอเมริกา (และญี่ปุ่น)
แต่ลักษณะวิธีการที่ไทยเข้าไปร่วมเสพรับดอกผลของมันนั้น
ก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลนโยบายของระบอบปกครองไทยเองอย่างมีนัยสำคัญ ในบรรดานโยบายเหล่านี้
นโยบายหนึ่งซึ่งสำคัญขึ้นชี้ขาดที่สุดได้แก่คำสั่งยุคต้นของสฤทธให้ยกเลิกเพดานจำกัดการถือครองที่ดินไม่เกิน
50 ไร่ที่เคยใช้อยู่ถึงเสีย²⁶
คำสั่งฉบับนี้ปูพื้นฐานทางกฎหมายให้แก่การเก็งกำไรที่ดินขนานใหญ่ซึ่งยังคงเร่งทำกันสืบไปตราบเท่าที่เศรษฐกิจ
ยังบูมอยู่ และกระแสคลื่นการเก็งกำไรนี้ก็ได้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในกรุงเทพฯ ไม่
เมื่ออเมริกันก่อสร้างทางถนนใหญ่สายยุทธศาสตร์ไปจรดชายแดนลาวและกัมพูชา (รวมทั้งถนน “มิตรภาพ”
ด้วย) นั้น²⁷
บรรดานักเก็งกำไรทั้งในเมืองหลวงและหัวเมืองก็พากันแห่ตามไปกว้านซื้อที่ดินสองข้างทางในราคาแสนถูกจาก

ชาวนาชาวไร่ที่ทำกินเลี้ยงตัวเองและไม่ค่อยประสีประสาเรื่องค่าที่ดินถึงกำไร²⁸

การเก็งกำไรที่ดินนั้นเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่อาศัยความเชี่ยวชาญกฎหมาย “ข้อมูลวงใน” “เส้นสาย” และความสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำจากธนาคารได้เป็นหลัก

ฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ผู้เก็บเกี่ยวดอกผลกำไรตัวสำคัญจากภาวะธุรกิจสังหาริมทรัพย์บูม

ไม่เพียงแต่ได้แก่ชนชั้นพ่อค้าเงินแต่เดิมเท่านั้น หากรวมถึงข้าราชการชั้นสูงและชั้นกลาง

(ทั้งทหารและพลเรือน) และผู้กว้างขวางตามหัวเมืองที่มีเส้นสายการเมืองดีด้วย

และก็ไม่น่าแปลกใจอีกเหมือนกันที่เขตพื้นที่ซึ่งโดนเก็งกำไรอย่างหนักหนาสาหัสที่สุดมักจะอยู่ติดกรุงเทพฯ ที่สุด ด้วยความที่กรุงเทพฯ เป็นกรวยให้เงินทุนไหลคล่อง

สถานการณ์ในภาคกลางของไทยแสดงให้เห็นความข้อนี้เป็นอย่างดี

กล่าวคือขณะที่นักวิชาการเห็นพ้องต้องกันว่าในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การเช่าที่ดินทำกินไม่ใช่ปัญหาใหญ่ แต่พอถึงปลายพุทธทศวรรษที่ 2500 ต่อต้นทศวรรษ 2510

รายงานขององค์การยูเนสโกกลับบ่งชี้ว่าเหลือไร่นาไม่ถึง 30% ที่เพาะปลูกทำกินโดยเจ้าของที่เอง²⁹

“พลวัต”

ทั่วไปของเศรษฐกิจไทยอันเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้นช่วยก่อกำเนิดหรือขยายกลุ่มสังคมอย่างน้อย 4 กลุ่มซึ่งมีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์การศึกษาของเราในที่นี้ในความหมายที่ว่าการอยู่รอดของพวกเขาต้องพึ่งพาภาวะที่เศรษฐกิจยังคงบูมอยู่ต่อไปเป็นอันมาก ในบริเวณพื้นที่ชนบทที่เศรษฐกิจการค้าแผ่ขยายไปเร็วที่สุดนั้น พวกผู้กว้างขวาง เจ้าของโรงสี พ่อค้า กำนันผู้ใหญ่บ้านและคนอื่น ๆ

ซึ่งครองตำแหน่งฐานะทางยุทธศาสตร์ไว้ได้ต่างพากันร่ำรวยเฉียบพลันและนำทรัพย์สินที่ได้มาใหม่นั้นจำนวนมากไปลงทุนซื้อที่ดินอีก ในสภาพที่ระบบเจ้าที่ดินในชนบทพุ่งสูงขึ้น

คนหนุ่มสาวและคนสิ้นไร้ไม้ตอกก็แห่กันอพยพไปยังศูนย์กลางเขตเมืองที่กำลังเจริญรุ่งเรืองโดยสอดคล้องกัน³⁰

กระแสผู้อพยพนี้ได้ก่อให้เกิดกลุ่มสังคมประเภทไวไฟทางการเมืองขึ้น 2

ประเภทตามหัวเมืองและอาจจะมีความเป็นพิเศษในกรุงเทพฯ ได้แก่ 1)

หนุ่มสาวจรจัดตกงานหรือว่างงานแฝงจำนวนมากหาส่วมีอยู่ทางสร้างเนื้อสร้างตัวเป็นเรื่องเป็นราวน้อยมากไม่ว่าจะในเมืองหรือที่ภูมิลำเนาในหมู่บ้าน 2)

คนจำนวนมากพอคู่ที่สามารถยกฐานะตนเองให้ดีขึ้นโดยพบช่องทางทำมาหากินเหมาะสมแก่ตัวในบรรดานานาอาชีพบริการที่ออกเงยขึ้นมา กองทัพนายทุนน้อยนี้หมายรวมถึงช่างตัดผม แมงดา ช่างแต่งเล็บ ช่างซักรีด

คนขับรถ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า หมอนวด มัคคุเทศก์ ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ บาร์เทนเดอร์ พนักงานต้อนรับ เสมียนธนาคาร เจ้าของร้านค้าย่อย เป็นต้น

นายทุนน้อยรุ่นใหม่พวกนี้ทั้งปรนนิบัติรับใช้และต้องพึ่งพาอาศัยความเจริญรุ่งเรืองของกลุ่มสังคมที่สืมาภพอสมควร

กลุ่มสังคมดังกล่าวซึ่งด้านหลักแล้วมีพื้นเพเป็นชาวเมืองมาแต่เดิมได้แก่กระแสปิณชนชั้นกลางที่ส่วนใหญ่เพิ่งได้เข้าขึ้นมาใหม่ ในบางแง่พวกเขาก็ผูกพันใกล้ชิดกับทุนต่างชาติพอ ๆ กับที่ผูกพันอยู่กับกลไกรัฐไทยนั่นเอง

ตารางทั้งสองข้างล่างนี้จะช่วยแนะแนวได้บ้างว่าเนื้อแท้ของความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างชนชั้นของไทยดังกล่าวเป็นอย่างไร

รวมทั้งบ่งบอกขนาดโดยรวมและสัดส่วนโดยสัมพัทธ์ของกระแสปิณชนชั้นกลางและนายทุนน้อยในจำนวนประช

การทั้งหมดอย่างหยาบ ๆ กลุ่มอาชีพ ข. ซึ่งเพิ่มจำนวนขึ้นมหาศาลเป็นพิเศษ และกลุ่มอาชีพ ก. จ. และ ช. ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นกอบเป็นกำ (ส่วนใหญ่จัดเป็นกลุ่มอาชีพกระดูกพื้ชั้นสูง/ชั้นกลางและนายทุนน้อย) เผยให้เห็นเนื้อแท้ของผลกระทบทางสังคมวิทยาอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจทุนนิยมในรอบทศวรรษอย่างแจ่มชัด³¹ ข้อมูลที่สำคัญในประชากรปี 2513 ซึ่งจำแนกแยกแยะกลุ่มอาชีพกว้าง ๆ ข้างต้นออกไปอย่างละเอียดลออยิ่งขึ้น ทำให้เราพอจะคำนวณตัวเลขหยาบ ๆ ดังปรากฏในตารางที่ 2 ต่อไปนี้ได้

จากนี้เราจึงอาจประเมินไว้ก่อนเป็นการชั่วคราวได้ว่า ถึงปี 2513 กระดูกพื้ชั้นกลางและชั้นสูงมีประมาณ 3.5% ของประชากรที่ทำงาน (อาจแบ่งออกเป็นกระดูกพื้ชั้นกลาง 3 % และชั้นสูง 0.5%) และนายทุนน้อยมีประมาณ 7.5 %³²

พึงระลึกว่ากลุ่มสังคมจะกลายเป็นชนชั้นทางสังคมก็ต่อเมื่อสร้างเสริมฐานะตัวเองให้มั่นคงสำเร็จโดยผ่านครอบครัว อันเป็นสถาบันในการเชื่อมโยงอำนาจ

ทรัพย์สินและสถานภาพเข้าด้วยกันในคนรุ่นหนึ่งและส่งต่อมันให้คนรุ่นถัดไป

สัญญาณสำคัญอย่างหนึ่งของการก่อตัวทางชนชั้นในสยามสมัยสมัยสุโขทัย-ธนอม-ประกาศ

ได้แก่การขยายการศึกษาขนานใหญ่ทุกระดับ

ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากที่ปรึกษาอเมริกันกับเทคโนโลยีไทยบงการให้ “สร้างความทันสมัย” ขึ้น

แต่อีกส่วนหนึ่งก็เป็นการตอบสนองของทางราชการต่อความเรียกร้องต้องการของกลุ่มสังคมใหม่ต่าง ๆ

ที่กำลังหวังไต่เต้าขึ้นมารวมทั้งครอบครัวของพวกเขาด้วย ในปี 2504 มีนักศึกษา 15,000 คนเรียนอยู่ใน 17

มหาวิทยาลัย³³ จากปี 2507 ถึง 2512 จำนวนผู้เข้าเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลเพิ่มจาก 159,136

คนเป็น 228,495 คน และผู้เข้าเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาของรัฐบาลเพิ่มจาก 44,642 คนเป็น 81,665 คน³⁴ “เดิมที”

(ในที่นี้หมายถึงจากพุทธทศวรรษที่ 2420 ถึงสงครามโลกครั้งที่สอง) การศึกษาแยกออกเป็นสองแพ่งชัดเจน

กล่าวคือ ชนชั้นสูงจำนวนน้อยนิดได้รับการศึกษาแบบสุภาพบุรุษตะวันตก

ขณะที่ประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาเลยหรือมิฉะนั้นก็เข้าโรงเรียนประถมฯของรัฐบาล

หรือเรียนหนังสือในวัด³⁵

การศึกษาทั้งสองระดับนี้มีได้ก่อให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคมที่มีนัยสำคัญระดับชาติแต่อย่างใด

อันที่จริงมันต่างช่วยเหนี่ยวรั้งผู้เข้าศึกษาในแต่ละระดับให้ติดแน่นอยู่กับฐานะสังคมและเศรษฐกิจเดิมของตนต่ำ

หากการศึกษาชั้นสูงแบบตะวันตกช่วยขัดเกลาพวกที่เกิดมาเป็นเจ้าเป็นนายอยู่แล้ว

ส่วนการศึกษาชั้นประถมฯของรัฐก็แค่ปูพื้นความรู้ก่อกองกอกาเสียจนกระทั่งจะมีผลในแง่ผลักดันผู้รับการศึกษา

ให้ไต่เต้าสูงขึ้นน้อยเต็มทีที่รัฐบาลไทยชุดต่าง ๆ

จัดการศึกษาชั้นประถมฯขึ้นก็ดูจะเป็นแค่การแสดงท่าอาหน้ำกับโลกภายนอกว่าตนทันสมัย

มากกว่าจะมุ่งตอบสนองความเรียกร้องต้องการของชาวนาชาวไร่อย่างแท้จริง

สำหรับการศึกษาแบบพุทธศาสนานั้นโดยแก่นแท้แล้วก็มุ่งไปในทางธรรมะธัมโมและจักรวาลวิทยา

มากกว่าจะฝึกฝนทักษะอาชีพให้ (แม้ว่าสำหรับสามัญชนกลุ่มเล็ก ๆ

กลุ่มหนึ่งนั้นการสอบพระปริยัติธรรมสายบาลีของคณะสงฆ์ได้เปรียญประโยคต่าง ๆ สำเร็จ

จะเปิดทางให้ไต่เต้าทางสังคมได้สูงลิบก็ตาม)³⁶ ฉะนั้น

นัยสำคัญที่แท้จริงของการขยายการศึกษาในต้นพุทธทศวรรษที่ 2500 ต่อดันพุทธทศวรรษที่ 2510

จึงอยู่ตรงที่เกิดขึ้นในระดับมัธยมและอุดมศึกษาเป็นด้านหลัก³⁷

นับเป็นครั้งแรกที่คนไทยจำนวนมากโผล่เกิดมั่งมาดปราดณาและพอมิปัญญาส่งเสียลูกหลานรับการศึกษาวิชาชีพ

ซึ่งเมื่อดูประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาแล้ว การศึกษาเหล่านี้แหละที่เป็นสัญลักษณ์ของคนชั้นสูงทางสังคม หรือไม่ก็เป็นหนทางไปสู่ฐานะดังกล่าว -
โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหนือสิ่งอื่นใดก็คือตำแหน่งระดับสูงอันมั่นคงในระบบทางราชการ³⁸
ในสมัยนี้แหละที่เราพึงเข้าใจความหมายทางการเมืองของการ

ตารางที่ 1
ประชากรทำงานทางเศรษฐกิจอายุ 11 ปีขึ้นไปแบ่งตามอาชีพ

กลุ่มอาชีพ	จำนวนในปี 2503	จำนวนในปี 2513	เพิ่มขึ้นร้อยละ
ยอดรวม	13,836,984	16,850,136	21.7
ก. ผู้ประกอบวิชาชีพ,ช่างเทคนิค และผู้ทำงานเกี่ยวข้อง	173,960	284,104	63.3
ข. นักบริหาร,ผู้บริหารและผู้จัดการ	26,191	246,591	941.5
ค. เสมียน	154,303	190,238	23.3
ฅ. พนักงานขาย	735,457	833,607	13.3
ง. ชาวนา,ชาวประมง,คนล่าสัตว์ คนงานตัดต้นไม้และผู้ทำงานเกี่ยวข้ อง	11,332,489	13,217,416	16.6
จ. คนงานเหมืองแร่,คนงานเหมืองหิน และผู้ทำงานเกี่ยวข้อง	26,255	42,605	62.2
ฉ. ผู้ทำงานด้านขนส่งและสื่อสาร	144,610	225,204	55.7
ช. ช่างฝีมือ,คนงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ และแรงงานที่ไม่ได้จัดรวมอยู่ในประ เภทอื่น	806,205	1,109,943	37.7
ซ. พนักงานบริการ,การกีฬาและ งานอดิเรก	273,375	471,999	72.7
ฌ. จัดประเภทไม่ได้	99,259	30,560	59. 2
ณ. ผู้เข้าตลาดแรงงานใหม่	64,880	197,869	305.0

แหล่งข้อมูล : ปรบัใช้จาก National Economic and Social Development Board, National Statistical Office and Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, “The Population of Thailand” (1974) In Mudannayke, ed., Thailand Yearbook, 1975-76 ,p.E41.

ตารางที่ 2
ประชากรทำงานทางเศรษฐกิจอายุ 11 ปี ขึ้นไปแบ่งตามอาชีพและชนชั้น (2513)

กลุ่มอาชีพ	ยอดจำนวน	จำนวนผู้ที่เป็น ลูกจ้างรัฐ	ร้อยละของผู้ที่ เป็นลูกจ้างรัฐ	กระฎุมพีชั้นกลาง และสูงโดยประมาณ	นายทุนน้อยโดย ประมาณ
ก.	284,104	198,792	70.4	250,000	35,000
ข.	246,591	212,752	86.3	230,000	15,000
ค.	190,238	108,632	57.1	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ	190,000
ฅ.	833,607	1,492	.2	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ	600,000
ง.	13,217,416	10,169	.1	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ	?
จ.	42,605	568	1.3	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ
ฉ.	225,204	24,759	11.0	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ	100,000
ช.	1,109,943	106,292	9.6	น้อยจนไม่พึงใส่ใจ	150,000
ซ.	471,999	114,528	24.3	70,000	160,000
ฌ.	30,560	-	-	-	-
ณ.	197,869	-	-	?	?
ยอดรวม	16,850,136	777,984	4.7	550,000	1,250,000

แหล่งข้อมูล : ปรับใช้จาก Department of Labour, Ministry of the Interior, Yearbook of Labour Statistics 1972-1973 (ใช้ตัวเลขสำมะโนครัวปี 2513), อ้างถึงใน Muddannayake, ed., Thailand Yearbook, 1975-76, pp. E 41-68.

แพร่หลายขยายตัวของมหาวิทยาลัยภายใต้ระบอบสฤษดิ์และทายาทของเขา

ซึ่งเป็นการตอกย้ำยืนยันทางสัญลักษณ์ว่าภาวะเศรษฐกิจบูมที่เกิดขึ้นเป็นความก้าวหน้าจริง ๆ ไม่ใช่โชคช่วย และผลพวงของมันจะถูกส่ง

ทอดไปยังคนรุ่นถัดไปในกรอบครัวในสภาพเยี่ยงนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะจินตนาการกรอบหนึ่งซึ่งมีบิดาเป็นช่าง
จักรรีคผู้ประสบความสำเร็จอาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกับลูกผู้จะได้ไต่เต้าขึ้นเป็นเลขานุการคณะรัฐมนตรีวันหนึ่ง

างหน้า³⁹ ดังนั้นภาวะมหาวิทยาลัยบูมจึงเป็นตัวเสริมภาวะเศรษฐกิจบูมได้เป็นปีกแผ่นมั่นคงทางสังคมวิทยา และยืนยันมั่นในทางวัฒนธรรม⁴⁰

แม้มหาวิทยาลัยไทยจะเพิ่มจำนวน ขยายขนาด และรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ถึงกระนั้นครอบครัวยุคใหม่ก็ส่งลูกหลานเข้ามหาวิทยาลัยไม่สำเร็จ ส่วนหนึ่งด้วยเหตุนี้เองวิทยาลัยเทคนิค อาชีวะ พาณิชยการและอื่น ๆ จึงพากันขยายตัวอย่างรวดเร็วไม่แพ้กันในฐานะช่องทางศึกษาอันดับรอง และท่ามกลางบริบทความโกลาหลอลหม่านทั้งหลายเหล่านี้เรื่องการแบ่งแยกฐานะชนชั้นดังกล่าวนี้นี้ ผมคิดว่าเราจำเป็นต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนความหมายอย่างมีนัยสำคัญของคำว่า “นิสิตนักศึกษา” เองด้วย ในสมัยก่อน คำว่า “นิสิตนักศึกษา” แทบจะพ้องกับคำว่า “สมาชิกชั้นนำของชาติ” - กล่าวคือประจวบเป็นเทวดาลอยฟ้าอยู่เหนือหัวเพื่อนร่วมชาติทั้งมวล แต่พอถึงช่วงต้นพุทธทศวรรษที่ 2510 การไต่เต้าเลื่อนชั้นทางสังคมก็ได้สร้างสภาพเงื่อนไขที่แม้คำว่า “นิสิตนักศึกษา” จะยังมีนัยอันเลิศหรูแฝงอยู่ แต่กระนั้นก็อาจสื่อความหมายไปในทำนอง “ลูกของคนข้างบ้านมันสอบเข้าธรรมศาสตร์ได้แต่ลูกเราสอบไม่ติด” กล่าวคือ บัดนี้เป็นไปได้ที่จะรู้สึกอิจฉา และหมั่นจี้หน่านิสิตนักศึกษาลักษณะที่คงจะดูเป็นเรื่องพิกลในสมัยคนรุ่นก่อน

ทว่าแม้แต่กับพ่อแม่ที่ส่งลูกเข้ามหาวิทยาลัยได้ ทัศนคติแนวกดเกี่ยวกับ “นิสิตนักศึกษา” ก็ยังคงมีกังวานอันคลุมเครือ การไต่เต้านั้นมีนัยขัดแย้งลึกถื่นกันอยู่ในตัวตรงที่การเลื่อนชั้นสูงไปก็พลอยเป็นการเคลื่อนตัวห่างออกไปด้วย บรรดาบิดาผู้คอยการศึกษา ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วมองการศึกษาในมหาวิทยาลัยว่าเป็นแค่เครื่องมือเครื่องใช้ มักรู้สึกตระหนกตกใจรับไม่ได้กับกิจกรรมรยาท เป้าหมายชีวิต และหลักประเพณีปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสุดคาดเดาของบรรดาลูกหลานนิสิตนักศึกษา เมื่อพวกนี้ได้รับอิทธิพลความคิดแหกคอกซึ่งแทรกซึมเข้ามาตามมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครูจากประเทศสหรัฐอเมริกาและจีน⁴¹ เราต้องลองจินตนาการดูว่าพ่อแม่คนชั้นกลางหรือนายทุนน้อยจะรู้สึกหวั่นไหวและโมโหโกรธาแค่ไหนเมื่อรู้ ๆ พ่อลูกชายตัวดีก็เริ่มไว้ผมยาว “รุงรัง” เข้าบ้าน พูดจาไม่มีสัมมาคารวะ ปล่อยตัวปล่อยใจ และรื้ออ่านจะปฏิวัติพลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน ลงทำตัวแบบนี้แล้วจะได้ดิบได้ดีเป็นใหญ่เป็นโตกับเขาได้อย่างไร ?

ราวปี 2514 หรือ 2515 เริ่มรู้สึกกันแพร่หลายว่ายุคทองกำลังจะจางหายไปแล้ว อเมริกากำลังถอนทหารจากอินโดจีนและปีศาจคอมมิวนิสต์ที่เผ่าหกลอกหลอนมานมนานว่าอาจมาตั้งมั่นประชิด ชายแดนสยามก็ชักจะกลายเป็นความจริงอันน่าขนพองสยองเกล้า ระบบราชการซึ่งเป็นเป้าหมายปลายทางที่ผู้คนในสังคมพากันฝากความหวังไว้ บัดนี้ก็ได้ขยายไปจนถึงจุดอิ่มตัวแล้วและยิ่งกว่านั้นใบปริญญาบัตรก็มีใช้หลักประกันว่าจะต้องได้อาชีพการงานอันสูงส่งมั่นคงดังที่ผู้คนเคยทึกทักว่ามันเป็นอีกต่อไป⁴² หลังจากผ่านช่วงที่ราคาสินค้ามีเสถียรภาพมายาวนาน จู่ ๆ เศรษฐกิจไทยก็ประสบภาวะเงินเฟ้อระดับเลขสองหลัก⁴³ บรรดาผู้แสวงโชคผลกำไรจากภาวะเศรษฐกิจบูมซึกู้สึกอึดอัดขัดเคืองที่ดูเหมือนมันใกล้จะสิ้นสุดลง การถูกกีดกันออกไปไม่ให้มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นพอทนได้ตราบเท่าที่ระบอบเผด็จการ “สร้างผลงาน”

ในด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและการศึกษา แต่ยังมีปัญหาสังคมมากขึ้นคนที่ชักจูงไม่ค่อยไหว
ซ้ำร้ายถนนหรือประภาสก็ไม่มีบารมีส่วนตัวน่าเกรงขามเหมือนสมัยอดีตกาล⁴⁴

ในบริบทดังกล่าวนี้

การชุมนุมแสดงพลังของมหาชนซึ่งขยายตัวลุกลามออกไปจนโค่นถนนกับประภาสลงในเดือนตุลาคม 2516
อันเป็นเดือนเดียวกับที่วิกฤตการณ์น้ำมันอุบัติขึ้น จึงน่าสนใจเป็นพิเศษ⁴⁵
ไม่ต้องสงสัยเลยว่าชั้นชนกระฎุมพีใหม่ต่าง ๆ มีบทบาทชี้ขาดในการเข้าร่วมเป็นฝูงชนขนาดมหึมา
ที่ออกมาสนับสนุนข้อเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาปัญญาชนให้มีรัฐธรรมนูญ และให้เคารพเสรีภาพของพลเมือง
อันที่จริงแล้วอาจพูดได้ว่าชั้นชนกระฎุมพีเหล่านี้แหละประกันให้การชุมนุมประสบความสำเร็จ
เพราะหากเม็ดเงินฝูงชนประกอบไปด้วยชาวสลัมแทนที่จะเป็นชาวเมืองแฉ่งตัวดีแล้ว
จอมเผด็จการอาจช่วงชิงเสียงสนับสนุนให้ปราบปรามได้เร็วกว่านี้

ขณะเดียวกัน ควรเข้าใจว่าการเข้าร่วมชุมนุมของชั้นชนกระฎุมพีเหล่านี้
เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ระยะใกล้ของพวกเขามากกว่าจะเป็นสิ่งบอกเหตุบทบาททางการเมืองของพวกเขาใน
อนาคต ความจริงแล้วเห็นชัดว่าพวกเขาไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองเอาเลย
และฉะนั้นเอาเข้าจริงจึงไม่รู้คอกว่าการยุตธิระบอบเผด็จการลงจะส่งผลสืบเนื่องอย่างไร
พวกเขาโทษระบอบเผด็จการว่าล้มเหลวในการเรียกร้องให้อเมริกายึดมั่นกับพันธะต่อสยามเต็มที่กว่านี้
แต่พร้อมกันนั้นก็ตำหนิยอมจำนนต่ออวอชิงตันเกินเหตุไปอีก
(มองในมุมกลับก็คือลัทธิชาตินิยมแอนตี้อเมริกันที่ชี้หุ้ญคหิจร้าคาญและสับนคลุมเครือซึ่งแสดงออกในความรู้
สึกที่ผสมผสานปนเปกันระหว่าง “ทำไมยุทำให้พวกไอผิดหวังในอินโดจีนอย่างนี้?” และ
“ดูซิยุทำให้ลูกสาวไอเสียคนยังงี้!”) การคอร์รัปชันอย่างเปิดเผยของประภาส
การสมรสกันในสองตระกูลระหว่างณรงคับุตรถนนกับธิดาประภาส
และการเรืองอำนาจขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะญาติผู้ใหญ่อุ้มชูของเขา ล้วนเป็นเรื่องบาดตาบาดใจกระฎุมพีทั้งสิ้น
นอกจากนี้การที่พระเจ้าอยู่หัวฯ
และนายพลอาวุโสบางคนสนับสนุนผู้ชุมนุมแม้จะเพียงโดยอ้อมด้วยเหตุผลของแต่ละฝ่ายเองก็นับเป็นเรื่องสำคัญ
เช่นกัน ท้ายที่สุดพึงระลึกว่าข้อเรียกร้องของนิสิตนักศึกษานั้น โดยสารัตถะแล้วเป็นเรื่องเชิงกฎหมาย
(รัฐธรรมนูญ) และสัญลักษณ์ ไม่มีใครคิดว่าอะไรอันตรายหรือไม่พึงปรารถนา
จะเกิดขึ้นมาได้จากข้อเรียกร้องเหล่านี้ จริงอยู่นิสิตนักศึกษาได้ทำลายโรงพักไปจำนวนหนึ่งในช่วงวันท้าย ๆ
ของการชุมนุม
แต่เด็กพวกนี้ก็คอยโบกรถให้จรรจรไหลล่นและหลังจากนั้นยังช่วยเก็บกวาดเศษขยะตามถนนหนทางจนสะอาด
สะอ้านด้วยความรับผิดชอบอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ด้วยมิใช่หรือ ?
เมื่อจอมเผด็จการโก้งชาดิพวกนั้นไปกันหมดแล้ว ความเจริญรุ่งเรือง
สันติสุขและความก้าวหน้าก็ฟื้นฟูขึ้นมาภายใต้การชี้แนะอันเปี่ยมด้วยพระเมตตาบารมีของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวฯกับเหล่าข้าราชการบริพารผู้ถึงพร้อมด้วยปรีชาญาณ อันได้แก่ ตุลาการอาวุโส
ศาสตราจารย์ผู้เป็นที่เคารพนับถือ และนายธนาคารผู้สามารถ

อนิจจา ทั้งหลายทั้งปวงที่หวังไว้ไม่มีข้อใดเคยใกล้เคียงความจริงเลย
วิกฤตการณ์น้ำมันโลกปะทุขึ้นแทบจะพร้อมกับการชุมนุมเดือนตุลาคม 2516 ความโกลาหลวุ่นวาย
ที่บังเกิดแก่เศรษฐกิจทุนนิยมโลกเนื่องจากเหตุนี้เริ่มเป็นที่รู้สึกได้ในสยามเมื่อต้นปี 2517 ในฤดูใบไม้ผลิปี
2518 ที่มันของอเมริกันในอินโดจีนก็พังครืนลงเร็วเหลือเชื่อ
บัดนี้สยามมิได้เป็นแกนกลางอันปลอดภัยของจักรวรรดิอเมริกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกต่อไปแล้ว
แต่กลับอยู่ติดชายขอบบริณอกอันเปราะบางของมัน คิด ๆ
ดูแล้วก็อยู่ในวิสัยเป็นไปได้ที่นับแต่บัดนี้ไปสังคมโปรอาณานิคมบพแทนกรุงเทพฯ
ส่วนราชอาณาจักรไทยแห่งนี้ก็อาจสวามิภักดิ์เวียนจันท์
ผลสืบเนื่องโดยตรงจากเหตุการณ์ทั้งหลายซึ่งเกิดขึ้นพันพรมแดนประเทศออกไปก็คือ
สยามพบว่าเศรษฐกิจของตนกำลังชะลอตัวอย่างหนัก⁴⁶
บาดแผลดูเหมือนจะยิ่งถูกซ้ำเติมจากการที่บรรดารัฐบาลเสรีนิยมหลังตุลาคม 2516
แสดงให้เห็นสาธารณชนเห็นว่ายึดมั่นหลักสิทธิเสรีภาพของพลเมือง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหนืออื่นใดคือสิทธิของกรรมกรชาวนาในการจัดตั้ง ชุมนุมแสดงพลัง และนัดหยุดงาน
รัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ (ตุลาคม 2516 - กุมภาพันธ์ 2518) พยายามจริง ๆ
ที่จะสนองตอบข้อเรียกร้องของกรรมกรโดยตรง แม้ว่าจะอย่างขลาด ๆ ก็ตาม⁴⁷ จริงอยู่กิจกรรมใหม่ ๆ
ที่ไม่ค่อยมั่นคงจะเปราะบางเป็นพิเศษต่อแรงบีบคั้นของกำไรที่ตกลงกับข้อเรียกร้องค่าแรงเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง⁴⁸
ภายใต้ระบอบเผด็จการ กรรมกรต้องก้มหน้ายอมรับค่าจ้างน้อยนิดขณะที่คนชั้นกลางมั่งมีศรีสุข
คราวนี้ยอมถึงที่พวกเขาบ้าง กระนั้นก็ตามความโมโหโกรธาแรงกล้าขึ้นของชนชั้นกระฎุมพีต่าง ๆ
โดยรวมมีรากเหง้าที่มาซับซ้อนกว่านั้น แรกทีเดียว
พัฒนาการของสภาพแรงงานโดยตัวมันเองคุกคามบ่อนทำลายความสัมพันธ์อุปถัมภ์กัน “ครอบครัว”
ระหว่างนายจ้าง - ลูกจ้างซึ่งเป็นหลักมาแต่ก่อน⁴⁹
(เราไม่ควรดูเบาการที่บรรดากระฎุมพีผู้มั่งคั่งใหญ่ไฝสูงทางสังคม
ได้จากโอกาสที่จะเล่นบทเป็นเจ้านายกึ่งศักดินาเหนือลูกน้องของตน) ประการที่สอง
การนัดหยุดงานหลายครั้งเกิดขึ้นในภาคธุรกิจอย่างการขนส่งซึ่งง่ายเป็นพิเศษที่กลุ่มกระฎุมพีผู้ประสบความสำเร็จไม่ส
ะดวกส่วนตัวจะตีความว่านั่นเป็นการล่วงละเมิดผลประโยชน์ส่วนรวม ประการที่สามซึ่งอาจจะสำคัญที่สุดก็คือ
หนังสือพิมพ์ นิตยสารไทยฉบับต่าง ๆ ที่ทรงอิทธิพลและอยู่ในอู่มีของกลุ่มธุรกิจใหญ่
เฝ้าตอกย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่าการนัดหยุดงานเหล่านั้นทำลายชาติ
ในความหมายที่ว่าเป็นการขู่ตะเพิดนักลงทุนต่างชาติซึ่งเป็นที่พึงของ “เศรษฐกิจแห่งชาติ” ให้ถอยหนีไป
จึงง่ายเหลือเกินที่จะโทษว่าที่เศรษฐกิจย่ำแย่ลงโดยทั่วไปนั้นเกิดจากกรรมกรทำอะไรไม่รับผิดชอบ

ประการสุดท้าย ในอีกแง่หนึ่งเวอร์กรรมที่เผด็จการได้ก่อไว้ก็ตามกลับมาสนองตอบเอาในยุคเสรีนิยม
นั่นคือภาวะว่างงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในหมู่ผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา
และแม้กระทั่งบัณฑิตมหาวิทยาลัย⁵⁰ ความจริงก็คือ
ภาวะการศึกษานูมซึ่งสร้างความหวังให้ผู้คนว่าจะเป็นช่องทางไปสู่ฐานะและความมั่นคงในชีวิตนั้น
พลันทรุดตัวลง ภายใต้สภาวะเช่นนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ภาพลักษณ์ของนักศึกษาว่าเป็น พวกคกงาน
(หางานให้ตายก็หาไม่ได้ ?) ก็เกิดขึ้นหลังยาวอยู่กับบ้าน

หรือไม่ก็ตัวปลูกระดมก่อเหตุ่วนวายตามร้านค้าโรงงานฯ เหล่านี้
ตกเป็นเป้าหลักของอารมณ์เจ็บแค้นหงุดหงิดชิงชังในบรรดาชนชั้นชนกรรมพีใหม่⁵¹

เราจึงควรหลับตานึกภาพชนชั้นชนกรรมพี ที่เพิ่งถือกำเนิดขึ้นมากะทันหัน และไม่มั่นคงอย่างยิ่ง –
จะว่าไปแล้วปัญหา จราจรจลาจลในกรุงเทพฯ

ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากกระแสคลื่นบรรดาเจ้าของและนักขับรถยนต์รุ่นแรก

ที่ป่าไหลท่วมท้นเข้ามาในยุคเศรษฐกิจบูม⁵² -

พวกเขาเผชิญหน้ากับสถานะเศรษฐกิจตกยากและยังทำท่าว่าจะต้องเจอเรื่องเดือดร้อนเลวร้ายสาหัสกว่านี้อีก
พวกเขาไม่เพียงวิตกที่ภาวะเศรษฐกิจบูมอันยาวนานอวสานลงเท่านั้น

หากยังหวาดกลัวไม่รู้วาทว่าภาวะเศรษฐกิจบูมอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฏประวัติศาสตร์ที่โค้งพุ่งขึ้นแล้วในที่สุด
ก็โค้งดิ่งลงเหวเดียวไม่มีที่ยวบยาบ วายุคทองสมัยสหัสวรรษจะไม่เวียนวนคืนมา

และชีวิตพวกเขาที่เพิ่งรุ่งเรืองขึ้นมาจากสภาพคลุกฝุ่นในตรอกซอกซอยจะต้องกลับไปลงเอยที่เก่า ยิ่งไปกว่านั้น
เราต้องเข้าใจว่าชนชั้นกรรมพีนี้ซึ่งมีประสบการณ์การเมืองน้อยและความคิดเรื่องการปกครองต้นเงิน

แต่เพราะเหตุนี้เอง จึงมีสำนึกแรงกล้าว่า “เรื่องฉิบหายที่เกิดขึ้นจะมาโทษเราไม่ได้” นั้น

ย่อมโน้มเอียงเป็นพิเศษที่จะตำหนิปฏิกริยาหวาดระแวงออกมาเวลาดวงตก เดือดร้อน

(เราอาจจินตนาการได้ว่าความหวาดระแวงนี้จะถูกระบายใส่คอร์รัปชันเอช นักศึกษาเอช คอมมิวนิสต์เอช

ชาวต่างชาติเอช หรือเจ๊กจีนเอช หมุนเวียนเปลี่ยนไปแล้วแต่สถานการณ์) ในกรณีนี้ปรากฏว่าระหว่างปี 2518

– 2519 พวกนักศึกษาที่มุ่งเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างซุรากลอนโคน –

ซึ่งเป็นตัวแทนความสำเร็จของชนชั้นกรรมพีที่ดูจะหันมาถ่มน้ำลายรดความสำเร็จนั้นเอง –

กลายเป็นเป้าหลักของความโกรธแค้นตื้นกล้วดั่งกล่าวด้วยสาเหตุที่จะอธิบายต่อไปข้างหน้า

ผมคิดว่านั่นแหละคือคำอธิบายว่าทำไมคนจำนวนมากพวกเดียวกับที่เคยสนับสนุนการชุมนุมมวลชนแสดงพลัง
เมื่อตุลาคม 2516 อย่างจริงใจ จึงหันมาต้อนรับเผด็จการกลับมาสามปีให้หลัง

กระนั้นก็ตาม พวกเขาหาใช่ผู้ลงมือก่อกรรมทำเข็ญอย่างทารุณโหดร้ายโดยตรงเมื่อวันที่ 6 ตุลาคมไม่

ดังนั้นเราจึงยังต้องพยายามชี้ตัวผู้กระทำผิดออกมาและจัดวางพวกเขาไว้ในกรอบใหญ่ทางสังคมวิทยาที่ได้ร่างขึ้น

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าผู้ก่อเหตุรุนแรงอื้อฉาวที่สุดไม่เพียงแต่เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519

แต่รวมทั้งสองปีก่อนหน้านั้น ได้แก่พวกกระติ่งแดง นักหนังสือพิมพ์และนักวิชาการได้ชี้ตัวพวกนี้ออกมาง่าย

ๆ ว่าเป็นนักเรียนอาชีวะ ซึ่งเป็นการสร้างภาพอันธพาลเหล่านี้ให้ดูน่านับถือในทางกึ่งสังคมวิทยา

(อย่างที่ผมคิดว่าค่อนข้างผิดพลาด)

ข้อถกเถียงทำนองนี้บอกว่าเป็นเพราะนักเรียนอาชีวะแบกรับการปราบปรามของตำรวจเมื่อตุลาคม 2516

มากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัย

จึงฟังขึ้นที่จะตีความการที่พวกกระติ่งแดงโจมตีทำร้ายนักศึกษามหาวิทยาลัยว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความเจ็บแ

ค้นประสาชื้อของนักเรียนอาชีวะผู้รู้สึกด้อยหน้าทันทูทุกขเวทนามานมนานต่อ “เด็กมหาวิทยาลัย”

ผู้มีฐานะสูงเย่อหยิ่ง จอหงองและจี๊ดลาดดาขาว⁵³

ผู้คนมากมายคงยังปักใจเชื่อแน่วแน่นขึ้นว่ากระติ่งแดงคือนักเรียนอาชีวะจากกรณีนักเรียนวัยรุ่นโรงเรียนอาชีวะ

ะคู่แข่งต่าง ๆ ก่อเหตุตึกกันอย่างรุนแรงต่อกันหลายครั้ง (แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่มีนัยทางการเมือง) ตอนปลายปี

2517 และ 2518⁵⁴ เนื่องจากนักเรียนเหล่านั้นต่างใช้ปืนและระเบิดขวดในการตีกัน

โดยที่อาวุธดังกล่าวเป็นที่โปรดปรานของพวกกระทิงแดง
จึงง่ายที่จะสรุปว่าเช่นนั้นแล้วพวกกระทิงแดงก็เป็นตัวแทนในทางการเมืองของนักเรียนอาชีวะนั่นเอง
ภาพของกระทิงแดงที่ซับซ้อนกว่านี้ก็เหมือนกัน เห็นได้จากข้อความข้างล่างนี้
ซึ่งมาจากบทความหนึ่งในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ที่เป็นอนุรักษนิยม :

คนที่น่าสนใจอีกคนหนึ่งคือคู่ย เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าของหน่วยเคลื่อนที่เร็ว (ของกระทิงแดง)
เป็นกองกำลังที่สามารถย้ายจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งได้อย่างรวดเร็ว
คู่ยไว้ผมยาวเหมือนฮิปปี้และมีแผลเป็นขนาดใหญ่บนใบหน้า เขาบอกว่ามีลูกน้องได้บังคับบัญชาอยู่ 50 คน
ส่วนใหญ่ พวกนี้เป็นทหารรับจ้างที่อยู่ในจังหวัดเลย
เพื่อเป็นหน่วยรักษาความปลอดภัยสำหรับการสร้างถนนในบริเวณนั้น

ผมเคยเป็นทหารมาก่อน แต่ตอนหลังไปเป็นทหารรับจ้าง ผมชอบเครื่องแบบ
แต่ผมไม่ชอบการมีระเบียบวินัยกฎเกณฑ์มากมายในกองทัพ ผมชอบเสรีภาพตามใจของผมเอง
ไว้ผมยาวหรือแต่งชุดอะไรที่ผมอยากแต่ง⁵⁵

แหล่งข่าวที่ใกล้ชิดข้อมูลในกรุงเทพฯยืนยันว่า
ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นตัวหลักหลายคนของกระทิงแดงเป็นอดีตทหารพรานรับจ้างและเป็นพวกที่ถูกปลดจากกองทัพ
เนื่องจากถูกละเมิดระเบียบวินัย
ในขณะที่บรรดาพลพรรคของพวกเขานั้นส่วนใหญ่มาจากพวกนักเรียนจบอาชีวะที่ว่างงาน
พวกตกชั้นมัธยมตอนปลาย วัยรุ่นข้างถนนที่ว่างงาน และพวกหัวไม่จากสลัม เป็นต้น⁵⁶ กลุ่มต่าง ๆ
ที่จ้างพวกกระทิงแดงมีทั้งกลุ่มในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) และหน่วยงานอื่น ๆ
ที่มีความชำนาญในด้านการรักษาความสงบและงานการข่าว⁵⁷
แต่พวกนั้นไม่ได้จัดตั้งกระทิงแดงขึ้นมาบนพื้นฐานของความผูกพันทางอุดมการณ์แต่อย่างใด
หากแต่เป็นการให้สัญญาว่าจะให้เงินสูง
มีเหล้าฟรีให้อย่างเหลือเฟือและได้อิทธิพลในการเที่ยวชอกรวมทั้งคำป้อยว่าจะมีชื่อเสียงในสังคมด้วย
น่าสังเกตว่าบรรดารางวัลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึง
อิทธิพลที่บรรดานักศึกษาผู้ประสบความสำเร็จคาดหวังว่าจะได้เป็นข้าราชการ (เงิน เกียรติยศ
เที่ยวในทลกลับและโรงอาบอบนวดฟรี เพราะมีคนอื่นจ่ายให้)
เป็นความคาดหวังล่วงหน้าได้อย่างน้อยสำหรับพวกกระทิงแดงที่มาจากสภาพแวดล้อมของชนชั้นนายทุนน้อยที่
ไฝฝันถึงอนาคต⁵⁸ กล่าวอีกนัยหนึ่ง
บทบาททางการเมืองของบรรดาอันธพาลเหล่านี้มีฐานรองรับทางสังคมวิทยาด้วย
บรรดาเยาวชนของชนชั้นกรรมพันธ์ุใหม่และที่ยังอ่อนอยู่ ตกอยู่ในสภาพไร่ร้างที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง⁵⁹
ล้มเหลวในการหางานราชการทำ แต่ก็ดูถูกงานในโรงงาน
พวกเขาเป็นเหยื่ออย่างดีสำหรับการโฆษณาชวนเชื่อที่ต่อต้านนักศึกษา (ที่ไม่ประสบความสำเร็จ)
และการโฆษณาที่ต่อต้านกรรมกร

กลุ่มที่สองซึ่งมีส่วนร่วมไม่น้อยเหมือนกันในการใช้ความรุนแรงของฝ่ายขวาในปี 2517 - 19⁶⁰ แต่มีภาพลักษณ์ในสังคมที่น่านับถือกว่าได้แก่กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มนี้ก่อตั้งขึ้นในปี 2514 ภายใต้การอำนวยการร่วมของตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) และกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ตอนนั้นก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าลูกเสือชาวบ้านถูกตั้งขึ้นมาให้เป็นเหมือนหน่วยกึ่งทหารเป็นองค์กรรักษาความปลอดภัยในชนบทที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์⁶¹ อย่างไรก็ตามในช่วงที่การเมืองยังเปิดเสรีอยู่ ลูกเสือชาวบ้านก็พัฒนาองค์ประกอบด้านที่เป็นกิจกรรมชาวเมืองขึ้นมาอย่างมาก และมีบทบาทในการปลุกกระดมที่สำคัญให้กำลังต่าง ๆ ของพวกฝ่ายขวา ถ้ามองว่าก่อนเดือนตุลาคม 2516 มีการแข่งขันกันอย่างเงียบ ๆ เหนือพลังฝ่ายขวา ระหว่างพลเอกประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นนายทหารผู้ทรงอำนาจและเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยด้วย กับราชวงศ์ซึ่งมีอิทธิพลอยู่มากใน ตชด. ก็กล่าวได้ว่าภายหลังการพังทลายของพวกเผด็จการ ลูกเสือชาวบ้านก็จะเปลี่ยนมาเป็นเครื่องมืออย่างเปิดเผยมากขึ้นในการใช้สร้างกลุ่มผู้สนับสนุนที่เป็นนักปฏิบัติให้กับการเมืองของฝ่ายนิยมเจ้า แม้จะอยู่ภายใต้อำนาจเผด็จการ ทางราชวงศ์ซึ่งได้พยายามอย่างหนักที่จะเป็นศูนย์กลางของผลพวงความเจริญทั้งหลายของการบูม (ทางเศรษฐกิจ) ด้วยเทคนิควิธีการประชาสัมพันธ์อันหลากหลาย⁶² ประสพการณ์นี้มีประโยชน์อย่างมาก เมื่อลูกเสือชาวบ้านขยายตัวภายหลังเดือนตุลาคม 2516 ผู้นำลูกเสือชาวบ้านส่วนใหญ่มาจากคนวัยกลางคนที่มีฐานะดี เป็นข้าราชการต่างจังหวัด คนมีชื่อเสียงในชนบท และพวกคนรวยใหม่ในเมือง⁶³ คนเหล่านั้นไม่เพียงแต่มีแนวอุดมการณ์ที่รับสอดคล้องตามทางการในการรับบทบาทนั้น หากยังมีแหล่งที่มาทางเศรษฐกิจส่วนตัวที่ช่วยทำให้องค์กรพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วและเป็นอิสระในระดับที่มากพอสมควรจากระบบราชการของรัฐด้วย⁶⁴ “โครงการอบรม” ที่ศูนย์บัญชาการ ตชด. ร่วมดำเนินการด้วย โดยสำคัญแล้วมีลักษณะของการเมือง กล่าวคือมีการบรรยายโดยพระฝ่ายขวา มีการเดินพาเหรด ทำพิธีสาบานตัว การทำความเคารพ มีการประกวดนางงามและการเดินรำ การเยี่ยมชมที่ตั้งทางการทหารต่าง ๆ พิธีกรรมบริจาคเงินให้ (โครงการ) หลวง และการร้องเพลง⁶⁵ จากมุมมองของฝ่ายขวา ความงดงามของลูกเสือชาวบ้านคือการที่องค์กรนี้ดำเนินการไปในลักษณะของการพึ่งพาแลกเปลี่ยนกันดังนี้ กล่าวคือ ทางราชวงศ์เป็นผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินแบบถึงลูกถึงคนอย่างต่อเนื่องและปรากฏต่อสาธารณชนแก่กลุ่มคน นอกเหนือจากคนชั้นสูงในกรุงเทพฯ แล้ว ยังได้แก่บรรดา “ผู้มีฐานะตำแหน่ง” ในหัวเมืองใหญ่ ในเมืองเล็กและกระทั้งในบางหมู่บ้าน (คำว่า “ชาวบ้าน” ในชื่อของกลุ่มนี้ ให้ภาพของความมั่นใจอีกครั้งแม้จะเป็นภาพลวงตาที่ตามของชุมชนบทในอดีตอันสวยงาม ที่ผูกพันกันด้วยการจัดตั้ง ทว่าเหมือนอย่างที่เคยเป็นมาก่อน คือมันเป็นการประกาศเจตนารมณ์ที่เป็นรูปธรรมของความสัมพันธ์อันเป็นธรรมชาติระหว่างชาติกับกษัตริย์) ในอีกด้านหนึ่งสำหรับผู้นำลูกเสือชาวบ้าน การได้รับราชูปถัมภ์ทำให้สะดวกในการทำให้งานการปราบปรามการประทุของชาวนาและนักศึกษา ที่เป็นการกระทำส่วนตัว และเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นเป็นสิ่งถูกต้อง คือเป็นเรื่องสำคัญต่อการรักษาชาติ-ศาสนา-กษัตริย์ไป

นอกเหนือจากกลุ่มกระทิงแดงและลูกเสือชาวบ้านแล้ว ก็ยังมีตัวแทนของความรุนแรงของฝ่ายขวาอีก แต่มีการจัดตั้งและชี้หน้าที่ไม่ดีเท่า

ซึ่งก็เป็นผลผลิตทำนองเดียวกันของเศรษฐกิจที่บูมและผลพวงที่ไม่รู้ว่าคืออะไร กล่าวอย่างเป็นแบบฉบับ คนเหล่านี้มาจากส่วนชายขอบหรือหน่วยงานที่เพิ่งพัฒนาขึ้นมาในระบบราชการที่มั่นคง

เจ้าหน้าที่ตำรวจในชนบทและบุคลากรที่ทำหน้าที่ต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งเห็นงบประมาณ กำลังพล และโอกาสของการเลื่อนขั้นลดลง อันสืบเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ

และจากการที่สหรัฐอเมริกาถอนออกไปในทางยุทธศาสตร์

เจ้าหน้าที่ถูกแต่งตั้งให้ไปปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นทางตันในภาคใต้ (ไม่ว่าด้วยเหตุที่ขาดเส้นสายที่ดีพอ หรือจากการปฏิบัติงานที่เลวมาจากที่อื่นก็ตาม)

และบรรดายามรักษาความปลอดภัยที่มีอายุมากในฐานทัพสหรัฐ⁶⁶

คนเหล่านี้พบว่าชีวิตในช่วงที่การเมืองเปิดเสรีนั้นคับข้องใจยิ่งและน่าหวงในเกือบจะทุกเรื่อง

คนเหล่านี้เคยมีชีวิตที่คุ้นเคยกับการเคารพนบอบอย่างไม่ผิดพลาด

เคยใช้อำนาจในระดับท้องถิ่นตามอำเภอใจบ่อย ๆ

ยิ่งกว่านั้นในทางปฏิบัติยังปลอดจากอำนาจกฎหมายและคำวิพากษ์วิจารณ์⁶⁷

คนเหล่านี้จึงโกรธแค้นอย่างมากต่อสื่อมวลชนที่ได้อิสระภายหลังเดือนตุลาคม 2516

ซึ่งทำตัวอย่างไม่น่านับถือและวิพากษ์วิจารณ์เปิดโปงสถาบันต่าง ๆ อย่างหนัก

คนเหล่านั้นเป็นพนักงานกินเงินเดือนถูกระทบกระเทือนจากภาวะเงินเฟ้อและการถดถอยอย่างมากในโอกาสที่จะหาไฟฟ้าและการซ่อมแซม

พวกเขาได้โอกาสในการเข้ารับราชการเมื่อมีการขยายตัวอย่างใหญ่โตของระบบราชการในทศวรรษ 2500

บัดนี้พวกเขาต้องเผชิญสภาพในอนาคตเยี่ยงกลุ่มคนที่ไม่ใช่ข้าราชการที่เป็นชนชั้นกลางใหม่และพวกนายทุนน้อย นั่นคือการหยุดชะงักอยู่กับที่ ถ้าหากว่ายังไม่เลื่อนลอยลง

ไม่น่าประหลาดใจเลยว่าสิ่งที่ตามมาจากความคับข้องใจและความไม่พอใจคือการหวนรำลึกถึงวันอันรุ่งโรจน์ในอดีตของเผด็จการและความรู้สึกโกรธแค้นอย่างรุนแรงต่อฝ่ายตรงข้ามที่อวดโอ่และไม่เรียบร้อยเลย

ความปั่นป่วนทางอุดมการณ์

วิธีหนึ่งที่ช่วยให้รู้สึกถึงความตื้นลึกของวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ได้กล่าวไว้ข้างบนนี้

คือการเริ่มพิจารณาที่ความแตกต่างอย่างแหลมคมประการหนึ่งระหว่างสยามกับเพื่อนบ้านในภูมิภาคนี้ ต้องขอขอบคุณส่วนหนึ่งให้กับอดีตที่เป็นอาณานิคมของพวกเขา

บรรดาประเทศเกือบทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับมรดกศัพท์และวาทะทางการเมืองหนึ่ง

ซึ่งโดยสำคัญแล้วถ้าไม่ใช่ฝ่ายซ้ายก็เป็นแบบราชาธิปไตยปฏิสถ์ เป็นเรื่องยากมาก ๆ

ที่จะหาอุดมการณ์อนุรักษนิยมที่มีความมั่นใจในตัวเองและสุขุมในประเทศไหนก็ตาม อาจยกเว้นในฟิลิปปินส์ว่าไปแล้วนับแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา

วัฒนธรรมอนุรักษนิยมถูกทำให้ซอกในทางความรู้และตกอยู่ในฝ่ายรับทางการเมืองความน่าเชื่อถือในทางชาตินิยมถูกสงสัยอย่างมาก ในสยามกระทั่งถึงเร็ว ๆ นี้ที่สถานการณ์กลับเป็นตรงกันข้ามเกือบหมด

ที่สำคัญเพราะสยามเองหลบหนีจากการตกเป็นอาณานิคมโดยตรงได้⁶⁸

วีรบุรุษในหนังสือเรียนของนักเรียนทั้งหลายไม่ใช่เป็นนักหนังสือพิมพ์ ผู้นำสหภาพแรงงาน

ครูและนักการเมืองผู้ใช้ชีวิตนานหลายปีในคุกของอาณานิคม แต่กลับเป็น “พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่” แห่งราชวงศ์ที่ปกครอง ในความเป็นจริงแล้วกระทั่งถึงปี 2516 เป็นเรื่องยากมาก ๆ ที่จะจินตนาการถึงวีรบุรุษสักคนของเด็กนักเรียนที่เคยติดคุกมาก่อน วาทศิลป์ที่ครอบงำมาจึงหนีไม่พ้นที่จะเป็นแบบฉบับของอนุรักษนิยม การเชื่อฟังและนิยมเจ้า ตรงกันข้ามมีแต่ฝ่ายซ้ายที่มักตกเป็นฝ่ายรับ กระตือรือร้นที่จะปกป้องหลักการพื้นฐานการเป็นชาตินิยมของพวกเขา ต่อการกล่าวหาว่าเป็น “เจ๊กจีน” “ญวน” “ไม่ใช่ไทย” และ “ต่อต้านกษัตริย์” (อันสุดท้ายเป็นสัญญาณอันแจ่มชัดถึงความสำเร็จในการทำให้สัญลักษณ์ของกษัตริย์ของชาติเป็นอันเดียวกัน) อาจกล่าวได้ระดับหนึ่งว่า จนถึงการปราบปรามกรณี 6 ตุลาคม ข้อห้ามในการวิพากษ์วิจารณ์กษัตริย์ในฐานะของสถาบันหรือในฐานะบุคคลเป็นสิ่งที่ยอมรับกันแม้ในหมู่คนที่อยู่ฝ่ายซ้ายด้วย⁶⁹

แน่นอนว่ากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถในพุทธศตวรรษที่ 25 เช่นรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ในความหมายหนึ่งก็ได้ทรง “ช่วย” ให้สยามรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมและการถูกยึดครอง ด้วยการยอมอย่างชาญฉลาดแกมหาอำนาจจักรวรรดินิยมยุโรป และก็ดำเนินกุศโลบายใช้พวกนั้นด้วย แต่จะต้องไม่ลืมอีกด้านหนึ่งของเหรียญนี้ กล่าวคือ การ “ช่วย” สยามนี้ในเวลาเดียวกันก็ได้ทำให้ผู้ปกครองนี้มีอำนาจมากที่สุดและเป็นกษัตริย์ที่ต้องพึ่งพา (dependent) มากที่สุดในประวัติศาสตร์ไทยด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะในช่วงประวัติศาสตร์ของพุทธศตวรรษที่ 25 แม้ยุโรปได้ข่มขู่สยาม นับจากพม่า เจมร เวียดนามและมลายู กองทัพไทยไม่ต้องต่อสู้กับศัตรูชาติไหนอย่างจริงจังอีกเกือบร้อยปี (อย่างคร่าว ๆ ระหว่างปี 2383 – 2483)⁷⁰ บรรดาศัตรูเก่าในประวัติศาสตร์อ่อนแอเกินไป ทว่าศัตรูใหม่ก็แข็งแรงเกินไป การได้รับและรักษาความมั่นคงจากปัจจัยที่สร้างจากภายนอก ช่วยให้ให้ผู้ปกครองสามารถรวมศูนย์อย่างมั่นคงในการรวบรวมอำนาจภายในประเทศเข้ามาอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน อย่างไรก็ตาม ในการรวมศูนย์อำนาจนี้ กษัตริย์เองก็จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือไม่น้อยจากที่ปรึกษา เทคนิควิทยา ทุนและอาวุธของชาวยุโรป⁷¹ ราชวงศ์สามารถใช้ประโยชน์จากความมั่นคงจากภายนอกที่สร้างขึ้นมา และเช่นเดียวกับทรัพยากรภายนอกที่ระดมขึ้นมาในการเสริมสร้างอำนาจการควบคุมภายในประเทศได้อย่างสูงสุด อันนี้เป็นแบบแผนที่ต่อมาจะเป็นแบบจำลองให้กับ “ระบบสมบูรณาญาสิทธิ” ของสฤษดิ์ “สมบูรณาญาสิทธิ” ของไทยปรากฏใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดก็ในสมัยที่สยามตกอยู่ภายใต้ความเห็นอกเห็นใจของชาวยุโรป มากที่สุดเช่นกัน⁷²

ในปี 2475 ระบบราชการทั้งพลเรือนและทหารซึ่งได้ขยายใหญ่โตอย่างมากใน “แบบตะวันตก” และเป็นเครื่องมืออันสำคัญให้กับพระราชอำนาจของกษัตริย์ หันมาเป็นปฏิบัติกับนายของตนเอง บรรดาผู้นำของรัฐประหาร 2475 ยุติอำนาจการเมืองทั้งทางตรงและในทางปฏิบัติของกษัตริย์ลงไปโดยสิ้นเชิง ทว่าพวกเขาไม่ได้พยายามอย่างจริงจังหรือถาวรในอันที่จะทำลายความสำคัญทางวัฒนธรรมและเกียรติภูมิใน “ชาตินิยม” ของระบบกษัตริย์ลงไปอย่างไร “ประเทศไทย” ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม

จะเปลี่ยนให้เป็นชื่อของประเทศในที่สุด ยังคงถูกนิยามว่าเป็นระบอบกษัตริย์ (ภายใต้รัฐธรรมนูญ)

เมื่อรัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติในปี 2477

หลังการเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งในความขัดแย้งทางการเมืองในปลายพุทธทศวรรษ 2460 และต้นพุทธศตวรรษ 2470 ทางฝ่ายผู้นำคณะราษฎรก็ไม่รีรอที่จะมอบราชสมบัติให้กับ พระราชนัดดาองค์หนึ่งของรัชกาลที่ 5

ผู้ทรงเป็นตำนานของพระผู้รักษาชาติไป โชคดีที่เชื้อพระวงศ์องค์นั้นยังทรงพระเยาว์อยู่⁷³

การที่พระองค์ยังคงอยู่ในโรงเรียนที่สวิตเซอร์แลนด์ตลอดเวลาของสงครามโลกครั้งที่ 2

มีส่วนช่วยในการรักษาให้สถาบันกษัตริย์ปลอดภัยจากข้อครหาใด ๆ ที่จะเกิดจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายลัทธิทหารของญี่ปุ่น

อย่างไรก็ดียังพอมีความรู้สึกอยู่บ้างที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม – อุดมการณ์ในสยาม

ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามในปลายพุทธทศวรรษ 2470 กับต้นพุทธทศวรรษ 2480

จอมพลผู้เผด็จการต้องทำงานอย่างหนักเพื่อจะสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของตัวเองด้วยการโฆษณาปลุกกระดมลัทธิชาตินิยม เขาสามารถทำให้ระบบราชการ ที่สำคัญคือกองทัพซึ่งเป็นฐานอำนาจที่แท้จริงของเขา

ปรากฏออกมาเป็นผู้พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของชาติให้กับส่วนรวม (หรือประชาชน)

ตอนนี้จะเห็นภาพที่กระจ่างชัดกว่าที่ผ่านมา นั่นคือชาติกับพระมหากษัตริย์

กลายเป็นสองความคิดที่แยกออกจากกันได้ ในทางภูมิปัญญา โดยที่ รัฐ (ที่สำคัญก็คือกองทัพ)

เป็นตัวแทนของชาติและในเวลาเดียวกันก็เป็นผู้พิทักษ์พระมหากษัตริย์⁷⁴

พัฒนาการนี้ที่สำคัญคือช่วยทำให้สถาบันกษัตริย์กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกันเทวาลัยอันมีค่ายิ่งของชาติไป⁷⁵

5

แม้จะได้ทำอะไรไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่การที่จอมพล ป.

พิบูลสงครามมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดกับการยึดอำนาจปี 2475 และในการปราบกบฏวรวงเดช

ซึ่งเป็นการต่อต้านการปฏิวัติของฝ่ายนิยมเจ้าในปี 2476

ทำให้ฝ่ายพระราชวังก็ยังคงมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อเขาอย่างไม่เสื่อมคลาย ดังนั้นในสมัยที่จอมพล ป.

เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง (2491-2500) เขาจึงไม่สามารถใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ

ของสถาบันกษัตริย์ให้เป็นประโยชน์ตามที่เขาได้ตั้งความหวังไว้ในเวลานั้น⁷⁶

อาจด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้เขาหันไปสัญลักษณ์ของประชาธิปไตยเพื่อช่วยกู้สถานการณ์เมื่อเขารู้สึกในปี 2499

ว่าอำนาจของเขากำลังลดลง⁷⁷

คนที่ช่วยทำให้ยุคแรกของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เป็นลัทธิทหารมีลักษณะแบบ “โชกุน”

และจากนั้นก็เปลี่ยนบรรยากาศทั้งหมดของการเมืองไทยไปอย่างสิ้นเชิง ได้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

เขาเป็นผลิตผลในประเทศของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร.) ตอนปฏิวัติ 2475

ก็ยังมียศน้อยเกินกว่าที่จะมีบทบาทสำคัญอะไรทั้งในตอนยึดอำนาจและเหตุการณ์หลังจากนั้นมา

และต่างจากพิบูลสงครามที่สฤษดิ์ไม่เคยแม้กระทั่ง เสนอสิ่งที่สนใจในระบอบรัฐธรรมนูญ

หรือมนทัศน์ทั้งหลายของประชาธิปไตย ดังนั้น

สำหรับเขาจึงไม่มีอุปสรรคยากเย็นอะไรในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์อันดีกันใหม่กับทางวังอย่างรวดเร็ว

ไม่นานนักภายหลังการยึดอำนาจจากพิบูล สฤษดิ์ก็เริ่มการรณรงค์อย่างเป็นทางการว่าเป็นระบบที่จะ “บูรณะ”

สถาบันกษัตริย์เสียใหม่ และในการให้เกียรติภูมิใหม่แก่สถาบัน
ก็สร้างความมั่นคงให้กับฐานะของสฤศไปด้วย ในสมัยของพินูลสงคราม
พระมหากษัตริย์และพระราชินีไม่มีใครได้เสด็จไปไหนนอกเมืองหลวงนัก
บัดนี้ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ยาวนาน
เพื่อเยี่ยมเยียนปฏิสัมพันธ์กับประมุขแห่งรัฐต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบรรดากษัตริย์ในยุโรป
จากนั้นรัฐบาลก็จัดให้มีการเยี่ยมชมจากราชวงศ์ต่าง ๆ ในยุโรป⁷⁸ พระราชพิธีต่าง ๆ
ที่ไม่ได้ปฏิบัติหลังจากการสิ้นสุดของระบอบสมบูรณาญาสิทธิ บัดนี้ก็มีพิธีรื้อฟื้นนำมาปฏิบัติใหม่⁷⁹
พระมหากษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนอกจากจะมีความสัมพันธ์ติดต่อกับราชวงศ์ไทยบ่อยครั้งมากขึ้น
ก็ยังเสด็จออกไปช่วย “บูรณาการ” ชนกลุ่มน้อยชาวเขาต่าง ๆ ด้วยการพระราชทานสิ่งของต่าง ๆ
ให้ด้วยพระเมตตาเกือบจะกล่าวได้ว่าภายใต้สฤศ เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทตามประเพณีขึ้น กล่าวคือ
ท่านจอมพลแสดงบทบาทของผู้ปกครอง (ที่เป็นผู้ลงโทษอาชญากรรม⁸⁰ เก็บภาษี ออกคำสั่งแก่กองทัพ
และเป็นหัวหน้าทางการเมืองโดยทั่วไป)
กับแสดงบทบาทของผู้ปกครองที่มีบทบาทของผู้นำตามลำดับชั้นในพุทธศาสนา
(เป็นผู้ให้ความศักดิ์สิทธิ์แก่อำนาจปกครอง และเป็นตัวแทนของคุณธรรมที่ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว)
จึงไม่ต้องประหลาดใจที่สถาบันกษัตริย์กลายเป็นสิ่ง “ศักดิ์สิทธิ์” มากขึ้นเรื่อย ๆ
ในขณะที่ระบบเผด็จการก็เข้มแข็งมั่นคงมากขึ้นด้วย

สฤศไม่เพียงแต่ฟื้นฟูสถาบันกษัตริย์เท่านั้น หากยังใช้ประโยชน์จากพุทธศาสนาอีกด้วย ในปี 2505
ได้ยกเลิกองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นระบบที่กระจายอำนาจและเป็นประชาธิปไตย
แล้วแทนที่ด้วยระบบรวมศูนย์แบบอำนาจนิยมภายใต้การควบคุมของสมเด็จพระสังฆราช
ซึ่งทรงแต่งตั้งคณะกรรมการที่เป็นพระที่อยู่ในโอวาททั้งนั้น⁸¹ ในสมัยนั้นพระชั้นผู้ใหญ่สองรูป
เป็นที่รู้จักกันดีและเป็นพระหัวเสรีนิยม ถูกขับออกจากสมณรูปและดำเนินคดีด้วยข้อกล่าวหาที่สร้างขึ้น
(คดีหนึ่งคือเป็นผู้สนับสนุนคอมมิวนิสต์ อีกคดีเป็นเรื่องการเสพยา)
ทั้งนี้โดยการแนะนำของพระสังฆราช⁸² ในที่สุดส่วนต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ทั้งหมดก็ถูกปลดระดมเพื่อไปเป็น
“นักบูรณาการ” (กับพวกชาวเขาที่ไม่ใช่พุทธ) และร่วมโครงการต่อต้านผู้ก่อการร้าย
โดยเฉพาะในภาคที่มีปัญหาเช่นภาคเหนือและอีสาน⁸³
สัญลักษณ์และสถาบันของพุทธศาสนาจึงถูกนำไปใช้อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน
ในการสร้างและให้ความชอบธรรมแก่ระบอบการปกครอง⁸⁴ ในสมัยสฤศนี้เองที่กลอนชาติ - ศาสนา -
กษัตริย์ ถูกเปลี่ยนจากคติที่สงบบมาเป็นคำขวัญที่สู้รบและเป็นที่เข้าใจแบบหลังนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ⁸⁵

อย่างไรก็ตาม จะเป็นความผิดพลาดที่จะพิกัดจากข้อความข้างต้นว่า
เกียรติภูมิของสถาบันกษัตริย์และคณะสงฆ์ถูกกระทบกระเทือนด้วยระบบเผด็จการและการบูรณาการเศรษฐกิจ
ดังที่เราได้เห็นมาแล้ว มีสาเหตุที่ทำให้เราเชื่อว่าสถาบันกษัตริย์ ได้พัฒนาสถานะของตนเองขึ้นมาใหม่
“การรื้อฟื้นองค์ราชันย์” ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเริ่มต้นของภาวะเศรษฐกิจบูม
และสำหรับคนไทยที่ร่ำรวยขึ้นมาใหม่ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันนี้
ดูไม่น่าจะเป็นเหตุบังเอิญแต่อย่างใด แต่กลับเป็นการตอบสนองซึ่งกันและกัน
การพัฒนาดอกหญ้าและยืนยันทนความชอบธรรมของราชบัลลังก์

และราชบัลลังก์ก็ประทานความสง่างามความชอบธรรมให้กับการพัฒนา ในอีกด้านหนึ่ง
จะเป็นที่เด่นชัดที่อิทธิพลของระบบทุนนิยมทางโลกอันทรงพลัง
ได้กีดกร่อนพลังอำนาจของพุทธศาสนาไปพร้อม ๆ กัน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการของพระภิกษุระดับสูงกับบรรดาผู้ลามากดีเก่าทั้งหลาย
ชายฉกรรจ์จากชนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะบวชเป็นพระน้อยลง ๆ ทุกที แม้จะชั่วเวลาเพียงสั้น ๆ ก็ตาม
ทั้งนี้โดยไม่ต้องพูดถึงการที่จะอุทิศตนให้กับพระศาสนาตลอดอายุขัย ในปัจจุบันพระสงฆ์หนุ่ม ๆ
มักจะมาจากชนชั้นล่างและมีภูมิหลังจากชนบท
ผลที่คาดได้ก็คือมีความขัดแย้งทางด้านศาสนาและการเมืองอย่างเด่นชัดในคณะสงฆ์เอง⁸⁶

พระหนุ่มจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากภาคอีสานที่ยากจน
จะโน้มเอียงไปในทางมีพฤติกรรมเพื่อสังคม⁸⁷ และในทางการตีความลัทธิความเชื่อทางศาสนาแบบฝ่ายซ้าย⁸⁸
ส่วนพระอื่น ๆ เช่น กิตติวุฒโฑ ผู้อื้อฉาว ก็ผนวกพุทธศาสนาเข้ากับอุดมการณ์ขวาจัดอย่างเปิดเผยเสียเลย⁸⁹
ทั้งหมดนี้ก็ทำให้คณะสงฆ์ถูกนำเข้าไปอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง

เท่าที่ผ่านมาเราได้พิจารณาความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มต่าง ๆ ในประเพณีวัฒนธรรมของชนชั้นนำ
แต่ดังที่อาจารย์ ฟัลด์ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงกำลังเกิดขึ้นในประเพณีของฝ่ายค้าน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นักศึกษาและปัญญาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสงครามเวียดนาม
ความกล้าหาญ

และทรหดอดทนที่คนเวียดนามต่อต้านอิมperialismอเมริกันนั้นกลายเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความชื่นชม
นักศึกษาเก่ง ๆ จำนวนมากได้ไปเรียนต่อในยุโรป และสหรัฐฯ ในตอนปลายพุทธทศวรรษ 2500
ได้รับทั้งอิทธิพลและทั้งเข้าร่วมในขบวนการต่อต้านสงคราม

ในประเทศจีนเองการปฏิวัติวัฒนธรรมก็กำลังดำเนินอยู่อย่างสุดเหวี่ยง
และเกียรติภูมิในระดับสากลของเหมาเจ๋อตงในฐานะที่ต่อต้านความคิดแบบราชาธิปไตยก็ขึ้นถึงจุดสูงสุด
ในประเทศไทยเองการที่มีฐานทัพอเมริกันมหาศาล ทำให้เกิดปัญหาสังคมรุนแรง การค้าประเวณีเฟื่องฟู
เด็กถูกรังแกไม่มีพ่อ ยาเสพติด มลภาวะ และทำให้ชีวิตไทยหลายด้านกลายเป็นการค้าพาณิชย์ชนิดเร็ว ๆ
ดังนั้นในตอนต้นพุทธทศวรรษ 2510 ชาตินิยมต่อต้านอเมริกัน (และต่อต้านญี่ปุ่น)
อย่างรุนแรงก็เพิ่มขึ้นให้เห็นจากสัญลักษณ์ของชื่อหนังสือที่พิมพ์ในปี 2514 คือ ภัยขาว⁹⁰ ในปี 2515
นักศึกษาประสบความสำเร็จในการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ⁹¹

อย่างไรก็ตามการเซ็นเซอร์ของเผด็จการ (ซึ่งแน่นอนว่าในสมัยนั้นอ่อนกว่าสมัยสฤษดิ์)
ได้ปิดบังซ่อนเร้นซึ่งการก่อตัวทางปัญญาที่กำลังเกิดขึ้นอย่างจริงจังในช่วงนั้น ภายหลัง 14 ตุลาคม 2516
การเซ็นเซอร์หายไปเพียงชั่วคราว และก็น่าประหลาดใจไปทั่วว่ากระแสคลื่นมหาของบทกวีวิพากษ์ เพลง
ละคร บทกวี นิยาย และหนังสือจะท่วมท้นท่วมเมืองหลวงในตอนต้น
และแพร่ออกไปในต่างจังหวัดในเวลาต่อมา ผลงานเหล่านี้เขียนหรือแต่งขึ้นในสมัยเผด็จการ
แต่ก็ไม่เคยได้รับการเผยแพร่⁹² งานเขียนอื่น ๆ เกิดขึ้นโดยผลพวงของเดือนตุลาเอง
และก็สร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้กับบรรดานิสิตนักศึกษาในบรรยากาศที่เสรี

ผลพวงทางด้านวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของตุลา 2516 เกิดปรากฏการณ์ที่ตรงกันข้ามกันสองด้าน ทางด้านปีกซ้าย เป็นเรื่องของความรู้สึกอันน่าทึ่งสนเท่ห์ ตื่นเต้นบันดาลใจ ปลดปล่อย และสร้างสรรค์ เป็นช่วงเวลาที่คุณเหมือนว่าใคร ๆ จะพูด จะร้องรำ หรือทำอะไรได้เกือบจะทุกอย่าง ส่วนทางปีกขวา มายาคติเริ่มจะฝังรากอย่างรวดเร็วว่ารัฐบาลเสรีนิยมที่มีขึ้นใหม่นั้นกลายเป็นสาเหตุของโรคร้ายและแนวความคิด ที่บ่อนทำลายอย่างฉับพลัน

ประชาธิปไตยกลับถูกประณามแทนผลพวงของระบบเผด็จการและการเข้าไปพัวพันกับทุนนิยมของอเมริกันกับ ญี่ปุ่น

ดังที่คาดการณ์ได้

ประเด็นดังกล่าวมาก็ถูกผนวกเข้ากับกลไกทางอุดมการณ์ที่สร้างฐานให้กับระบอบอัตตาธิปไตยของสฤทธิ คือ ชาติ – ศาสนา – กษัตริย์ ทั้งหมดนี้ ศาสนาจะสำคัญน้อยสุด และในตอนแรกๆ ก็ได้สร้างความร้อนแรง แต่ในประเด็นของชาติ ฝ่ายซ้ายกลับเป็นฝ่ายรุกอย่างรวดเร็ว โดยแสดงให้เห็นเป็นกรณีเด่นชัดว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ร่วมมือกับญี่ปุ่น ส่วนสฤทธิและลูกน้องได้ทรยศประเทศโดยเข้ากับอเมริกัน

ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ไทยที่มีทหารต่างด้าวเกือบ 5 หมื่นคน ตั้งทัพอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ยอมให้เศรษฐกิจอยู่ในมือต่างด้าวมหาศาล เมื่อพูดถึงเอกลักษณ์แห่งชาติ

พวกเผด็จการกลับหลงระเหิรปล่อยให้มีการบู๊บู๊ยาสังคมและวัฒนธรรม รัฐบาลเก่าตกเป็นทาสตามหลังอเมริกาต่อต้านคอมมิวนิสต์และเกิดประสาทหลอนว่าเงินจะแผ่ขยายอำนาจเสียจนถูกปล่อยให้เป็นนอยเปลี่ยเสียขาในเมื่อนิกสัน - คิสซิงเจอร์ปรับนโยบายแบบแมคเคียวเลลี เข้าหาปักกิ่ง ทั้งหลายทั้งปวงนี้

นโยบายของฝ่ายขวาไม่เพียงจะพิสูจน์ว่าฉ้อฉลและฉกฉวยโอกาสเท่านั้น

แต่ยังสายตาสั้นและล้มละลายในบั้นปลายด้วย

ในระยะยาวมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดว่ามีสัญญาณอย่างชัดเจนของการปรับเปลี่ยนแบบกฎของโคเปอร์นิคัส (คือดวงอาทิตย์ ไม่ใช่โลก ที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาล)

ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เป็นแกนของอุดมการณ์อนุรักษนิยมไทย

นั่นคือสถาบันกษัตริย์ในฐานะของความชอบธรรมของความเป็นชาติ และเป็นแกนกลางของประวัติศาสตร์

การแพร่หลายของโฉมหน้าศักดินาไทย ของจิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งให้เห็นอาการเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้งานชิ้นนี้ถกเถียงเรื่องของสยามก่อนพุทธศตวรรษที่ 25 (ซึ่งก็คือก่อนสมัยจักรวรรดินิยมยุโรป)

ตีความเส้นทางเดินของประวัติศาสตร์ในความหมายของความขัดแย้งขั้นพื้นฐานระหว่างผู้ปกครองที่กดขี่กับผู้ถูกปกครองที่ต้องดิ้นรนต่อสู้

อย่างไรก็ตามหนังสือของจิตรก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของขบวนการงานเขียนทางวิชาการและสื่อหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏออกมาหลัง 2516 ที่สืบสาวอดีตไทยอย่างเป็นกระบวนการ

ที่มีนัยปฏิเสธหรือไม่ก็ทำให้ตำนานความเชื่อว่าด้วยบทบาทนักชาตินิยมของกษัตริย์ตามประเพณีนั้นกลายเป็นเรื่องชายขอบรอบ ๆ ริม ๆ ไป

อาจจะเป็นประโยชน์ที่จะลองวาดภาพทางสังคมในชีวิตประจำวันของพัฒนาการทางวัฒนธรรม –

อุดมการณ์ในตอนนี้อย่าลองนึกดูว่านักศึกษาไทยถกเถียงกันต่อหน้าพ่อแม่ ถึงสยามสมัยพุทธศตวรรษที่ 25

โดยไม่อยู่ในนัยของมหาราชรัชกาลที่ 5

แต่ในความหมายของการทำเกษตรเป็นการค้าพาณิชย์ถึงความโอฬารพันธุ์ของระบบราชการ ฯลฯ

เพียงแค่การใช้ศัพท์แสงที่แสดงถึงกระบวนการทางสังคมและพลังทางเศรษฐกิจ ก็เป็นการปฏิเสธความเป็นแกนกลางของกษัตริย์ในฐานะวีรบุรุษหรือองค์รวมแห่งประวัติศาสตร์ชาติที่จริงแล้ว การมองข้ามลำดับสำคัญทางประวัติศาสตร์ตามจารีต แบบนี้

‘ไม่ต้องสงสัยเลยว่าคนหนุ่มสาวกระทำขึ้นแบบไม่แคร์ประเภทไร้เคียงสา หรือไม่ก็อย่างดูหมิ่นดูแคลนเจียบ ๆ ซึ่งอาจจะดูเป็นการคุกคามเสียยิ่งกว่าการปฏิเสธพระเกียรติยศและพระราชอำนาจโดยตรงเสียอีก’⁹³

(พลังของความเป็นปฏิปักษ์กันของคนต่างรุ่นที่กระตุ้นโดยอุดมการณ์ที่ตรงข้ามกันเช่นนี้เป็นสิ่งที่เราไม่ควรประเมินค่าต่ำ)⁹⁴

ถึงตรงนี้ก็คงเป็นที่เข้าใจได้ชัดเจนว่า เพียงไม่นานหลังจากมีการตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยเสรีนิยม มีการยกเลิกระบบเซ็นเซอร์ การตั้งข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพก็เริ่มขึ้น⁹⁵

ไม่ใช่เพราะว่ากลุ่มผู้ปกครองโกรธแค้นนักศึกษา นักพูดหัวรุนแรงเท่านั้น แต่เป็นเพราะกระบวนการอันต่อเนื่องของวิกฤตสังคมไทยทั้งหมด เริ่มตกผลิกรอบ ๆ

สัญลักษณ์ของสถาบันกษัตริย์ การสิ้นสุดของเศรษฐกิจบูมที่มีมายาว

ความหุดหงิดอย่างคาดไม่ถึงที่เกิดจากการขยายการศึกษาอย่างรวดเร็ว ความขัดแย้งระหว่างวัย⁹⁶

และความวิตกที่เกิดการถอนตัวทางยุทธศาสตร์ของอเมริกา รวมทั้งผู้นำทหารที่หมดความน่าเชื่อถือ วิกฤตต่าง ๆ ที่ผูกโยงกันอยู่เป็นประสบการณ์ที่หนักหน่วง สำหรับพวกกระฎุมพีใหม่

พวกชนชั้นใหม่นี้แน่นอนถือว่าสถาบันกษัตริย์เป็นทั้งหลักชัยและเกราะคุ้มกันทางจิตใจ

รากลึกทางประวัติศาสตร์และความมั่นคงของสถาบันจะเป็นของลี้ภัยอันยืนยาวไว้ระบียบและความพินาสให้

และไม่ว่าจะมีความเลวร้ายของชีวิต

หรือต้องการที่พึ่งพิงทั้งทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจต่อชาวต่างชาติจะเป็นเช่นไรก็ตาม

สมาชิกของชนชั้นนี้ก็รู้สึกว่าเป็นชาตินิยมของตัวเองนั้น ประกันได้ด้วยความจริงรักภักดีต่อราชบัลลังก์

ซึ่งถือว่าเป็นองค์รวมของมรดกชาติ ดังนั้น การโจมตีใด ๆ ต่อสิทธิอันชอบธรรมของราชบัลลังก์

ไม่ว่าจะเป็นโดยอ้อมก็ตาม จะเป็นที่ยอมรับได้เลยว่าคุกคามต่อเกราะคุ้มกันนั้น

ความรู้สึกอันหุดหู่แห่งปี 2517 ซึ่งเริ่มด้วยการดำเนินคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เป็นครั้งแรกนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในอินโดจีนอย่างสุดที่จะประเมินได้ ในช่วงเวลาเพียงไม่กี่สัปดาห์ในฤดูใบไม้ผลิ 2518 เวียงจันทน์ พนมเปญ และไซ่ง่อน ก็ถูกพิชิตโดยกองกำลังคอมมิวนิสต์หมด

ในระยะสั้นมีผลหลักอยู่ที่การคืนตระหนกเงินทุนไหลออก

ในระยะก่อนข้างยาวมีความเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งต่อบทบาทของราชบัลลังก์ในทางปฏิบัติแทนที่จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ เพราะดูไม่น่าจะสงสัยเลยว่าการยกเลิกสถาบันกษัตริย์ลาวในเดือนธันวาคม

(การสิ้นสุดของสถาบันกษัตริย์เขมรด้วยน้ำมือของฝ่ายขวาเมื่อ 5 ปีก่อน แท้จริงได้รับการปรบมือด้วยซ้ำไป)⁹⁷

ได้สร้างความหวุ่นวิตกว่ารัชกาลที่ 9 อาจเป็นองค์สุดท้ายของราชวงศ์

ดังนั้นพระมหากษัตริย์ก็ยังมีราชกระแสต่อสาธารณชนในแนวอนุรักษนิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างหนักแน่นยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เห็นได้ชัดจากการรวมตัวของฝ่ายขวาทั้งขบวนการซึ่งได้รับการสนับสนุนให้ออกไปปรกด้วยควมรุนแรง

ต้องขบใจต่อสถานะอันมั่นคงขององค์กรฝ่ายขวาในหมู่สื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุและโทรทัศน์⁹⁸

การรุกรานครั้งนี้เริ่มในฤดูใบไม้ร่วงปี 2518 และถึงพุงขึ้นสูงในฤดูใบไม้ผลิปี 2519

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการรณรงค์เลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนเมษายน ตัวอย่างเช่น พลตรีประมาณ

อดิเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย ใช้ตำแหน่งรัฐมนตรีมีอำนาจคุมสื่อมวลชนที่ควบคุมโดยรัฐ โฆษณาคำขวัญ

“ขวาพิฆาตซ้าย” ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจไม่กล้าที่จะทำในหนึ่งปีก่อนหน้านั้น” สถานีวิทยุที่คุมโดยฝ่ายขวา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุยานเกราะที่สุดขั้ว ออกรายการและเล่นเพลงที่ใช้ความรุนแรง เช่น “หนักแผ่นดิน”

หรือ “รกรแผ่นดิน” คติพจน์ของกิตติวุฒโทที่ว่าพุทธศาสนาให้การรับรองการฆ่าคอมมิวนิสต์นั้น

ได้รับการเผยแพร่เป็นประจำทั่วไป แน่นอนการใช้ความรุนแรงนี้ก็มีใช่เป็นเพียงคำพูด ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

ฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อนปี 2519 เราได้เห็นกระบวนการความรุนแรงสุด ๆ ต่อชีวิตและร่างกาย

ประเด็นหลักก็คือการรุกรานของฝ่ายขวาทั้งหมดโคจรรอบแกนกลางที่สถาบันกษัตริย์

ซึ่งถูกนิยามให้เข้าร่วมและอยู่ภายใต้อิทธิพลของศัตรูของระบอบเสรีนิยมมากขึ้น ๆ

ฉะนั้นก็เห็นได้ชัดว่าจุดระเบิดของการล้มรัฐบาลเมื่อ 6 ตุลาคม 2519

ก็จะเป็นเรื่องของการสร้างกรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพก่อนหน้านี้ไม่กี่วัน เมื่อวันที่ 24 กันยายน คนงาน 2

คนที่นครปฐมออกไปปิดโปสเตอร์ประท้วงอดีตเผด็จการถนอมที่กลับเข้ามาประเทศในผ้ากาสาพัสตร์คนงานถูก

ตำรวจท้องที่ตีจนตายแล้วนำศพไปแขวนคอ¹⁰⁰ สองวันก่อนหน้าการรัฐประหาร

คณะแสดงของนักศึกษาหัวรุนแรง ได้แสดงละครล้อเลียนการฆาตกรรมนั้นที่ลานโพธิ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์ขับไล่ถนอมในระดับชาติ¹⁰¹ หนังสือพิมพ์ดาวสยาม

ฝ่ายขวาที่บ้าคลั่ง นำรูปภาพของการแสดงไปแต่งจนดูคล้ายกับว่าผู้แสดงที่ “ถูกแขวนคอ”

นั้นดูคล้ายกับมกุฎราชกุมาร¹⁰² ในการปฏิบัติกรร่วมกันนี้ สถานีวิทยุยานเกราะก็ออกรายการกระจายข่าว

ยุยงให้ประชาชนซื้อหนังสือพิมพ์ดาวสยาม และเรียกร้องให้มีการลงโทษต่อการ “โจมตีอย่างเลวร้าย”

ต่อพระราชวงศ์¹⁰³ จากจุดนี้ก็เกิดมีอบแขวนคอขึ้น ปูพื้นให้ทหารเข้ายึดอำนาจ

ควรเน้นว่าการสร้างเรื่อง และการร่วมรณรงค์อย่างพร้อมเพรียงของสื่อมวลชนแบบนี้

เป็นเรื่องใหม่ในการเมืองไทย เมื่อสฤณีสร้างเรื่องใส่ความพระพิมลธรรมและพระศาสนโสภณ

หรือเมื่อเผ่าสังหาร ส.ส. ฝ่ายตรงข้าม ต่างก็ทำอาชญากรรมในเชิงบริหาร คือปิดประตูลับ

สื่อมวลชนสมัยพุทธทศวรรษ 2500

ได้เคยพูดไว้เสมอว่ารัฐบาลอาจจัดการอย่างรุนแรงกับคอมมิวนิสต์และพวกบ่อนทำลาย แต่ในปี 2519

การสร้างเรื่องกระทำอย่างเปิดเผย และสาธารณชน ก็ได้รับเชิญให้เข้าร่วมแก้แค้นต่อการบ่อนทำลายด้วย

เหตุผลของเรื่องนี้ก็คือ กลุ่มผู้ปกครองเก่าถูกทำให้อ่อนแอจากการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกประเทศ

พยายามหาพันธมิตรภายในใหม่ และก็พบได้จากกลุ่มกระฎุมพีน้อยกับกระฎุมพีกลาง

ที่เกิดขึ้นภายใต้เผด็จการเก่า กระฎุมพีเหล่านี้กำลังเกลียดแค้น ต้นตระกูลและงวงวย สูตร ชาติ-ศาสน์-กษัตริย์

ที่ถูกนำมาขยายความและใช้การ

ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงอาการของการยอมรับโดยทั่วไปว่าไม่สามารถจะครองอำนาจได้อย่างแท้จริงอีกต่อไป

และทั้งชี้ให้เห็นถึงความหวั่นวิตกและความเกลียดชังอย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติทางวัฒนธรรมของพุทธ

ทศวรรษ 2510¹⁰⁴

โดยสรุป ผลพวงของ 6 ตุลาคม ชี้นำใน 2 ทิศทางที่แตกต่างแต่เชื่อมโยงกัน ในด้านหนึ่ง การรัฐประหารครั้งนี้เร่งเครื่องให้เห็นชัดว่าการเมืองไทยมิใช่เรื่องลึกลับต่อไป การโจมตีโดยตรงและเปิดเผยต่อสถาบันกษัตริย์ปรากฏขึ้นอย่างหนัก¹⁰⁵ กลุ่มใหญ่ ๆ ทั้งเสรีนิยมและหัวรุนแรง เริ่มเข้าใจว่าตนไม่มีที่ไม่มีทางในระบบของกรุงเทพฯ และดังนั้นคนจำนวนมากมาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนก็หลบออกไปลี้ภัยหรือไม่ก็เข้าร่วมในขบวนการต่อสู้ ในอีกประการหนึ่ง แนวความคิดและสัญลักษณ์ทางการเมืองของฝ่ายขวาที่ครองอำนาจอยู่ได้กลายเป็นคำขวัญที่มีจิตสำนึกเพื่อตนเอง และยังกลายเป็นคำขวัญที่มีฐานเฉพาะเจาะจงในสังคม ในช่วงพุทธทศวรรษ 2490 และ 2500 เป็นไปได้ที่ฝ่ายอนุรักษนิยมไทยจำนวนมาก จะมองฝ่ายซ้ายไทยอย่างสนิทใจว่าเป็นคนต่างค้ำกลุ่มน้อย (เป็นญวน เป็นเจ๊กจีน หรืออะไรก็ตาม) และการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ก็เป็นขบวนการระดับชาติอันสูงส่ง ถึงตอนนี้ ความคิดแบบนั้นจะเป็นไปได้น้อยลง ๆ ทุกทีแม้แต่ต่อฝ่ายขวาเอง เหตุการณ์ 6 ตุลาคม ได้กลายเป็นตัวเร่งขบวนการที่ฝ่ายขวาต้องยอมรับ ทั้งนี้โดยอาจจะไม่ตระหนักด้วยซ้ำไปว่า กำลังเข้ารบในสงครามกลางเมือง ในระยะยาวความเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นเครื่องตัดสินที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ยกเว้นในกรณีของพรรคบอลเชวิคของเลนิน ได้แสดงเด่นชัดว่าไม่มีขบวนการปฏิวัติใดจะประสบความสำเร็จได้ หากมิได้พิชิตหรือได้รับพรพรทานของความเป็นนักชาตินิยม¹⁰⁶

□ □ □ □ □ □ □ □

¹ ดูตัวอย่างใน David Wilson , Politics in Thailand (Ithaca: Cornell University Press. 1967) , บทที่ 9 : Fred W. Riggs, Thailand : The Modernization of a Bureaucratic Polity (Honolulu : East-West Center Press , 1966) , Appendix B.

² แนวการมองทำนองเดียวกันนี้แต่เอียงไปทางเสรีนิยมก็คือ พรรณนา 6 ตุลาฯ ในเชิงเซ็นครกขึ้นทูลเกล้าฯ ว่ามันเป็นความล้มเหลวที่น่ากลักรั้งแล้วครั้งเล่าไม่รู้จักจบสิ้นอีกครั้งหนึ่งในการนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาสู่สยาม ดูตัวอย่างที่ดีอันหนึ่งใน Frank C, Darling, “Thailand in 1976 : Another Defeat for Constitution Democracy,” Asian Survey, XVII : 2 (February 1977) , pp 116-32.

³ Far Eastern Economic Review , April 16, 1976 กล่าวไว้ในรายงานการเลือกตั้งเมื่อเดือนเมษายน 2519 ถึง “กระแสการลอบยิง ปรามและเหตุรุนแรงอื่น ๆ ที่เกิดประดังกันขึ้นมา และพุ่งเป้าใส่บรรดาพรรคฝ่ายซ้ายและปฏิรูปเป็นหลัก” นิตยสารประชาชาติรายสัปดาห์, 20 (16 มีนาคม 2519) และ 21 (23 มีนาคม 2519) ได้ลงบัญชีรายชื่อเหยื่อผู้ถูกลอบสังหารทางการเมืองเกือบ 50 รายในช่วงระหว่างปี 2517 – 2519 ซึ่งทั้งหมดเป็นฝ่ายซ้าย

⁴ ในประเด็นการปราบปรามภายหลัง “กบฏ” พระยาทรงสุรเดช ปี 2481 ดู Wilson, Politics in Thailand, p. 261 วันที่ 3 มีนาคม 2492 ศ.ศ. ชื่อตั้งผู้เป็นอดีตรัฐมนตรี 4 คนถูกตำรวจลูกน้องเผด็จการฆ่าที่ทุ่งช้าง ดู สมุทร สุรักษกะ, 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหาร 2089 – 2507 (พระนคร : สื่อการพิมพ์, 2507) หน้า 472-89 . ในเดือนธันวาคม 2495 นักการเมืองอีสานโดดเด่น คือ เตียง ศิริจันทร์ หายสาบสูญไป ภายหลังจึงมีการเปิดเผยว่าเขาถูกตำรวจลูกน้องเผด็จการดัก คู Charles F. Keyes, Isan: Regionalism in Northeastern Thailand (Ithaca: Cornell University Southeast Asia Program Data Paper no.65, 1967) p. 34 และ Thak Chaloemtiarana, “The Sarit Regime, 1957-1963: The Formative Years of Modern Thai Politics” (unpublished Ph.D. dissertation Cornell University, 1974) , p. 118 .

⁵ ดูเรื่องราวกรณีประหารชีวิตนายสุภชัย ศรีสติ ต่อหน้าธารกำนัลเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2502 , กรณีประหารนายครอง จันดาวงศ์ กับนายทองพันธุ์ สุทธิมาศ เมื่อ 31 พฤษภาคม 2504 และกรณีประหารนายรวม วงศ์พันธ์ เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2505 เป็นอาทิใน Thak, “The Sarit Regime,” pp. 266-69 เขี่ยอื้อฉาวกรณีหนึ่งในยุคจอม – ประหารรวมเอาคนในกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือแวดวงปัญญาชนและนักการเมืองออกไปไกลโพ้น ตัวอย่างเช่นการสอบสวนของทางราชการกระทรวงมหาดไทยโดยมีผู้ตรวจราชการของกระทรวงเองเป็นหัวหน้าได้ยืนยันคำกล่าวหาของนักศึกษาที่ว่าในปี 2513-2514 อย่างน้อยชาวบ้าน 70

คนได้ถูกกองอำนาจการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ประหารโดยพลการ รายงานกล่าวว่า

“ผู้ต้องสงสัยเป็นคอมมิวนิสต์ที่ถูกทหารจับส่วนใหญ่จะถูกประหาร เดิมที ทหารยังผู้ต้องสงสัยพวกนี้ทั้งข้างถนน แต่ภายหลังพวกเขาเปลี่ยนลีลาการฆ่าไปและเริ่มนำถังน้ำมันสีแดงเข้ามาใช้ในการฆ่าหมู่เพื่อทำลายหลักฐานทิ้งให้ จ่าจะตีผู้ต้องสงสัยจนสลบก่อนจะยัดลงถังน้ำมันแล้วเผาทั้งเป็น” Bangkok Post, March 30, 1975 .

สำหรับการทิ้งระเบิดนาปาล์มใส่หมู่บ้านชนชาติส่วนน้อยชาวม้งภาคเหนือชนิกไม่เลือกหน้า ดู Thomas A. Marks, “The Meo Hill Tribe Problem in Thailand,” Asian Survey , XIII: 10 (October 1973) , p. 932 : และ Ralph Thaxton, “Modernization and Peasant Resistance in Thailand” in Mark Selden, ed., Remaking Asia (New York : Pantheon , 1971) , pp. 265 – 73 . โดยเฉพาะ p. 269

⁶ ตำรวจนอกเครื่องแบบพวกนี้มีรถตำรวจเปิดไฟสัญญาณและรถจักรยานยนต์นำขบวนคุ้มกัน

นอกจากขโมยร้านค้าและบุหรี่ยังแล้ว พวกเขายังสร้างความเสียหายแก่กฎหมายของกติกากฎหมายเป็นมูลค่าราว 5

แสนดอลลาร์สหรัฐด้วย New York Times, August 20 , 1975. ในเวลาเดียวกันนั้นเอง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อันเป็นเสมือนบ้านสิงสถิตทางจิตวิญญาณของขบวนการนักศึกษาที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่าง ขูดรีดกลอนโคน ก็ถูกบุกเผาโดยพวกกระต๊องแดงซึ่งเป็นอันธพาลการเมืองฝ่ายขวา (จะได้กล่าวถึงต่อไป)

โดยไม่ต้องโทษทัณฑ์อะไรเลย

⁷ ฆาตกรรมรายนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2519 ดู Far Eastern Economic Review, March 12, 1976 : และบทความของ Carl Trocki ในวารสาร Bulletin of Concerned Asian Scholars ฉบับเดียวกันนี้

⁸ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2519

สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพของพรรคพลังใหม่ซึ่งเป็นพรรคเดินแนวทางสายกลางถูกอันธพาลฝ่ายขวาประเบิดเพลิงเข้าใส่ ดู Far Eastern Economic Review, February 27, 1976.

และถึงแม้อันธพาลคนหนึ่งจะถูกระเบิดพวกเดียวกันเองจนแขนขาดข้างหนึ่งในปฏิบัติการครั้งนี้แล้ว

แต่ตำรวจก็ปล่อยตัวเขาไปเพราะ “ขาดหลักฐาน” วันที่ 21 มีนาคม ถัดมา

ระเบิดลูกหนึ่งซึ่งปาเข้าใส่กลุ่มผู้เดินขบวนเรียกร้องให้ถอนทหารอเมริกาออกไปให้หมดกรุงเทพฯ ก็ฆ่าคนไป 4 คน

และบาดเจ็บอีกมาก ดู ประชาชาติรายสัปดาห์, 22 (30 มีนาคม 2519) .หน้า 1.

⁹ Far Eastern Economic Review, April 9, 1976

¹⁰ น่าจะเน้นย้ำ ณ ที่นี้ว่าในฐานะที่บทความชิ้นนี้มุ่งรวมศูนย์สนใจการปรากฏขึ้นของการก่อตัวเป็นกลุ่มทางสังคมใหม่ ๆ และแนวโน้มวัฒนธรรมใหม่ ๆ

มันจึงจึงใจที่จะไม่ใคร่นำพวกกลุ่มปกครองเก่าเหล่านี้หรือสถาบันข้าราชการทรงอำนาจทั้งหลายแห่ง

อาทิทหารและกระทรวงมหาดไทยมาปรามภัก

บทบาททางการเมืองของกลุ่มการเมืองของกลุ่มและสถาบันเหล่านี้ได้มีผู้อธิบายไว้แล้วโดยพิศดารในบรรดางานนิพนธ์ว่าด้วยก การเมืองไทยสมัยใหม่ รวมทั้งในข้อเขียนอื่นที่ปรากฏในวารสาร Bulletin ฉบับนี้

¹¹ วลีนี้เข้าใจว่า Riggs คิดค้นขึ้น โปรดดู หน้า 11 ในหนังสือ Thailand

ของเขาแต่แนวคิดพื้นฐานเดียวกันนี้เป็นจุดใหญ่ใจความของหนังสือ Politics in Thailand ของ Wilson

ซึ่งเป็นงานศึกษายุคสมัยนั้นที่ทรงอิทธิพลโดดเด่นเป็นเอกที่สุด

¹² ในบทความชิ้นเยี่ยมของ Thadeus Flood เรื่อง “The Thai Left Wing in Historical Context,” Bulletin of Concerned Asian Scholars (April-June 1975) ,p.55 เขาได้อ้างอิงข้อความบางประโยคที่อ่านแล้วชวนครุ่นคิดจากหนังสือ Wendell Blanchard, et al., Thailand (New Haven: Human Relations Area File, 1957), pp. 484-85. ดังต่อไปนี้ - “น่าสงสัยว่า

(ชาวนาไทย) จะนึกฝันถึงสภาพสังคมที่ไม่มีการจำแนกฐานะสูงต่ำออกหรือไม่ ชาวนาและคนฐานะด้อยต่ำอื่น ๆ ไม่เคยมองระบบสังคมแบบนั้นไปในทำนองว่า มันไม่สมเหตุผลหรือลำบากหนักหนาสาหัสแต่ประการใดเลย และก็ไม่มีประวัติการก่อกวนทางสังคมโดยทั่วไปในเมืองไทย

¹³ ดูหนังสือ Chinese Society in Thailand : An Analytic History (Ithaca: Cornell University Press , 1957) และ Leadership and Power in the Chinese Community in Thailand (Ithaca: Cornell University press 1958) ของ G. William Skinner เปรียบเทียบกับ Donald Hinley, “Thailand: The Politics of passivity,” Pacific Affairs, XLI:3 (Fall 1968) , pp. 366-67.

¹⁴ Frank C. Darling, Thailand and the United States (Washington : Public Affairs Press, 1965) , p . 29

บันทึกว่าเมื่อเกิดรัฐประหารโค่นระบอบสมบูรณาญาสิทธิ ปี 2475 นั้น 95 % ของเศรษฐกิจไทยอยู่ในมือชาวต่างชาติและคนจีน

¹⁵ ในรอบกว่าสี่ศตวรรษที่ผ่านมา ประชากรเขมรมหานครกรุงเทพฯ – ชนบุรีได้เพิ่มทวีขึ้นดังต่อไปนี้

2490	781,662
2503	1,800,678
2513	2,913,706
2515	3,793,763

ดู Ivan Mudannayake ,ed. Thailand Yearbook, 1975-76 (Bangkok: Temple Publicity Services, 1975) , p. E 28.

¹⁶ Darling, Thailand, pp. 29 ,61, 170 – 71 ถึงปี 2492

การค้าระหว่างสหรัฐกับสยามเพิ่มขึ้นกว่าระดับช่วงใกล้เคียงสงครามโลกครั้งที่สอง 2,000 % พอถึงต้นพุทธศตวรรษ 2500 สหรัฐฯ ก็เป็นผู้ซื้อยางพารา 90% และดิบูกส่วนใหญ่ของสยาม

¹⁷ การวิเคราะห์แนวโน้มนี้ได้รับการพัฒนาขยายความให้กว้างขวางออกไป ใน Thaxton, “Modernization” pp. 247-51.

¹⁸ การท่องเที่ยวที่วุ่นใหญ่โตขนาดไหนพอเห็นได้จากตัวเลขต่อไปนี้

	2508	2509	2513	2514	2515	2516	2517
นักท่องเที่ยวต่างชาติ							
(พันคน)	225.0	469.0	628.7	638.7	820.8	1037.7	1107.4
อเมริกัน	78.3	133.3	159.2	147.0	151.6	161.4	156.8
(ทหารอเมริกันพักผ่อน)	(15.0)	(70.7)	(44.3)	(26.6)	(7.7)	(4.4)	(3.5)
ญี่ปุ่น	17.3	42.9	47.0	55.8	93.5	151.9	132.7
รายได้เงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยว							
(ล้านบาท)	506	1770	2175	2214	2718	3399	4292
(จากทหารอเมริกันพักผ่อน)	(50)	(459)	(390)	(240)	(63)	(13)	(11)

บันทึก : ในการประเมินค่าตัวเลขปี 2515 – 2517 ต้องคำนึงถึงอัตราเงินเฟ้อสูงตอนนั้นด้วยแหล่งข้อมูล : World Bank .

“Thailand: Current Economic Prospects and Selected Development Issues,” II (Statistical Appendix), November 14, 1975, table 8.7 ตลอดช่วงหลายปีนี้ การท่องเที่ยวจัดเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมแปดอันดับแรกที่ทำรายได้เงินตราต่างประเทศสูงสุด

¹⁹ แหล่งข้อมูลที่ดีที่สุดแหล่งเดียวเกี่ยวกับสฤยดิได้แก่ Thak, “The Sarit Regime”

สำหรับบทบาทของเขาในการเปลี่ยนแปลงกองทัพไทยให้เป็นแบบอเมริกันดูหน้า 120 – 22 เป็นพิเศษแต่งงานเรื่อง Darling, Thailand ก็ให้ข้อมูลที่ประโยชน์มากทางซีกอเมริกันในความสัมพันธ์ระหว่างสฤยดิ - วอชิงตัน

²⁰ ศฤงคารสินธุ์สนับสนุนสหรัฐฯให้รุกรานลาวเป็นพิเศษ ขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเกิดเกลียดชังในภาคกลางของไทยและนิสัยใจคอพื้นฐานเป็นแบบ “ไทยภาคกลาง” แต่ศฤงคารกลับเป็นคนอีสานในหลายด้าน คุณแม่ของศฤงคารมาจากหนองคายติดชายแดนลาวและตัวเขาเองก็ใช้ชีวิตวัยเด็กส่วนหนึ่งอยู่ที่นั่น

เขาเป็นญาติสนิทข้างมารดา กับนายพลภูมิ หน่อสะหวัน

ขุนศึกฝ่ายขวาที่เพนตากอนหมายมั่นปั้นมือให้เป็นใหญ่ในเวียงจันทน์เสมอมา

²¹ ไม่เคยมีแผนพัฒนาฯระดับชาติเลยในสมัยจอมพล ป.

แผนพัฒนาแห่งชาติฉบับแรกของสยามพัฒนาขึ้นสมัยศฤงคารและเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการในปี 2504 แผนนี้เป็นอย่างไร และเดินตามคำแนะนำของธนาคารโลกอย่างน่าอัศจรรย์ขึ้นหน้าเพียงไหน โปรดดู Pierre Fistie, *L'Evolution de la Thaïlande Contemporaine* (Paris: Armand Colin, 1967), pp. 334–35

แต่ทักษิณได้แย้งว่าศฤงคารหาได้ยอมให้เทคโนโลยีครุฑนาชาติพวกนี้จึงจุมกไปเสียทุกอย่างไม่ โปรดดู Thak, “The Sarit Regime,” pp. 327–28.

²² ขณะที่จอมพล ป. เป็นจอมเผด็จการเกือบเต็มตัวในช่วงพุทธทศวรรษ 2480 ฐานะของเขากลับอ่อนแอลงมาก

ระหว่างดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอย่างยาวนานรอบสองจากปี 2491–2500 คณะรัฐประหาร 2490

ดึงเขากลับมาเชิดเป็นหัวหน้าเพียงเพื่อให้ระบอบปกครองของพวกเขา “ดูดีมีระดับ” ในทางสากลเท่านั้น แต่จอมพล ป.

ก็อยู่รอดมาได้ด้านหลักแล้วโดยอาศัยสหรัฐ ฯ

สนับสนุนและความฉลาดหลักแหลมของตัวเองในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายพลตำรวจเอกเผ่า กับ ฝ่ายพลเอกศฤงคาร ซึ่งขัดแย้งเป็นปฏิปักษ์กันยิ่งขึ้นทุกที

ศฤงคารทำลายอำนาจตำรวจลงและทำให้กองทัพบกภายใต้การควบคุมของเขากลายเป็นนายเหนือหัวการเมืองไทยอย่างเด็ดขาดโดยการรัฐประหารปี 2500 และ 2501

²³ ดูสรุปประโยชน์ล่อใจทั้งหลายที่ไทยให้แก่นักลงทุนต่างชาติได้ใน Fistie, *L'Evolution*, p. 337.

²⁴ ตามรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ New York Times, April 14, 1968 มีทหารอเมริกันอยู่ในเมืองไทยตอนนั้น 46,000 นาย รวมทั้งอีก 5,000 นายที่ลาสนามรบในเวียดนามเข้ามาพักผ่อนหย่อนใจในแต่ละเดือน หนังสือพิมพ์ The Nation, October 2, 1967 ระบุว่ามียทหาร 46,000 นาย ผู้ปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจและโฆษณาชวนเชื่อ 7,000 นาย และฐานทัพอากาศ 8 แห่งของอเมริกาอยู่ในประเทศไทย

²⁵ หากเปรียบเทียบการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ระหว่างปี 2503 กับ 2513

ก็จะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่วุ่นวายส่วนหนึ่ง

	2503	2513	เปลี่ยนแปลง
การเกษตร	11,300,000	13,200,000	(+17%)
เหมืองแร่	30,000	87,000	(+290%)
หัตถอุตสาหกรรม	470,000	683,000	(+45%)
ก่อสร้าง	69,000	182,000	(+64%)
การค้า	779,000	876,000	(+135%)
ขนส่ง คลังสินค้า สื่อสาร	166,000	268,000	(+62%)
บริการ	654,000	1,184,000	(+81%)

ตัวเลขที่ปิดเป็นจำนวนเต็มเหล่านี้คำนวณจากตาราง 1.2 ใน World Bank, “Thailand” II (November 14, 1975). ในช่วงปี 2503–2508 รายได้มวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้น 7.5 % ต่อปีและการลงทุนมวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น 14.4 % ต่อปี ดู Annex I ของ “Report and Recommendation of the President of the International Bank for Reconstruction and Development to the Executive Directors of the World Bank on a proposed loan to the Industrial Finance Corporation of Thailand,” September 1, 1976 ,บทความ Clark Neher, “Stability and Instability in Contemporary Thailand,” Asian Survey, XV:12 (December 1975), pp. 1100–01,

ให้ตัวเลขอัตราเติบโตโดยเฉลี่ยต่อปีของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติระหว่าง 2502 - 2512 ไว้ที่ 80.6 %

²⁶ ดู Fistie, L'Evolution ,p. 353 : Robert J, Muscat, Development Strategy in Thailand: A Study of Economic Growth (New York : praeger, 1966) ,p. 138. เป็นอาทิ

²⁷ ดูรายละเอียดและร่างเค้าโครงแผนที่ถนนเหล่านี้ใน Thak, “The Sarit Regime,” Appindix IV

²⁸ Howard Kaufman แจกแจงหลักฐานเรื่องนี้ไว้อย่างมีชีวิตชีวาในหนังสือของเขาเรื่อง Bangkok: A Community Study in Thailand (Rutland, Vt. And Tokyo: Tuttle ,1976), pp . 219 – 220

เมื่อเขากลับไปเยี่ยมหมู่บ้านบางขวดที่เขาเคยศึกษาเอาไว้ในปี 2497 สมัยยังเป็นชุมชนชนบทเล็ก ๆ อยู่ชานกรุงเทพนั่น เขาพบว่า 17 ปีให้หลังที่ดิน 1 ไร่ที่เคยตราค่าไว้ 3,000 บาทเมื่อปี 2497 ได้ถีบตัวสูงขึ้นไปถึง 250,000 บาทในปี 2514 ยิ่งกว่านั้นที่ดินราคาสูงที่สุดก็ไม่ใช่ที่ดินอุดมสมบูรณ์ที่สุดอีกต่อไป

หากกลายเป็นที่ดินที่อยู่ติดระบบถนนที่กำลังพัฒนากันที่สุดไป Thak , “The Sarit Regime,” pp. 337 – 38

ตั้งข้อสังเกตว่าชาวนาจำนวนมากที่มีที่ดินอยู่ตามถนนใหญ่ถูกพวกข้าราชการผู้ทรงอำนาจกับพรรคพวกขับไล่ออกไปคือ ๆ โดยไม่ได้อะไรตอบแทนเลย

²⁹ ดู Anonymous, “The U.S. Military and Economic Invasion of Thailand” Pacific Research, I: 1 (August 3, 1969) , pp.4 – 5 ซึ่งอ้างอิง Department of Commerce, OBR 66 – 60 , September 1966 , p. 6 . Neher, “Stability,” p. 1110 , กล่าวว่าการเช่าที่ทำกินและหนี้สิน “พุ่งสูงขึ้นพรวดพราด” Takeshi Motooka ตั้งข้อสังเกตไว้ในงานของเขาเรื่อง Agricultural Development in Thailand (Kyoto: Kyoto University, Center for Southeast Asian Studies, 1971), pp . 221 ว่า 1)

ตามข้อมูลที่รัฐบาลไทยสำรวจภาคเกษตรไว้เมื่อปี 2506 ปรากฏว่า 60.8 % ของพื้นที่เพาะปลูกในภาคกลาง ดำเนินการโดยลูกนาที่เช่าที่ทำกินทั้งหมดหรือเช่าเป็นบางส่วน 2) จากที่เขาศึกษาท้องที่อำเภอหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี (อยู่ใกล้กรุงเทพฯ มาก) 90 % ของชาวนาที่เพาะปลูกทำกินที่นั่นเป็นลูกนา

ในทางกลับกันบททดลองเสนอที่ว่า การเช่าที่ทำกินได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วขึ้นได้ถูกโจมตีอย่างรุนแรงเมื่อเร็ว ๆ นี้ จาก Laurence Stifel ในงานของเขาเรื่อง “Patterns of Land Ownership in Central Thailand during the Twentieth Century,” Journal of the Siam Society, 64:1 (January 1976), pp. 237-74 สำหรับข้อมูลเปรียบเทียบเกี่ยวกับ ระบบเจ้าที่ดิน

หนี้สินและการบิดพลิ้วฉวยใช้โฉนดที่ดินซึ่งเพิ่มมากขึ้นในจังหวัดเชียงรายทางภาคเหนือ โปรดดู Michael Moerman, Agricultural Change and Peasant Choice in a Thai Village (Berkeley: University of California Press, 1968), chapter V.

³⁰ อย่างไรก็ตาม กระแสอพยพนี้ได้เกิดขึ้นแล้วอย่างกว้างขวางตั้งแต่ก่อนเศรษฐกิจเริ่มบูมด้วยซ้ำไป Mudannayake, ed., Thailand Yearbook , 1975- 76 , p. E30, ตั้งข้อสังเกตว่าในปี 2503 นั้นประชากรกรุงเทพฯ ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่มีบ้านอยู่ที่ไม่ใช่บ้านของตนเอง

³¹ ตัวอย่างเศรษฐกิจใหม่ “นอกระบบราชการ” ที่น่าตื่นตาตื่นใจรายหนึ่งซึ่งเป็นผลผลิตของยุคนี้ได้แก่ นายทวิช กลิ่นประทุม หัวหน้าพรรคธรรมสังคมที่เป็นพรรคขนาดใหญ่ในช่วงปี 2517 – 2519 เขาเป็นบุตรข้าราชการยากไร้ เรียนสูงกว่าชั้นมัธยมฯ ไม่เท่าไร และเริ่มงานเป็นพนักงานบัญชีเงินเดือน ๆ ละ 250 บาท ต่อมาเขาทำงานสารพัดเช่นถือสามล้อบ้าง เป็นเสมียนขับปิ้งบ้าง เติบโตโดยสารพัดประจําทางบ้าง ชีวิตประวัติดับทางการของเขาบันทึกไว้ว่า :

“ระหว่างรับเหมาช่วงงานเอาของลงและขนส่งอุปกรณ์ต่อจากองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสพ.

เป็นบริษัทรถของรัฐที่ผูกพันแนบแน่นกับ JUSMAG หรือ Joint U.S. Military Advisory Group)

ท่านก็ได้คิดว่ารถเทอร์เลอร์เป็นสิ่งจำเป็น ด้วยเงินที่ท่านเก็บหอมรอมริบไว้บวกกับสินเชื่อกจากธนาคาร

ท่านได้ซื้อรถเทอร์เลอร์สองคันเพื่อใช้ขนส่งเครื่องจักรและอุปกรณ์หนัก ...

ท่านเริ่มรับส่งอุปกรณ์ให้แก่เจ้าแม่และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

นับว่าท่านทวิชซื้อรถเทอร์เลอร์ถูกจังหวะเพราะการใช้เครื่องจักรกลกำลังกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในสภาพที่บริษัทท้องถิ่นแห่งอื่นต่างไม่มีรถเทอร์เลอร์และปั่นจั่นเพื่อให้บริการ บริษัทเทอร์เลอร์ ทรานสปอร์ต ของท่าน จึงได้สัญญาจ้างขนส่งยุทธโธปกรณ์มา

.... โกงดังของท่านขยายใหญ่และรถเทอร์เลอร์ก็บรรจบรทุกของท่านก็ทวีจำนวนขึ้นเป็นร้อย ๆ คัน

พร้อมกับที่เครือข่ายการขนส่งในประเทศแผ่ขยายออกไป” Bangkok Post , December 24, 1974

(เนื้อที่โฆษณาพิเศษซื้อโดยพรรคธรรมสังคม) ตัวเอนโดยผู้เขียน ถึงปี 2517 ทวิช

ก็กลายเป็นเศรษฐีหลายล้านผู้มีอาคารสำนักงานสูง 8 ชั้นของตัวเอง

³² ตัวเลขในช่องขวามือสุด 2 ช่องของตารางที่ 2 น่าจะดำเนินไป โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพ ง.

คงต้องรวมเอาพ่อค้าและนักธุรกิจในชนบทเข้าไปด้วย ทว่าไม่มีทางบอกได้เลยว่าพวกนี้มีจำนวนเท่าไรแม้จะเอาแค่ตัวเลขหายยา ๆ ก็ตาม

³³ Neher, “Stability,” p. 1101 : Frank C. Darling, “Student protest and Political Change in Thailand,” Pacific Affairs, 47:1 (Spring 1974), p. 6. เพื่อเข้าใจการก่อตัวทางชนชั้นในสังคมทุนนิยมอย่างประเทศไทย เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องศึกษากลุ่มชนที่ “ไม่ทำการผลิต” (อาทิ นักเรียน นักศึกษา ฯลฯ) เพื่อสร้างและสืบทอดฐานะ/ทรัพย์สินของตนให้ยั่งยืนสถาพร

กลุ่มกระฎุมพีกับนายทุนน้อยใหม่จะชักนำบุตรหลานของตนให้เข้าสถาบันการศึกษา เราจะได้เห็นว่าบัดนี้ ชนชั้นดำรงอยู่แล้วจริง ๆ (แทนที่จะเป็นแค่ชนชั้นนำที่ได้ดิบได้ดีกะทันหัน) ก็เมื่อเราพบเห็น “ลูกท่านหลานเธอ”

และอำนาจส่งต่อสืบทอดกันถึงสองชั่วอายุคน พวกขุนนางสร้างเสริมฐานะของตนโดยแต่งงานกันเอง

แต่พวกกระฎุมพีทำอย่างเดียวกันนั้นไม่ได้ หรืออย่างน้อยก็ทำไม่ได้ในระดับเดียวกัน

แนวโน้มก็คือพวกกระฎุมพีจะใช้เวลาศึกษาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างฐานะแทนการแต่งงาน

³⁴ ดู Darling “Student Protest” p. 6. ควรทำความเข้าใจตัวเลขเหล่านี้ในบริบทสถิติงบประมาณที่อ้างถึงใน Thak, “The Sarit Regime” pp. 437 – 8 ซึ่งแสดงงบประมาณรายจ่ายของกระทรวงศึกษาธิการ กลาโหม และมหาดไทย

ในสัดส่วนคิดเป็นร้อยละของงบประมาณฯ ทั้งหมดระหว่างปี 2496 – 2516 เพื่อความกระชับ

ผมจะให้เฉพาะตัวเลขที่เขาคำนวณระหว่างปี 2501 – 2516

	2501	2502	2503	2504	2505	2506	2507	2508
การศึกษา	4.6	18.4	17.3	15.4	14.9	15.6	15.4	15.3
กลาโหม	10.2	19.6	17.8	16.6	16.9	15.6	15.4	15.5
มหาดไทย	7.0	16.3	15.1	15.0	13.9	14.3	15.5	16.9
	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516
การศึกษา	14.3	13.2	5.8	5.5	5.9	6.2	6.0	6.7
กลาโหม	15.0	13.6	15.3	15.7	17.0	17.9	18.2	18.2
มหาดไทย	17.1	15.6	20.7	21.3	20.7	21.5	22.1	23.3

หากเราคำนึงถึงว่ารายจ่ายการศึกษาระดับประถมมาจากงบประมาณของกระทรวงมหาดไทยแล้วก็จะพบว่างบประมาณรายจ่ายการศึกษาและอุดมศึกษา (ซึ่งอยู่ในงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ) สูงอย่างน่าตกใจทีเดียว

³⁵ Kaufman, Bangkok, p. 220 ตั้งข้อสังเกตว่าในชุมชนติดกรุงเทพฯ แห่งนี้มีเด็กวัยรุ่นเพียง 6%

กำลังเรียนหนังสือชั้นมัธยมฯ แบบใดแบบหนึ่งอยู่ในปี 2497

³⁶ ดูตัวอย่างใน David K. Wyatt, The Politics of Reform in Thailand : Education in the Reign of King Chulalongkorn (New Haven, Conn : Yale University Press, 1969) ,chapter I : และงานชิ้นก่อนของเขาเรื่อง “The Buddhist Monkhood as an avenue of Social Mobility in Thailand Thai Society,” Sinlapakorn, 10 (1966) pp. 41 – 52 .

³⁷ ดูตัวเลขข้อมูลการศึกษาในหน้าเชิงอรรถที่ 34 Kaufman , Bangkok, p. 220 ตั้งข้อสังเกตว่าถึงปี 2514 60 % ของเด็กวัยรุ่นในชุมชนดังกล่าว เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

³⁸ Ibid, pp . 229 – 31 . มีข้อมูลเชื่อมโยงบางอย่างในเรื่องนี้ Hans Dieter – Evers, “The Formation of a Social Class Structure: Urbanization, Bureaucratization , and Social Mobility in Thailand,” in Clark D. Neher, Modern Thai Politics (Cambridge, Mass.: Schenkmen, 1976), pp . 201 – 5 ซึ่งว่าแนวโน้มนี้เริ่มก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างตั้งแต่สมัยรัฐประหาร 2475 เป็นต้นมา จากตัวอย่างข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เขาศึกษาปรากฏว่า 26 % ของผู้ที่เข้ารับราชการก่อนปี 2476

ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัยเมื่อนอก ทว่าในหมู่ข้าราชการหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ตัวเลขดังกล่าวขึ้นไปสูงถึง 93 %

³⁹ สิ่งที่ต้องเน้นย้ำในที่นี้คือมันเป็นเรื่องของจินตนาการว่าจะได้เข้าไปได้ถึงระดับไหน

หรือนัยหนึ่งมันเป็นเรื่องจิตสำนึกของสาธารณชนที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

ขณะที่การได้เข้าในทางเป็นจริงย่อมไม่หือหวาเท่าเป็นธรรมดา ดังการสำรวจง่าย ๆ ของ Kraft ต่อไปนี้ชี้ให้เห็น:

อาชีพผู้ปกครองของนักศึกษามหาวิทยาลัย (ราวปี 2511)

อาชีพผู้ปกครอง	จำนวนนักศึกษา	คิดเป็นร้อยละ
เจ้าของธุรกิจและผู้มีกิจการของตนเอง	4,508	53.72
ข้าราชการ	2,020	25.12
ลูกจ้าง	657	8.19
เกษตรกร	580	7.31
อื่น ๆ	437	5.31
ไม่ทราบ	29	0.35
รวมยอดผู้ถูกสำรวจทั้งหมด	8,231	100.00

แหล่งข้อมูล : Richard Kraft, Education in Thailand : Student Background and University Admission (Bangkok:

Educational Planning Office, Ministry of Education , 1968) อ้างใน Mudannayke, ed., Thailand Yearbook: 1975 –76 , pp.

117 Kraft ประเมินว่าลูกหลานข้าราชการมีโอกาสเข้ามหาวิทยาลัยดีกว่าลูกหลานครอบครัวชาวนาชาวไร่ถึง 268 เท่า (ส่วนลูกหลานของผู้ประกอบการหัตถอุตสาหกรรมและนักอุตสาหกรรมมีโอกาสดีกว่าลูกหลานชาวนาชาวไร่ 36 เท่า)

⁴⁰ โดยสอดคล้องกับอำนาจระดับโลกที่เปลี่ยนย้ายจากยุโรปไปสู่สหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

สุดยอดพิธีมิดการศึกษาไทยก็พลอยกลายเป็นการเข้ามหาวิทยาลัยในแคลิฟอร์เนีย อินเดียนา และนิวยอร์ก

แทนที่จะเป็นในลอนดอนหรือปารีสด้วย อาทิเช่น Harvey H. Smith, et al., Area Handbook for Thailand (Washington, DC: Government Printing Office, 1968), p. 175 กล่าวว่าในจำนวนหนุ่มสาวชาวไทยที่ไปเรียนนอก 4,000 คนเมื่อปี 2509 มี 1,700 คน กำลังเรียนอยู่ในสหรัฐอเมริกา (มีเหตุที่น่าเชื่อว่าตัวเลขทั้งสองจำนวนข้างต้นต่ำเกินจริง) ขณะที่ปี 2498

ยอดจำนวนคนไทยที่ไปเรียนนอกมีเพียง 1,969 คน (Evers. “Formation,” p. 202)

⁴¹ ดูตัวอย่างใน ธนศ อารณสุวรรณ , “ความเคลื่อนไหวของนักศึกษาไทยในยุคแรก,” ใน วิทยากร เขียงกุล กับพวก,

ขบวนการนักศึกษาไทย อดีตถึงปัจจุบัน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พระจันทร์เสี้ยว, 2517) หน้า 28. และ Sawai Thongplai ,

“Some Adults’ Ideas about Some Youngsters,” ประชาชาติรายสัปดาห์, 22 (30 มีนาคม 2519) หน้า 15 - 18

⁴² Neher, “Stability,” p. 1101 : Darling “Student Protest,” pp. 8 - 9

⁴³ ขอให้ลองเปรียบเทียบดัชนีราคาผู้บริโภคในกรุงเทพฯ ดังต่อไปนี้ดู (พ.ศ. 2503 = 100) 2507, 102.9 2508, 103.8 2509,

107.7 2510, 112.0 2511, 114.4 2512, 116.8 2513, 117.7 2514, 120.1 2515, 124.9 2516, 139.5 2517, 172.0

มกราคม–สิงหาคม 2518 , 176.4 ตัวเลขเหล่านี้รับมาจาก World Bank, “Thailand” (1975) , II Table 9 . Neher, “Stability,” p. 1100 ให้อัตราเงินเฟ้อปี 2515 ไว้ที่ 15% และปี 2517 ที่ 24%

⁴⁴ เป็นปรากฏการณ์สำคัญน่าสนใจที่ว่าเมื่อจอมเผด็จการเผด็จการเลือกตั้งระดับชาติขึ้นในที่สุดเมื่อปี 2512 นั้น

พรรคประชาธิปไตยฝ่ายค้านของพลเรือนซึ่งเป็นเงาสะท้อนชั้นชนกระฎุมพีใหม่ในบางแง่สามารถกวาดชัยชนะที่นั่งในกรุงเทพฯ

ชัยชนะครั้งนี้อาจมองได้ว่าเป็นลางบอกเหตุ การที่ชนชั้นกลางจะเข้าร่วมเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

ในประเด็นชัยชนะการเลือกตั้งของพรรคประชาธิปไตยครั้งนี้โปรดดู J.L.S. Girling , “Thailand’s New Course” Pacific Affairs, 42:3 (Fall 1969) โดยเฉพาะ p. 357

⁴⁵ ประเด็นสำคัญที่พึงตราไว้ในที่นี้คือขนาดอันใหญ่โตมหิหารของการชุมนุมแสดงพลังต่อต้านระบอบถนอม – ประภาส ครั่งสุดท้าย Neher, “Stability,” p. 1103 ให้ตัวเลขผู้เข้าร่วมชุมนุมไว้ถึง 500,000 คน

นับเป็นการชุมนุมแสดงพลังของมหาชนที่หาครั้งไหนเสมอเหมือนมิได้มาแต่ก่อนในประวัติศาสตร์ไทย

⁴⁶ การลงทุนมวลรวมในประเทศซึ่งเติบโตขึ้นเฉลี่ย 14.4% ต่อปีในระหว่าง 2503 – 2508 และ 13.5 % ต่อปีในระหว่าง 2508 – 2513 ตกลงเหลือเพียง 5.1 % ในช่วงปี 2513-2518 สถานการณ์ดุลการชำระเงินทรุดลงอย่างรวดเร็วนับจากปี 2516 เป็นต้นมา

ปี	ดุลการชำระเงินสุทธิ (หน่วยล้านดอลลาร์สหรัฐ)
2516	-50
2517	-90
2518	-618
2519 (โดยประมาณ)	-745

แหล่งข้อมูล : Annex I of “Report and Recommendation of the President of the International Bank for Reconstruction and Development,” Sept, I. 1976

⁴⁷ การนัดหยุดงานและก่อต้งสภภาพแทบจะถูกสยุด

สั่งห้ามว่าผิดกฎหมายหมดทั้งนี้เพื่อบดขยี้ฝ่ายค้านปีกซ้ายและส่งเสริมการลงทุนต่างชาติ Neher, “Stability,” p. 1100

ตั้งข้อสังเกตว่า “มีการนัดหยุดงานกว่า 2,000 ครั้งในปี 2516 โดยเกือบทั้งหมดเกิด ภายหลัง (เน้นโดยผู้เขียน)

การลุกขึ้นสู้เดือนตุลาคม 2516 และเจนนับการนัดหยุดงานได้ราว 1,500 ครั้งในรอบหกเดือนแรกของปี 2517 เทียบกับระยะ 3 ปีระหว่าง 2512 – 2515 ซึ่งเกิดการนัดหยุดงานรวมเบ็ดเสร็จเพียง 100 ครั้งเท่านั้น” รัฐบาลสัญญาได้ขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจาก 16 บาทเป็น 20 บาท และต่อมา (ตุลาคม 2517) เป็น 25 บาทต่อวัน Indochina Chronicle, May – June 1975.

⁴⁸ ส่วนต่างกำไรของธุรกิจไทยที่บริหารไม่ได้บางแห่งยอมพึ่งพาอาศัยค่าแรงแสนถูกที่เผด็จการเป็นผู้ค้าประกันให้โดยตรง

⁴⁹ ในปี 2509 ในบรรดาธุรกิจโรงงาน 30,672 แห่งที่จดทะเบียนกับรัฐบาล มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่จ้างคนงานเกิน 50 คน Smith et al., Area Handbook, p. 360

⁵⁰ แปลกดีที่ผู้เรียนจบโรงเรียนอาชีวะหางานลำบาก ในพื้นที่ชนบทมีแค่ร้อยละ 25 เท่านั้นที่หางานได้ และในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลสถานการณ์ก็ไม่ได้ดีไปกว่ากันสักเท่าไรโดยมีผู้หางานได้เพียงร้อยละ 50 เท่านั้น Mudannayake, ed., Thailand Yearbook, 1975 – 76 p. 110.

⁵¹ ข้อเท็จจริงที่มีนัยสำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือในช่วงปี 2516-2519

สภภาพแรงงานที่อาจกล่าวได้ว่าสู้รบที่สุดได้แก่สภภาพลูกจ้างโรงแรมและหอพักซึ่งอยู่ใต้การนำของเทอดภูมิ ใจดี

นักเคลื่อนไหวที่รู้จักกันดี (ถึงปี 2519 มีโรงแรมชั้นหนึ่งอย่างน้อย 50 แห่งในสยาม ซึ่งจ้างพนักงานรวมแล้วกว่า 30,000 คน ดู Bangkok Post, May 22, 1975)

ไม่มีใครจะรู้สึกบาดเจ็บจิตใจเท่าบริกรหรือหญิงทำความสะอาดค่าแรงต่ำเหล่านี้ได้พบเห็นว่า

เอาเข้าจริงเพื่อนร่วมชาติของตนบางคนอยู่อย่างหรรห่าพุ่มเพื่อยเพียงใด

นับเป็นเรื่องเปิดหูเปิดตาที่น่าสนใจยิ่งที่เป้าหมายของการเคลื่อนไหวโจมตีโดยสภภาพแรงงานหาใช่โรงแรมของต่างชาติหรือคนจีนไ่ม่ (ปกติแล้วโรงแรมเหล่านี้มักยืมดีรับรองสภภาพแรงงานและพร้อมจะต่อรองตกลงกันอย่างมีเหตุผล)

หากเป็นโรงแรมของคนไทย (ทั้งที่เป็นเศรษฐกิจเก่าและใหม่) ซึ่งยื่นกรานจะปฏิบัติต่อลูกจ้างพนักงานแบบพ้อปกครองลูก

การนัดหยุดงานครั้งรุนแรงที่สุดในปี 2518 ประทุขึ้นที่โรงแรมดุสิตธานีอันหรรห่าใจกลางเมือง

เมื่อฝ่ายจัดการชาวไทยจ้างมือปืนกระตือรือร้นแดงมาลยผู้นัดหยุดงาน ดูรายงานใน Bangkok Post, May 30, 1975

ซึ่งอ้างคำพูดของนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เขาเรียกว่า “กองทัพอส่วนตัว” อย่างรุนแรง

⁵² Chaktip Nitipon, “Urban Development and Industrial Estates in Thailand,” in Prateep Sondysuvan, ed., Financial, Trade and Economic Development in Thailand (Bangkok : Sompong Press, 1975), p. 249, ตั้งข้อสังเกตว่าระหว่างปี 2510 ถึง 2514 จำนวนรถยนต์จดทะเบียนในกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้น 15% (ขณะที่พื้นที่ผิวนนเพิ่มขึ้นเพียง 1%) ในปี 2516 เมื่อมีรถจดทะเบียนทั้งสิ้นทั่วประเทศ 320,000 คันนั้น กว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนดังกล่าวอยู่ในราชธานีของสยาม

⁵³ ดูตัวอย่างใน Somporn Sangchai, "Thailand: Rising of the Rightist Phoenix" (sic), in Southeast Asian Affairs 1976 (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1976), pp. 361 - 2

⁵⁴ “ตำรวจระบุว่านักเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวายราว 360 คน ซึ่งติดระเบิด ไม้กระบอง ปืนและสิ่งอื่นเป็นอาวุธ ได้ยกขบวนไปยังโรงเรียนช่างกลปทุมวันราว 300 คน” (The Nation, June 17, 1975)

กรณีเผชิญหน้ากันก่อนหน้าและหลังเหตุการณ์ครั้งนี้มีอาทิเช่น (1) วันที่ 29 ตุลาคม 2517

เด็กเล็กคนหนึ่งถึงแก่ความตายและคน 14 คนได้รับบาดเจ็บ เมื่อมีผู้ขว้างระเบิด

ขณะเกิดเหตุปะทะกันระหว่างนักเรียนจากโรงเรียนช่างก่อสร้างสวนดุสิต โรงเรียนช่างกล นนทบุรี

และโรงเรียนช่างกลบางซื่อ (Bangkok Post, Dec 9, 1975) (2) วันที่ 26 ธันวาคม

นักเรียนคนหนึ่งตายและอีกหลายคนบาดเจ็บในการต่อสู้กันด้วยระเบิดและปืนลูกซอง

ระหว่างเด็กนักเรียนจากโรงเรียนช่างกลบางซื่อกับโรงเรียนช่างกลพระนครเหนือ (The Nation, Dec 27, 1974) (3)

นักเรียนสามคนถูกแทงและยิงบาดเจ็บสาหัส

หลังจากแก๊งนักเรียนจากโรงเรียนช่างก่อสร้างสวนดุสิตวิวาทกับโรงเรียนอาชีวศิลป์ เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2517 (Bangkok Post, Dec 28 1974) ศีรษะระเบิดขวด ปืนเล็กยาวและระเบิดมือ

ระหว่างนักเรียนช่างกลบางซื่อกับนักเรียนช่างกลพระนครเหนือเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2518

ส่งผลให้ช่างภาพหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์คนหนึ่งถึงแก่ความตาย (Bangkok Post, Jan 23 and 24, 1975) (4) วันที่ 12 มิถุนายน นักเรียนถึงแก่ความตาย 2

คนในการตะลุมบอนกันด้วยระเบิดขวดและระเบิดพลาสติกหลายครั้งระหว่างเด็กนักเรียนจากโรงเรียนช่างกลพระรามหก

ช่างกลบางซื่อ ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย ช่างกลนนทบุรี ช่างกลปทุมวัน และโรงเรียนอาชีวฯ แห่งอื่น ๆ (The Nation, June 13, 1975) (5) วันที่ 18 มิถุนายน หลังจากนักเรียนอาชีวศิลป์ทะเลาะกับคนงานก่อสร้างและพนักงานรถเมล์

นักเรียนพวกนี้ขว้างระเบิดเพลิงใส่รถเมล์บางคน ทำให้มีผู้บาดเจ็บสาหัสหลายคน (The Nation, June 19, 1975)

ในบรรดาโรงเรียนเหล่านี้ มีแต่ช่างกลพระรามหกเท่านั้นที่ค่อนข้างขึ้นชื่อว่าสนใจ (เอียงซ้าย) ทางการเมือง

⁵⁵ Bangkok Post, June 1, 1975 การเน้นเป็นของผู้เขียน

⁵⁶ จากการสนทนาส่วนตัว โปรดดูเปรียบเทียบเชิงอรรถที่ 50 ข้างบนนี้

เพื่อคัดค้านการว่างงานในหมู่นักเรียนที่จบจากอาชีวศึกษา

⁵⁷ ผู้นำที่รู้จักกันดีของกระติ่งแดงสองกลุ่ม เกี่ยวโยงโดยตรงกับ กอ.รมน. คนหนึ่งคือ ประพันธ์ วงศ์คำ ถูกระบุว่า

“ถูกขังวัย 27 ปีของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน” อีกคนคือ สืบสาย หัสดิน ลูกชายของพันเอก (พิเศษ) สุตสาย

หัสดิน ก่อนหน้านั้นเคยรับผิดชอบแผนกชาวเขาของ กอ.รมน. Bangkok Post, June 25, 1975 และดู Norman Peagam,

“Rumblings from the Right,” Far Eastern Economic Review, July 25, 1975 . เป็นที่รู้กันว่ากลุ่มกระติ่งแดงอื่น ๆ

อีกอยู่ภายใต้การควบคุมของพลโทวิฑูรย์ ชะสวัสดิ์ อดีตหัวหน้ากองทหารไทยรับจ้างจากซี.ไอ.เอ.ในลาว , และพลเอกชาติชาย

ชุมะวัน น้องเขยของอดีตพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

เขาเป็นคนสำคัญในพรรคชาติไทยและเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (มี.ค 2518 – เม.ย 2519)

ควรจะระบุไว้ด้วยว่า กอ.รมน. ได้แทรกซึมเข้าไปอย่างมากในกระทรวงศึกษาธิการในส่วนที่รับผิดชอบโรงเรียนอาชีวศึกษา

และเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินอย่างลับ ๆ รวมทั้งเป็นผู้บังคับด้วย แก่ สนท.

(ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทย) อันเป็นกลุ่มฝ่ายขวาเล็ก ๆ

ที่ก้าวร้าวและเป็นปฏิปักษ์กับองค์กรที่ใหญ่กว่าคือ สนท. (ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย)

ซึ่งเป็นกองหน้าของกิจกรรมในขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้ายในระยะที่เปิดเสรี

⁵⁸ ในขณะที่ส่วนใหญ่ของกระติ่งแดงน่าจะมาจากครอบครัวกรรมพันธุ์

(ชนชั้นกรรมกรไทยยากที่จะส่งให้ลูกเรียนสูงถึงมัธยมตอนปลายหรืออาชีวศึกษา)

แต่เป็นไปได้ที่มีกระติ่งแดงบางคนมาจากคนชั้นล่าง ด้วยการรับมาจากประชากรที่มาจากคนอพยพที่ว่างงานดังได้พูดถึงไว้แล้ว

⁵⁹ นายกรัฐมนตรีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวในคำแถลงทางวิทยุในวันที่ 17 ตุลาคม 2519 ว่า

“อีกกลุ่มที่พบปัญหาความยากจนคือกรรมกรตามฤดูกาล แรงงาน พวกที่พึ่งสำเร็จการศึกษา และคนที่ว่างงานอื่น ๆ

ขณะนี้คนว่างงานมีสูงถึงกว่า 1 ล้านคน” FBIS (Foreign Broadcast Information Service) Daily Report, October 18, 1976. การย้ายถิ่นเป็นของผู้เขียน

⁶⁰ ความรุนแรงเหล่านั้นมีบทบาทสำคัญในการข่มขู่ฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายซ้ายในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งปี 2519

ในการขับไล่นักศึกษากิจกรรมซึ่งพยายามจัดตั้งขบวนการและสหพันธ์ขบวนการเข้าขึ้นมาในหมู่บ้านต่าง ๆ

ในการเรียกร้องให้สามรัฐมนตรีฝ่ายก้าวหน้าในรัฐบาลเสนีย์ ปราโมชลาออก (สุรินทร์ มาศดิตถ์ ชวน หลีกภัย และดำรง ลัทธพิพัฒน์) ก่อนหน้าการรัฐประหาร 6 ตุลา 2519 และในความรุนแรงในวันที่ 6 ตุลาคมเอง โปรดุ สาริภา เกริกชัย “อย่าทำให้ลูกเสือชาวบ้านเสื่อมเสีย” ใน ประชาชาติรายสัปดาห์ 23 (6 เมษายน 2519) หน้า 14 – 15

⁶¹ ข้อมูลส่วนมากเกี่ยวกับลูกเสือชาวบ้านที่ใช้ในข้อความต่อไปนี้ นำมาจากบทความที่ละเอียดและดีมาของ Natee Pisalchai, “Village Scouts” ใน Thai Information Resource (Australia) No. 1 (May 1977). หน้า 34 - 37

⁶² Thak, “The Sarit Regime,” หน้า 414 – 425 ให้ข้อมูลความรู้ในสามเทคนิคดังกล่าว ประการแรก

การเพิ่มจำนวนของพิธีแต่งงานภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์อย่างมากทั้งแบบสมบูรณ์และแบบสัมพัทธ์ของกลุ่มสาวที่เป็นกรรม

พิ เมื่อเทียบกับคู่ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ ขุนนางหรือทหาร ประการที่สอง ด้วยการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ทำให้เพิ่มจำนวนของเงินโดยเสด็จพระราชกุศลขึ้นอย่างมาก จากกลุ่มชนกรรมพิใหม่ (และหลังปี 2509

เป็นการบริจาคเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วย) อย่างไรก็ตามการบริจาคมิยังได้รับแม้กระทั่งจากคนขับรถแท็กซี่ผู้ยากจน

ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ของการสร้างภาพลักษณ์ “ปอปปูลิสต์” ประการที่สาม

ทรงมีความสัมพันธ์ติดต่อกับเป็นทางการส่วนพระองค์มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดกับกลุ่มคนนอกราชการ

Frequency of the King's Contacts with Non – Official Groups

Year	Private Sector Function	Citizen/Group Audience	Meeting with Students	Meeting with Subjects
1956	17	1	-	-
1961	35	45	3	-
1966	71	116	9	5
1971	121	191	10	31

ตารางนี้ดัดแปลงมาจาก “The Sarit Regime,” หน้า 422 ทักกล่าวไว้อย่างถูกต้องว่า กิจกรรมทั้งหมดนี้

“แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าพระมหากษัตริย์ทรงสร้างความเกี่ยวเนื่องกับส่วนของชนชั้นกลางที่กำลังเติบโตขึ้นมา”

⁶³ Natee ให้ข้อสังเกตว่าจากจำนวนผู้สมัครเป็นลูกเสือชาวบ้านสาขาในนครปฐมในเดือนกันยายน 2519 จำนวน 496 คน

ร้อยละ 70 มีอายุระหว่าง 35 – 42 มีเพียงร้อยละ 2 – 5 เท่านั้นที่เป็นคนหนุ่มสาว และที่เหลืออีกนั้นเป็นคนในวัย 60 และ

70 เขากล่าวอีกว่า “ส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการเป็นคนค่อนข้างมีฐานะดี” ดู “Village Scouts,” หน้า 34 – 35

นี่ย่อมเป็นความจริงแน่ ๆ เพราะผู้เข้ารับการศึกษาอบรมจะต้องซื้อเครื่องหมวกกลุ่มและการถ่ายภาพหมู่สีที่แพงมาก

จะต้องบริจาค 40 – 50 บาทต่อวันสำหรับค่าอาหาร

บริจาคเงินเพื่อการศาสนาและจ่ายค่าเครื่องแต่งตัวอันวิจิตรที่ใช้ในการประกวดการเดินรำและประกวดนางงามต่าง ๆ

(อ้างแล้ว หน้า 34 – 35)

⁶⁴ แม้ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดโดยธรรมเนียมแล้วต้องเป็นประธานของกลุ่มลูกเสือชาวบ้านในจังหวัดนั้น ๆ

ทว่าด้านการเงินจะถูกผลักให้เป็นภาระของคนที่ฐานะที่อยากมีชื่อเสียงและเกียรติยศในจังหวัดเป็นผู้รับไป (อ้างแล้ว หน้า 34 – 35)

⁶⁵ ดูการบรรยายที่ดีใน อ้างแล้ว , หน้า 34 และ 37 กลุ่มของ Natee ถูกนำไปชมค่ายฝึกของทหารพลร่มนเรศวรที่หัวหิน ซึ่งใกล้พระราชวังไกลกังวล

(พวกทหารพลร่มเหล่านี้ปฏิบัติกรอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มลูกเสือชาวบ้านในการใช้ความรุนแรงในวันที่ 6 ตุลาคม 2519)

แนวคิดในวิธีการฝึกอบรมจะเห็นได้จากเพลงที่พวกลูกเสือชาวบ้านต้องหัดร้องให้ได้ เช่น “คืนเถิดชาวไทย”

“สตุติพระบรมราชชนนี” “สตุติมหาราช” “พระองค์ทรงเป็นพ่อหลวงและแม่หลวงของพวกเรา” “การตรงต่อเวลา” และ “งานใด ๆ” แนวของบทละครที่แสดงกันมีฉากของพวกคอมมิวนิสต์ถูกทรมาณอยู่ในนรก

⁶⁶ ในเดือนมิถุนายน 2518 มีการสไตรค์ที่น่าสนใจมากของ “พนักงานรักษาความปลอดภัย” จำนวน 2,000 คน

ในฐานะที่พหุรัฐต่าง ๆ พวกเขาไม่แต่เรียกร้องให้รัฐบาลประกันอาชีพการงานในอนาคตของพวกเขา หากยังกล่าวหาของบัญชาการทหารสูงสุด ว่าชักยอกเงินกว่า 8 พันล้านบาทที่สหรัฐฯจ่ายให้เป็นเงินชดเชยการออกจากงาน พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้บัญชาการ บก.สูงสุด รีบออกมาปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าวทันที (The Nation , June 19 and 21 , 1975) ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) ออกมาสนับสนุนข้อเรียกร้องของพวกเขาอย่างแข็งขัน และประหลาดที่สร้างความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับพนักงานบางคนขึ้นมา

⁶⁷ อาจจินตนาการถึงประสบการณ์ที่ช็อกของคนที่เห็นเหตุการณ์เช่นที่เกิดขึ้นในวันที่ 22 มกราคม 2518 เมื่อจวนผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา (นายคล้าย จิตพิทักษ์) ถูกเผาด้วยฝูงชนที่โกรธแค้นราว 3 พันคน ผู้ว่าราชการถูกสงสัยว่าคอร์รัปชันและไร้ประสิทธิภาพในการจัดการเรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ต้องแอบหนีลับ ๆ กลับเข้ากรุงเทพฯ (Bangkok Post, January 23 and 24, 1975.)

⁶⁸ ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนี้ แม้ว่าข้อมูลที่รวมอยู่ในงานอันประณีตของ Flood เรื่อง “Thai Left Wing” แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องในฝ่ายซ้ายไทยอยู่ก็ตาม แต่พวกนั้นถูกกดขี่และไม่มีความสำคัญอะไรมากนักกระทั่งเร็ว ๆ นี้

⁶⁹ ข้อนี้ใช้ได้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ดำเนินการต่อสู้ในเขตป่าเขา เช่นเดียวกับฝ่ายซ้ายกลุ่มที่พยายามเข้าร่วมการเมืองแบบรัฐสภา เป็นความจริงที่ว่าในทศวรรษ 2470 สถาบันกษัตริย์ตกอยู่ในภาวะลำบากยิ่ง กระทั่งรัชกาลที่ 7 ต้องทรงลี้ภัยการเมืองด้วยตนเองในอังกฤษ แต่ก็ไม่ได้มีความต้องการที่แท้จริงในการยกเลิกสถาบันกษัตริย์

เพียงแต่ขอให้เข้ามาอยู่ในกรอบมาตรฐานที่รับได้ของระบอบรัฐธรรมนูญในทางสากล

⁷⁰ กระทรวงกลาโหมในแบบสมัยใหม่เพิ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2437

⁷¹ ข้อเท็จจริงของการพึ่งพาคือเป็นเรื่องธรรมดาในประวัติศาสตร์นิพนธ์สยามสมัยใหม่ว่าไปแล้วนักประวัติศาสตร์กลับตีความว่าเป็นสิ่งที่ดีเสียอีก ว่าเป็นเครื่องหมายของ “ความทันสมัย” และ “ความก้าวหน้า” ของผู้ปกครอง งานที่ให้ภาพชัดเจนว่าอีสานตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ 5, 6 และ 7 อย่างไร ได้แก่ Keyes, Isan, chapter III (The Consolidation of Thai (sic) Control) ผู้เขียนย้ำถึงความสำคัญของสันติภาพจากภายนอก, การขยายทางรถไฟ, ระบบถนน, โทรศัพท์, และโทรเลข รวมทั้งระบบการศึกษา “สมัยใหม่” ภายใต้การควบคุมของรัฐ

⁷² ผลของลัทธิจักรวรรดินิยมยุโรปที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ไทยอีกสองอย่างที่สำคัญคือ

ประการแรกเปลี่ยนระบบการสืบทอดราชบัลลังก์ จากระบบเดิมที่อาศัยความสามารถทางการเมืองและอาวุโส มาเป็นระบบการสืบสันตติวงศ์ที่อาศัยพระราชโอรสองค์โตเป็นหลัก (quasi-primogeniture)

เห็นได้ว่าเป็นระบบก่อนจักรวรรดินิยม รัชกาลที่ 6 และ 7

จะมีโอกาสน้อยมากในการได้รับราชสมบัติเนื่องจากขาดกำลังทางการเมืองและทหารของพระองค์เอง ประการที่สอง ยุติความเป็นไปได้ที่จะมีราชวงศ์ใหม่เกิดขึ้นมาอีก การตระหนักถึงความจริงข้อนี้คงเกิดขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 25 บุคลิกผู้นำที่สามารถและเด็ดขาดรุนแรงเช่น พิบูลสงครามและสฤษดิ์ ในหลาย ๆ กรณีคล้ายคลึงกับแบบของรัชกาลที่ 1 ไม่อาจจะสถาปนาราชวงศ์ใหม่ได้ ในนโยบายขยายอำนาจและเรียกร้องดินแดนคืนของพิบูล ในต้นพุทธศตวรรษ 2480 จะมองเห็นอย่างชัดเจนถึงลักษณะเด่นที่เป็นแบบราชวงศ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ได้กระทำเหมือนอย่างกษัตริย์ไทยแต่ก่อนเคยกระทำมา นั่นคือการสร้างอาณาจักรสยามที่เคยเป็นมา (ส่วนหนึ่งของพม่า กัมพูชา ลาว และมลายู) ดังที่พระเจ้าตากสินและรัชกาล 1 เคยปฏิบัติมาก่อนแล้ว

⁷³ ดู Wilson, Politics in Thailand, p. 18

⁷⁴ จอมพล ป. พิบูลสงครามอาจสังเกตเห็นความใกล้เคียงกันอย่างน่าทึ่ง

ในความสัมพันธ์ระหว่างโซคุนกับพระมหาจักรพรรดิในญี่ปุ่นสมัยโตกูงาวะ

⁷⁵ ในการสงครามแย่งชิงอำนาจกันระหว่างลาวกับสยามโบราณ

รางวัลที่สำคัญอันหนึ่งในของมีค่าทั้งหลายได้แก่วัตถุมงคลและศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพสักการะของคนทั้งหลาย

(เช่น พระพุทธรูป) สิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้นักประวัติศาสตร์ตะวันตกที่ศึกษาเรื่องไทยเรียกว่า palladia หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภายหลังปี 2475 พบว่ามีความสนใจมากขึ้นในการควบคุมกษัตริย์ที่เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์

แนวโน้มนี้นักกล่าวอาจเกิดจากสภาพการณ์ในประเทศของครอบครัวพระมหากษัตริย์เองในปลายพุทธศตวรรษ 2470 และในตอนต้นพุทธศตวรรษ 2480 รัชกาลที่ 8 ยังทรงพระเยาว์ และทรงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนต่างประเทศ (ผลก็คือในประเทศเกือบจะไม่มีใครดำรงอยู่ในทางกายภาพของสถาบันกษัตริย์) ไม่นานนักภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินกลับทว่าก็สวรรคตในเวลาไม่นานหลังจากนั้น เมื่อต้องกระสุนปืน เรื่องราวทั้งหมดยังคงเป็นความลึกลับ พระราชอนุชาทรงขึ้นครองราชย์สืบต่อไปเป็นพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน เมื่อครองราชย์ยังทรงไม่บรรลุนิติภาวะ ดังนั้นจึงไม่อาจมีบทบาททางการเมืองที่เป็นอิสระได้

กระบวนการทำให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Palladiumization) บรรลุระดับไคลแมกซ์ในปี 2514 เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจร ประกาศในจอโทรทัศน์ภายหลังทำการยึดอำนาจรัฐบาลของตนเอง และทำพิธีเปิดหนังสือพระบรมราชโองการต่อหน้าผู้ดู เป็นหนังสือพระบรมราชโองการที่แสดงว่าเขาได้รับความเห็นชอบจากเทวาลัยศักดิ์สิทธิ์ (Palladium) โดยถูกวางมาในถาดทองคำ

⁷⁶ จอมพลได้พยายามสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวเองโดยอาศัยพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่คับขัน ตัวอย่างเช่นในปี 2499 ในขณะที่รัฐบาลของเขาใกล้จะถึงวสาน พิณุลสงครามได้ขังประมาณรัฐบาลเพื่อช่วยบูรณะวัดต่าง ๆ ถึง 1,239 แห่ง (ในปี 2498 มีเพียง 413 วัดเท่านั้น และในปี 2497 ยิ่งน้อยใหญ่คือมีวัดเพียง 164 แห่งเท่านั้นที่ไ้ตั้งบูรณะจากรัฐบาล) ดู Thak, "The Sarit Rigime" P, 128 จอมพล ป.

พิณุลสงครามยังใช้เงินจำนวนมากในการจัดงานฉลองถึงพุทธกาล 2500

และพยายามกีดกันไม่ให้ทางสถาบันกษัตริย์เข้ามาแบ่งรับส่วนในเกียรติภูมิของงานนี้ด้วย

ผลก็คือทางวังตอบโต้ด้วยการแยกตัวเองออกไปออกพิธีของงานนี้อย่างเด่นชัด, อ้างแล้ว, หน้า 129 - 30

⁷⁷ ดูรายละเอียดของ "การฟื้นฟูประชาธิปไตย" โดยจอมพล ป. พิณุลสงคราม ซึ่งนำไปสู่จุดสุดยอดในการเลือกตั้งสกปรกปี 2500 ใน Wilson, Politics in Thailand, pp 29 -31

เรื่องที่แปลกประหลาดอย่างยิ่งเรื่องหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่

คืออนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ ทั้งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการเดินขบวนใหญ่ในกรณี 14 ตุลาคม 2516 และของนักศึกษาที่เคลื่อนไหวการเมืองหลังจากนั้น ถูกสร้างขึ้นโดยเผด็จการที่มีอายุยาวที่สุดของสยาม

⁷⁸ ดูการวิเคราะห์การที่สฤษดิ์ใช้ประโยชน์จากสัญลักษณ์ของเก่าได้ใน Thak, "The Sarit Regime" pp. 397 - 402 ในปลายปี 2502 และต้นปี 2503 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีนาถ เสด็จออกนอกประเทศเป็นครั้งแรก เพื่อไปเยือนไซ่ง่อน จาการ์ตา และย่างกุ้ง ระหว่างมิถุนายน 2503 และมกราคม 2504 ทรงเยือนสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนีตะวันตก ปอร์ตุเกส สเปน สวิตเซอร์แลนด์ เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน อิตาลี เบลเยียม ฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก และเนเธอร์แลนด์ (สังเกตว่าครั้งหนึ่งของประเทศเหล่านี้ยังมีระบบกษัตริย์อย่างหนึ่งอย่างใดอยู่)

ก่อนการอสัญกรรมของสฤษดิ์ในปี 2506 ทรงเยือนประเทศต่าง ๆ อีกคือ มาเลเซีย ปากีสถาน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และฟิลิปปินส์ "การรับรอง"

สถาบันกษัตริย์ไทยจากทางสากลตามมาด้วยการเยี่ยมของกษัตริย์จากมาเลเซียและสหราชอาณาจักร

⁷⁹ ดูรายละเอียดใน อ้างแล้ว, หน้า 410 - 25 Thak

ยังระบุถึงการมีส่วนร่วมโดยตรงและในการจัดตั้งของฝ่ายราชวงศ์ในการณรงค์การโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์และด้านการก่อการร้ายต่าง ๆ

⁸⁰ ความตั้งใจของสฤษดิ์ในการรับผิดชอบแต่ผู้เดียว (โดยส่วนตัว) ในการประหารชีวิตและในการใช้ความรุนแรงของรัฐบาล สอดคล้องกันอย่างดีกับสไตล์ของกษัตริย์ไทยสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 25

⁸¹ ดูข้อความเต็มและกฎระเบียบใหม่ของฉบับปี 2505 ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ (กรุงเทพฯ ๑. มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2506) ในระบบปกครองคณะสงฆ์ปี 2584 แบ่งเป็นสามส่วน

โดยที่อำนาจปกครองแบ่งกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ระบบปี 2505

สร้างระบบอำนาจเดียวที่เป็นทั้งตุลาการ อาจารย์โยเนโอ อิชิอิ กล่าวไว้ถูกต้องว่า ระเบียบใหม่

"ทำลายความคิดของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหัวใจของกฎอันเก่าลงไปอย่างสิ้นเชิง" (ดูงานของเขา "Church and State in

Thailand” Asian Survey, 8:10 (October 1968), p. 869) เข้าใจว่าเป็นครั้งแรกด้วยกรรมง
ที่ยอมให้มีการจับพระภิกษุโดยอำนาจฝ่ายรัฐ (ตำรวจ) โดยไม่ต้องปรึกษากับฝ่ายคณะสงฆ์ก่อน

⁸² ในกรณีนี้ดู Somporn, “Rightist Phoenix”, p. 384 และ S. J. Tambiah, World Conqueror and World Renouncer (Cambridge: Cambridge University Press, 1976) pp. 257 – 60 แม้พระพิฆเนศธรรมกับพระศาสนโสภณ

จะได้รับการพิพากษาว่าบริสุทธิ์จากศาลแล้วก็ตาม แต่ฝ่ายนำของคณะสงฆ์ที่ยังขาด น้อยล หรือริยา
ก็ไม่ยอมคืนตำแหน่งสมณศักดิ์ให้แก่พระทั้งสอง หลังเหตุการณ์ตุลาคม 2516 มีการเคลื่อนไหวอย่างเงียบ ๆ
เพื่อเรียกร้องการคืนสมณศักดิ์ แต่ก็พับไป ต่อมาในวันที่ 12 มกราคม 2518

บรรดาพุทธสงฆ์ทำการอดอาหารประท้วงที่วัดมหาธาตุในกรุงเทพฯ

ซึ่งไม่เคยมีเหตุการณ์อย่างนี้มาก่อนในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ จนกว่าสมเด็จพระสังฆราชจะยอมพิจารณาเรื่องนี้เสียใหม่
(The Nation, Jan 13, 1975) การสไตรค์สร้างความฮือฮา และในวันที่ 17 มกราคม

พระสังฆราชทรงยอมตามข้อเรียกร้องสัญญาว่าจะคืนสมณศักดิ์ให้ภายในหนึ่งเดือน (Bangkok Post, January 18, 1975)

ในที่สุดในวันที่ 30 มกราคม คณะกรรมการสงฆ์พิเศษทำการชำระเรื่องทำให้พระทั้งสองบริสุทธิ์ (Bangkok Post, February 23, 1976)

พระสังฆราชที่ร่วมกับสฤณีในการสร้างเรื่องแต่แรก คือสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สิ้นพระชนม์อย่างน่าเศร้าสลดในอุบัติเหตุรถยนต์ในวันที่ 18 ธันวาคม 2514

คนไทยหลายคนเชื่อว่าอุบัติเหตุนี้เป็นการชดใช้กรรมเก่าที่ใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม

⁸³ ดู Charles F. Keyes, “Buddhism and National Integration in Thailand,” Journal of Asian Studies, 30:3 (May 1971), pp. 551 – 67, โดยเฉพาะ pp. 559 – 65 : และดู Ishii, “Church and State,” pp. 864 – 71

⁸⁴ เมื่อสฤณีผู้สนับสนุนพุทธศาสนาถึงแก่กรรม เรื่องถึงแก่ออกมาว่าเขาโกงเงินจากการคอร์รัปชันไว้ 140

ล้านเหรียญสหรัฐ และมีอนุกรรยากว่า 80 คน ดู Thak, “The Sarit Regime,” pp. 427 – 30

ซึ่งอ้างแหล่งข้อมูลจากในประเทศของเรื่องนี้มากมาย

⁸⁵ ความเข้าใจนี้เห็นได้จากการบรรยายอย่างไม่เข้าใจในบทาด้วย “Education and Society” ใน Smith et al., Area Handbook, pp. 175 – 77

⁸⁶ คุบความของชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง “Protests divide the monkhood” Bangkok Post, February 23, 1975 ดู Kaufman, Bangkok, หน้า 224 – 6 ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงเปรียบเทียบในด้านสภาพของชุมชนท้องถิ่น

ดูเหมือนว่าคำวิจารณ์แตกต่อนพฤติกรรมเลวร้ายของพระผู้ใหญ่ จะเป็นที่ได้ยินทั่วไปในหมู่ประชาชนประมาณกลางปี 2514

ดูได้จากตัวอย่าง เช่น พระมหาเสถียรพงษ์ ปุณณวัฒน์ “พระสงฆ์ไทยในรอบ 25 ปี” ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9:6 (ธันวาคม 2514), หน้า 28 สำหรับข้อความดังกล่าวนี้ ผมเป็นหนึ่งต่อบทความที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ “The Buddhist Monkhood in Thai

Politics” โดย สมบูรณ์ สุขสำราญ ในระหว่างช่วงของการประท้วงและเดินขบวนที่นำไปสู่การล้มถอนและประกาศนั้น

พระสงฆ์เข้าร่วมมากขึ้น ๆ ในฐานะผู้สังเกตการณ์ที่มีความเห็นอกเห็นใจนักศึกษา

⁸⁷ เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2517 พระจำนวน 100 รูปผนึกแขนกันร่วมเป็นแนวหน้าในการเดินขบวนครั้งใหญ่ร่วมกับชาวไร่ชาวนา

ซึ่งเข้ามาในกรุงเทพฯ 11 วันก่อนหน้านั้น ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดิน ดู สมบูรณ์ สุขสำราญ “The Buddhist

Monkhood” หน้า 6 คงจะคาดเดาได้ว่า การเคลื่อนไหวครั้งนี้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่หนังสือพิมพ์ฝ่ายขวาและ “ฝ่ายเป็นกลาง”

ทั้งหลายที่เฝ้ายืนยออย่างหน้าตาเฉยว่าคณะสงฆ์อยู่เหนือการเมืองมาตลอด และควรเป็นไปเช่นนั้น ในวันที่ 9 ธันวาคม

พระมหาจิต คงสุข พระ “หัวรุนแรง” ได้ประกาศจัดตั้งสหพันธ์ชาวนาพุทธไทย

เพื่อสนับสนุนการทำให้คณะสงฆ์เป็นประชาธิปไตย และจัดการศึกษาพุทธศาสนาให้เป็นไปเพื่อบริการสังคม (ประชาชาติ 9

ธันวาคม 2517 และดู Bangkok Post, December 10-12, 1974) การประท้วงอดอาหารที่กล่าวถึงในเชิงอรธ 82

ข้างต้นซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเดือนมกราคม 2518 นั้น ก็จัดโดยกลุ่มที่เรียกว่า “พุทธสงฆ์”

ซึ่งเรียนรู้การจัดตั้งทางการเมืองอย่างดีจากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2517

⁸⁸ ตัวอย่างเช่น คำกล่าวของพระมหาเจด กงสุขในการสัมมนา “ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธอย่างแท้จริงหรือ” พิมพ์ใน ผ่าตัดพุทธศาสนา (กรุงเทพฯ: ภาพสุวรรณการพิมพ์, 2517) หน้า 48–9 อ้างใน สมบูรณ์ สุขสำราญ “The Buddhist Monkhoo” หน้า 22

⁸⁹ ข้อมูลที่ดีที่สุดเกี่ยวกับบทบาทและความคิดทางการเมืองของกิตติวุฒโท คืองานของ Charles F. Keyes “Political Crisis and Militant Buddhism in Contemporary Thailand,” ใน Bordwell Smith, ed., Religion and Legitimation of Power in Thailand, Burma, and Laos, (Chambersburg, Pa: Wilson, 1977)

บทความนี้มีข้อวิเคราะห์เชื่อมโยงกับคำกล่าวแสนดังของกิตติวุฒโท ปี 2519 ที่ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” อาจารย์ค่ายส อ้างถึงคำกล่าวนี้นว่า “การฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่ถือว่าเป็นการฆ่าคน เพราะว่าใครก็ตามที่ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มันไม่ใช่คนสมบูรณ์ คือต้องตั้งใจเราไม่ได้ฆ่าคนแต่ฆ่ามารซึ่งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนเหมือนเราฆ่าปลา แengใส่บาตรพระ ไอ้บาปมันก็มีหรือที่ฆ่าปลา แต่เราใส่บาตรพระได้บุญมากกว่า” ข้อความนี้มาจากของกิตติวุฒโทเอง คือ ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป (กรุงเทพฯ: มูลนิธิอิทธิธรรม วัฒนาฯ, 2519) แม้ว่าหนังสือพิมพ์ฝ่ายเสรีนิยม

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา และกลุ่มอื่น ๆ ที่ถูกกล่าวหาว่าแอนตี้พุทธ

ตามคำกล่าวนี้จะประทุอย่างรุนแรงตลอดทั้งการที่กิตติวุฒโทเป็นสมาชิกในองค์กรลับ ๆ ฝ่ายขวาจัด คือ นวพล (ดูเชิงอรธที่ 94) ก็ตาม มหาเถรสมาคม องค์การชั้นสูงของคณะสงฆ์ ก็ปฏิเสธที่จะจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่มีแม้แต่คำปราม ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ได้ดำเนินการไล่พระมหาเจด กงสุข และพระรูปอื่น ๆ ออกจากวัดในฐานะที่

“มีกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นพระ”

⁹⁰ โปรดดู ธเนศ “ความเคลื่อนไหว” หน้า 30

⁹¹ โปรดดู Naher, “Stability” หน้า 1101

⁹² ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือผลงานอันหลากหลายของจิตร ภูมิศักดิ์ นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ที่ปราดเปรื่อง ผู้เป็นทั้งกวี นักภาษาศาสตร์ นักเขียน และนักวิจารณ์สังคม จิตรถูกสังหารโดยตัวแทนของเผด็จการเมื่ออายุเพียง 36 ปี งานเขียนส่วนใหญ่ของจิตรถูกสั่งเก็บ และทำลายหลังจากพิมพ์ออกมาได้ไม่นาน

บางส่วนของงานเขียนที่ขังขังไม่ได้ตีพิมพ์จนกระทั่งปี 2517 ที่จริงแล้วชื่อของจิตรนั้นต้องห้ามในสมัยถนอม – ประภาส อย่างไรก็ตามระหว่าง 2517–18 หนังสือ โหม่นหน้าศักดินาไทย ของจิตรก็ได้รับการตีพิมพ์ถึงสามครั้ง

และกลายเป็นคัมภีร์ของคนหนุ่มสาวหัวรุนแรงรุ่นนั้น

⁹³ อาการที่สามแดงออกมาชัดเจนคือ ข้อความที่โกรธซึ่งดังต่อไปนี้เป็นกรณประชาสัมพันธ์ สมัยรัฐบาลธานินทร์ เมื่อ 6 พฤศจิกายน 2519 ว่า “วัฒนธรรมของเรา รักษามาได้ด้วยบรรพบุรุษและประเพณี กลับถูกละเลย ถูกหาว่าล้าสมัยว่าเป็นไดโนเสาร์เต่าพันปี หรือไม่ก็เป็นสัตว์ที่สูญหายไปแล้ว บางคนถึงกับไม่เคารพบิดามารดา นักเรียนไม่เคารพครูบาอาจารย์

กลับไปปรับอุดมการณ์ต่าง ๆ โดยไม่รู้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นภัยต่อวัฒนธรรมของเรา

ทั้งยังไม่ฟังคำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์นั้นเป็นอย่างดี ความมั่นคงของชาติถูกคุกคามตลอด 3 ปี

ใครก็ตามที่แสดงความห่วงใยต่อความมั่นคงของชาติก็ถูกเยาะเย้ย

และหาว่าเป็นซากเดนของระบอบราชการโดยคนที่เรียกตนเองว่ามีหัวก้าวหน้า...” FBIS Daily Report, November 8, 1976

⁹⁴ น่าสนใจที่สมาชิกรวมขององค์กรขวาจัด นวพล ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี 2517 (ซึ่งเชื่อกันว่า นายกรัฐมนตรีธานินทร์

กรีวิชัยเป็นสมาชิกด้วยนั้น) ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสูงอายุหรือไม่ก็กลางคนแล้ว

ส่วนใหญ่อาจารย์เหล่านี้ได้ปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศระดับรอง และก็มีประวัติเชลียร์เผด็จการมานาน

และก็มีโครงข่ายที่นักวิจารณ์ต่าง ๆ ถูกดูหมิ่นดูแคลนจากคนที่อายุน้อยกว่า (ซึ่งมักจะมีปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยชั้นดี

และก็ได้รับอิทธิพลและอุดมคติจากขบวนการต่อต้านสงคราม) ในกรณีสำคัญ ๆ หลายกรณี

อาจารย์มหาวิทยาลัยอาวุโสถูกขับไล่เพราะคอร์รัปชัน เกียจคร้านเหลือหลาย ไร้ประสิทธิภาพ

และก็คอยสยายนิตินักศึกษาให้กับราชการ สำหรับเรื่องเกี่ยวกับนวพล โปรดดู Keyes, “Political Crisis” หน้า 8–12

⁹⁵ คดีแรกคือนักศึกษากิจกรรมฝ่ายซ้ายชื่อ ประเดิม ดำรงค์เจริญ

ถูกกล่าวหาว่าโจมตีกษัตริย์ในบทกวีที่เขียนให้กับนิตยสารนิตยสารฉบับหนึ่งซึ่งไม่ค่อยจะมีใครรู้จัก

ประเดิมโทษคดีที่ถูกปล่อยตัวพ้นข้อหาเมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2518 (ดูรายละเอียดใน The Nation, March 1, 1975)

ส่วนคดีที่สองเป็นนักหนังสือพิมพ์ชื่อ เสนีย์ สูงนาท

ถูกข้อหาว่าหมิ่นสมเด็จพระราชินีโดยวิพากษ์วิจารณ์พระราชเสาวนีย์ลงในหนังสือพิมพ์ฝ่ายขวา ดาวสยาม
เสนียุทธตัดสินจำคุก 2 ปี เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2519 (ดู ประชาชาติรายสัปดาห์ เล่ม 15 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2519 หน้า
36) การลงโทษนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายขวานี้เป็นการซื้ออย่างชัดเจนว่าการดำเนินการเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ
มิใช่เป็นการกระทำของฝ่ายอนุรักษ์นิยมต่อฝ่ายซ้ายเท่านั้น

แต่มาจากความตึงเครียดทางด้านอุดมการณ์และวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

⁹⁶ Kaufman , Bangkhuad, หน้า 229–31 งานนี้ดีเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งในบรรยากาศของชุมชนท้องถิ่น

⁹⁷ รัฐบาลถนอม – ประกาศริบเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับพมญพทที่ และในฤดูร้อนของปี 2513

ก็เกือบจะส่งทหารเข้าไปกัมพูชาเพื่อสนับสนุนระบอบลอนนอล และการ “รุกเข้าไป (ในกัมพูชา)” ของอเมริกา – เวียดนามได้
แม้ในต้นพุทธทศวรรษ 2490 เมื่อกษัตริย์เขมร นโรดม สีหนุ เสด็จมากรุงเทพฯ ในขบวนการ “ราชการกิจภูษาติ”

และเอกราชกัมพูชา รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ปฏิบัติต่อพระองค์อย่างไม่สมพระเกียรติโดยไม่ค่อยจะปิดบังนัก

โปรดดู Roger M. Smith, Cambodia's Foreign Policy (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1975) หน้า 48

อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในกัมพูชาก็ไม่ได้ถูกปล่อยไว้โดยที่ไม่มีการฉวยประโยชน์จากชายแดนด้านนี้

ตัวอย่างเช่น กิตติวุฒโท ก็ให้คำอธิบายว่าที่มาของการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของตน

ก็เพราะคอมมิวนิสต์ฆ่าเขมรในตอนปลายของสงครามกลางเมืองในกัมพูชา

⁹⁸ ในช่วงนั้น ทางทหารเพียงกลุ่มเดียวมีสถานีวิฑูญมากกว่าครึ่งทั่วประเทศ และเป็นเจ้าของสถานีโทรทัศน์เกือบทั้งหมด

ยกเว้นเพียงสถานีเดียว ทั้งนี้จากข้อมูลของ National Anti-Fascism Front of Thailand, “Three Years of Thai Democracy”

ใน Thailand Information Resource, NO. 1 (May 1977) หน้า 3

⁹⁹ พลตรีประมาณ มีชื่อเสียงเป็นหุ้นส่วนกับธุรกิจใหญ่ของญี่ปุ่น เป็นคู่เขยกับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ผู้ลาวโจ

ซึ่งความทารุณโหดร้ายในตอนปลายพุทธทศวรรษ 2480 และต้นพุทธทศวรรษ 2490

มีรายละเอียดตามที่กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้ว

¹⁰⁰ นที “Village Scouts” p. 35 อ้างว่าหลายชั่วโมงก่อนการสังหารหมู่

ค่ายฝึกลูกเสือชาวบ้านที่นครปฐมได้จัดแสดงการฆ่าและแขวนคอ “นักศึกษาชั่ว”

และยังยืนยันว่าฆาตรกรตัวจริงบางคนมาจากค่ายนี้

¹⁰¹ ลานโพธิ์ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ระดับชาติของการต่อต้านเผด็จการ จากลานโพธิ์นี้เองที่การประท้วงเริ่มขึ้นและล้มถนอม-
ประกาศเมื่อเดือนตุลาคม 2516

¹⁰² ควรสังเกตด้วยว่า ดาวสยาม ตั้งขึ้นโดยตัวแทนตามแบบฉบับของเสรีรัฐใหม่ และก็มีคอลัมน์กิจกรรมลูกเสือชาวบ้านประจำ
ผู้บริจาคราย ๆ และกลุ่มกิจกรรมอาจจะเห็นชื่อของตนได้รับการตีพิมพ์ หรือแม้แต่ได้ใกล้ชิดกับราชวงศ์

ตลอดจนได้ร่วมวงกับผู้ลากมากดี ข้าราชการชั้นสูง

หนังสือพิมพ์ฉบับนี้จึงเหมาะสมสำหรับใช้จุดประกายร่วมพลลูกเสือชาวบ้านได้เร็วและโหด

¹⁰³ บุคคลสำคัญของสถานีวิทยุขนาเกราะ คือ พันโทอุทรา สนธิวงศ์ ณ อยุธยา ผู้เป็นพระญาติพระวงศ์ ดู Far Eastern

Economic Review February 11, 1977 บทบาทสำคัญของเขาในการเสสร้างเรื่อง 5–6 ตุลาคม นี้

เป็นเครื่องชี้ถึงความเกี่ยวพันของ...กับการล้มรัฐบาลที่มาโดยวิถีทางรัฐธรรมนูญและรัฐสภา นักสร้างความเกลียดชังอีกคนหนึ่ง
คือ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ซึ่งจบจากมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ และเป็นนายกชมรมวิทยุเสรี

¹⁰⁴ ประหลาดแต่ก็เป็นบุคลิกปกติ

ที่สัญญาณของความตึงเครียดหนวกกว่าจักรวาลจะถล่มหลายนี้เกี่ยวพันกับการที่รัฐบาลธานินทร์สั่งแบนการสอนทฤษฎีการเมืองของ
วงการศึกษารวม (รวมทั้งของฝ่ายขวาด้วย) โปรดดู New York Times, October 21, 1975 และ Far Eastern Economic

Review, Nov 5, 1976

¹⁰⁵ เรื่องนี้เห็นชัดจากการกระจายเสียงวิทยุของขบวนการต่อสู้ในป่า และจากใบปลิวที่แจกทั่วไปในกรุงเทพฯ

น่าสนใจที่มีเครื่องชี้ว่ามีกลุ่มฝ่ายขวาเองที่ไม่พอใจและกวีวิพากษ์วิจารณ์ด้วยเช่นกัน

แม้จะไม่ใช่ว่าเรื่องสถาบันแต่ก็เป็นเรื่องของตัวบุคคล

¹⁰⁶ ในการวิเคราะห์ที่เสนอในบทความนี้ ผมได้ตั้งใจเน้นปัจจัยใหม่ ในวงโคจรของการเมืองไทย

แน่นอนผมไม่ได้หมายความว่าข้อเสนอว่าชนชั้นกรรมพันธุ์ใหม่ เป็นมากไปกว่าปัจจัยระดับรองในโครงสร้างอำนาจในกรุงเทพฯ

พวกนี้จะเป็นปัจจัยรองที่ไม่น่าเชื่อถือได้จากทัศนคติของกลุ่มชนชั้นปกครองด้วยซ้ำไป ภายหลังรัฐประหาร 6 ตุลาคม เห็นได้ชัดว่าคณะทหารพยายามกลับคืนสู่รูปแบบเก่าของการปราบปราม “เชิงบริหาร”

ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้กระตือรือร้นถ้าไม่ถูกทำให้เจียบลงก็ถูกส่งไปรบในเขตเหนือ อีสาน และปักษ์ใต้

(ซึ่งมีรายงานว่าบาดเจ็บสาหัส) นวพลก็ได้รับการสนับสนุนให้เจียบหายต่อไป ส่วนพันโทอุทรา

ถูกย้ายออกจากการควบคุมรายการสถานีวิทยุยานเกราะ บรรดานายพลระดับสูงที่มีความเป็น “กลางๆ”

ทั้งหมดคงอยากจะทำหน้าที่บริหารรัฐบาลในแบบของสฤษดิ์-ถนอม-ประภาสเสียมากกว่า แต่น่าสงสัยว่าคงจะเป็นไปไม่ได้แล้ว

กระดุมพีใหม่ได้ออกมาอยู่ทั่ว ทั้งเจ้าที่ดินต่างจังหวัดใหม่ๆ ก็ออกมาแล้วเช่นกัน พันธมิตรเก่าที่ว่าจะโยนทิ้งก็ไม่ได้

จะทำให้ไม่รู้ไม่ชี้ก็ไม่ได้ และปัญหาของชนชั้นใหม่นี้ก็อาจจะแก้ไม่ได้โดยบรรดาท่านนายพล

การบูมก็คงจะไม่กลับมาอย่างทรงพลังแบบเก่า อุดมการณ์ที่ปราศจากรอยแยกที่มีมาในอดีตก็คงจะเอากลับคืนมาไม่ได้

คนว่างงานเพิ่ม ระบบราชการโตจนติดดิน มหาวิทยาลัยขัดกันในตัวเองอย่างแก้ไม่ตก

กลุ่มฝ่ายขวาได้มีประสบการณ์การเข้าร่วมและก็จะไปไม่ได้ที่จะถูกถีบออกไป ยักษ์ใหญ่ได้ถูกปล่อยออกมาจากขวดเสียแล้ว

และก็จะเป็นการยากยิ่งที่คณะทหารหรือใครก็ตามที่สืบทอดอำนาจ จะจับมันกลับใส่เข้าไปในขวดได้อีกครั้งตลอดไป

ที่มา : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บ.ก.), จาก 14 ถึง 6 ตุลา (กรุงเทพฯ :

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541) หน้า 97-162.